

**Strategie boje proti sociálnímu vyloučení
na období 2011 – 2015**

V Praze
Srpen 2011

Předkladatel: Mgr. Monika Šimůnková, zmocněnkyně vlády pro lidská práva
Odpovědný zpracovatel: Martin Šimáček, ředitel odboru pro sociální začleňování
v romských lokalitách (Agentury)

Info: www.socialni-zaclenovani.cz

Kontakt:

Úřad vlády ČR, nábřeží Edvarda Beneše 4, Praha 1

Tel: 296 153 223, mob. tel.: 777 787 974

Obsah:

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení – základní vymezení a struktura materiálu	5
1. Bezpečnost	8
1.1. Výchozí stav	8
1.2. Klíčové problémy	9
1.3. Vize	10
1.4. Seznam priorit	11
1.5. Popis opatření	11
2. Bydlení	17
2.1. Výchozí stav	17
2.2. Klíčové problémy	18
2.3. Vize	19
2.4. Seznam priorit	20
2.5. Popis opatření	20
3. Sociální služby, rodina a zdraví	25
3.1. Výchozí stav	25
3.2. Klíčové problémy	26
3.3. Vize	26
3.4. Seznam priorit	28
3.5. Popis opatření	29
4. Vzdělávání	46
4.1. Výchozí stav	46
4.2. Klíčové problémy	47
4.3. Vize	47
4.4. Seznam priorit	47
4.5. Popis opatření	48
5. Zaměstnanost a dávkové systémy	78
5.1. Výchozí stav	78
5.2. Klíčové problémy	79
5.3. Vize	80
5.4. Seznam priorit	80
5.5. Popis opatření	81
6. Regionální rozvoj	88
6.1. Výchozí stav	88
6.2. Seznam priorit	88
6.3. Popis opatření	88

Přílohy:

Příloha č. 1: Přehledová tabulka navrhovaných opatření

Seznam použitých zkratek

AK ČR – Asociace krajů České republiky
Agentura – Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách
CPIV – Centrum podpory inkluzivního vzdělávání
ESF – Evropské strukturální fondy
GŘ (GŘ ÚP) – Generální ředitelství Úřadu práce
IAP – individuální akční plán
IPO – individuální projekt obce (v rámci OP LZZ)
IPRM – integrovaný plán rozvoje města
KOM ÚP – kontaktní místo úřadu práce
MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj
MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠp – Ministerstvo spravedlnosti
MŠ – mateřská škola
MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV – Ministerstvo vnitra
MZd – Ministerstvo zdravotnictví
NAPIV – Národní akční plán inkluzivního vzdělávání
NAPSI – Národní akční plán sociálního začleňování
NNO – nestátní neziskové organizace
NPR – národní program reforem
NZDM – nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
OBP – odbor bezpečnostních politik
OP LZZ – operační program lidské zdroje a zaměstnanost
OP VK – operační program vzdělávání pro konkurenceschopnost
OPP – obecně prospěšné práce
OSSZ – odbor sociálních služeb a zdravotnictví
OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí
OSvZ – odbor sociálních věcí a zdravotnictví
PMS – probační a mediační služba
PPP – Pedagogicko-psychologická poradna
PS – pracovní skupina
SPRSS – střednědobý plán rozvoje sociálních služeb
SAS – sociálně aktivizační služby
SMO (SMO ČR) – Svaz měst a obcí České republiky
SPOD – sociálně právní ochrana dětí
SŠ – střední škola
SVL – sociálně vyloučená lokalita
TSP – terénní sociální práce
VPP – veřejně prospěšné práce
SPC – Speciálně-pedagogické centrum
SVI – systém včasné intervence
SVL – sociálně vyloučené lokality
ÚP – úřad práce
ÚV – Úřad vlády České republiky
SVP – Středisko výchovné péče
ZŠ – základní škola

Základní vymezení

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení se zaměřuje na jeden z největších sociálních problémů České republiky v současnosti, který se nejviditelněji projevuje vznikem sociálně vyloučených lokalit.

Opatření obsažená ve Strategii reagují na situaci obyvatel **sociálně vyloučených lokalit**. Tyto lokality lze definovat jako:

- a) **prostorově izolované** (příčemž izolace může nabývat forem úplného prostorového odloučení, stejně jako neprostupného sousedství v rámci obecní/městské zástavby),
- b) **sociálně izolované** (příčemž lze vysledovat společenské bariéry v kontaktu nejen na úrovni občanů, ale i institucí),
- c) **ekonomicky izolované** (příčemž lze vysledovat, že obyvatelé vyloučených lokalit nejsou zapojeni do formální ekonomiky, ale do rozličných – více či méně izolovaných a nelegálních ekonomických sítí),
- d) **kulturně odlišné** (příčemž se jedná jednak o odlišnosti v kultuře spojené s etnicitou, jednak – a často mnohem více - o odlišnosti v pojetí kultury spojené se společenským postavením, chudobu, vzdělaností, ostrakizací),
- e) **symbolicky vyloučené** (které se projevuje vytěsněním obyvatel vyloučených lokalit, nejčastěji Romů, z účasti na veřejném životě na základě rozpoznatelných znaků – barvy pleti, oblečení, způsobu chování a jednání, atd.).

V každé ze sociálně vyloučených lokalit lze obvykle nalézt prvky všech uvedených podob izolace, nicméně nepřítomnost či neznatelná přítomnost některé z nich nemusí nutně znamenat, že se nejedná o sociálně vyloučenou lokalitu.

Zaměřujeme se přitom nejen na sociálně vyloučené lokality, které již existují, ale také na místa (obce, městské čtvrti, apod.), ve kterých obyvatelstvo (nebo jeho část) může být vzhledem ke své sociální a ekonomické situaci ohroženo sociálním vyloučením – tj. odchodem/úpadkem do sociálně vyloučené lokality, nebo také tak, že se celé toto území postupně stane sociálně vyloučenou lokalitou.

Účelem Strategie je navrhnout opatření, která budou řešit jak situaci obyvatel v sociálně vyloučených lokalitách, tak situaci území, na kterém se sociálně vyloučená lokalita nachází. Existence sociálně vyloučených lokalit je také projevem hlubších strukturálních problémů měst a regionů, ve kterých se nachází. Pozornost proto zaměřujeme nejen na problémy v již vzniklých vyloučených lokalitách, ale také na to, jak jejich vzniku účinně předcházet.

Vazba materiálu na další strategické dokumenty ČR

Materiál je v úzké vazbě na další klíčové strategické dokumenty České republiky:

Koncepce romské integrace – Strategie rozvíjí obecné teze uvedené v koncepci do konkrétních opatření, ve vybraných oblastech je dále rozvádí a zpřesňuje

NAPSI – Strategie se zaměřuje pouze na segment NAPSI, který se vztahuje k cílové skupině obyvatel sociálně vyloučených lokalit a sociálním vyloučením ohrožených, Strategie se obecně vřazuje do střešní koncepce NAPSI a ve vztahu k cílové skupině ji rozvíjí do konkrétních opatření

NAPIV – Strategie je v úplném souladu s cíly, prioritami a opatřeními NAPIV a dále je ve vztahu k cílové skupině rozvíjí a rozpracovává do konkrétních opatření a úkolů

NPR – Strategie rozvíjí teze uvedené v Národním programu reformem ve vztahu k cílové skupině zejména v oblastech vzdělávání, zaměstnanosti a podporovaného bydlení

Agenda EU 2020 – Strategie je zcela v souladu s ústředními prioritami Agendy EU 2020 a návazně s prioritami České republiky na období 2014+, a to zejména v posilování konkurenceschopnosti ČR – v oblasti regionálního rozvoje, sociálního začleňování, inkluzivního vzdělávání, zaměstnanosti a podporovaného bydlení

Struktura materiálu

Materiál je rozdělen na 6 kapitol podle témat, ke kterým se v období září – prosinec 2010 scházely pracovní skupiny složené ze zástupců resortů, obcí a odborné veřejnosti. Každá kapitola je strukturována následovně:

X.1. Výchozí stav

Popisuje institucionální zázemí problematiky, charakteristiku dosavadních způsobů řešení, výčet a komentář k dosavadním materiálům.

X.2. Klíčové problémy

Bodový výčet identifikovaných problémů vzešlých z činnosti pracovních skupin.

X.3. Vize

Formulace stavu, kterého chceme dosáhnout v dlouhodobém (cca desetiletém) horizontu – politický cíl.

X.4. Seznam priorit

Bodový výčet priorit v dané oblasti, který reaguje na popsané klíčové problémy v dané oblasti.

X.5. Opatření

X.Y. Priorita			
X.Y.Z. Název opatření			
Legislativní/dlouhodobé/střednědobé/krátkodobé	Popis opatření <i>Specifikace jednoznačného cíle, charakteristika opatření</i>		
	Indikátor plnění <i>Stanovení kritéria naplnění opatření (benchmark)</i>		
	Gesce	Spolugesce	Termín
	Finanční bilance <i>Odhad nákladů na realizaci opatření a předpokládaných vyvolaných úspor</i>		

1. Bezpečnost

1.1. Výchozí stav

Sociálně vyloučené lokality jsou obecně spojeny s vyšší mírou kriminality související s nedostatkem zdrojů, adekvátních sociálních kontaktů a příležitostí a také s rozvojem a šířením sociálních patologií, než je celorepublikový průměr¹. Příčinou tohoto stavu je především koncentrovaný výskyt jevů, které souvisí s životem v sociálním vyloučení, mj. chudoba, předlužení, závislosti (gambling, alkohol, drogy), atd.

Kriminalita v sociálně vyloučené lokalitě má obvykle strukturu, kterou lze přirovnat ke tvaru pyramidy, na jejímž vrcholu stojí ti, kteří zneužívají nestandardní životní situace lidí žijících v sociálním vyloučení. Jde o lichváře, drogové dealery, kuplíře, organizátory nelegálních zaměstnání a další osoby organizující systematickou nezákonnou činnost. Tyto ústřední osoby organizující kriminalitu využívají (ve středním patře pomyslné pyramidy) v systému závazků, rodinných a jiných vazeb a tlaku či vydírání, další osoby, jejichž prostřednictvím zvyšují svůj vliv, zajišťují distribuci či realizují vymáhání. Ve spodním patře pyramidy zůstávají především oběti trestné činnosti, kterých je přirozeně nejvíce, a do „systému kriminality“ jsou zapojeny jako nucení uživatelé nelegálních „služeb“, kteří tvoří závislou klientelu (závislosti na půjčkách, nelegálním zaměstnání, podmíněném ubytování, apod., ale i fyzické závislosti např. na návykových látkách). Organizace této specifické kriminality zůstává skryta veřejnosti, ale často i policii. Situaci obětí trestné činnosti dále komplikují další faktory – především nízká vymahatelnost práva ve vyloučených lokalitách, ale i skutečnost, že mnozí jsou zároveň obětí závažné trestné činnosti, a zároveň pachatelem jiné, byť méně závažné trestné činnosti či přestupitelé.

Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit mají obecně nízké právní vědomí a nízkou důvěru v instituce (včetně policistů a soudů). Řada sociopatologických jevů, které mohou být příčinou kriminality – jako alkoholismus nebo týrání žen a dětí – se objevuje přímo v rodinách.

Významnou roli hraje také oblast hodnocení policistů a možného zohledňování jejich specifických aktivit při práci v sociálně vyloučených lokalitách². Tato oblast je zahrnuta do právě dokončované reformy policie.

¹ 7.6.1. Jedním z průvodních jevů prohlubování sociálního vyloučení a „ghetoizace“ vyloučených lokalit je nárůst nezákonného a protizákonného jednání jak uvnitř vyloučených lokalit, tak v jejich okolí, do kterého nezákonné aktivity emitují, expandují a zasahují populaci mimo vyloučenou enklávu. Jakkoliv monitoring lokalit ukazuje, že jde o aktivitu menšiny obyvatel vyloučených lokalit nebo dokonce aktivitu těch, kteří v lokalitách nežijí, je expanze těchto aktivit a jejich přesah mimo lokality evidentní. Tím se přinejmenším zvyšuje napětí mezi většinovou populací a obyvateli vyloučených lokalit. Utváření dvou odlišných „právních států“, jednoho uvnitř lokalit a právního státu v pravém slova smyslu v majoritním prostředí, představuje velice nebezpečný trend, který oslabení soudržnosti expanduje do oblasti zákonnosti a právních standardů jednání, obživy, vztahů mezi lidmi, majetkových poměrů. *Jakkoli je tedy hlavním cílem integrační strategie mobilita a transfer rodin z lokalit do běžného prostředí majoritní populace, je třeba zároveň aktivně podporovat právní a zákonné poměry uvnitř a v okolí vyloučených lokalit.*

/Gabal I., Víšek, P.: Východiska Strategie boje proti sociálnímu vyloučení, 2010/

² Problematikou hodnocení a to jak útvarů Policie ČR, tak jednotlivých policistů se zabývá materiál „Analýza reformy policie“. Hodnocení policistů vychází ze zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů. Ten již dnes umožňuje odměňování za nadstandardní

Návrhy opatření ve Strategii boje proti sociálnímu vyloučení na uvedené jevy reagují, nepostihují je však v úplnosti, neboť především závažnou a organizovanou trestnou činnost řeší Ministerstvo vnitra a Policie ČR v rámci svých dalších strategických dokumentů. Strategie boje proti sociálnímu vyloučení se také podrobně nezabývá tématem community policingu³. Jeho implementace do práce i vzdělávání policistů je uvedena jako jeden ze strategických cílů Strategie pro práci Policie České republiky ve vztahu k menšinám (pro období let 2008 – 2012)⁴.

Materiál se také podrobně nezabývá problematikou extremismu, která je podrobně zpracována ve Strategii boje proti extremismu⁵ a v řadě dalších materiálů Ministerstva vnitra. Tuto oblast Strategie boje proti sociálnímu vyloučení částečně řeší v rámci priority pomoci obětem násilí z nenávisli.

Při jednáních pracovní skupiny Bezpečnost bylo také podrobně projednáváno téma obchodování s lidmi ve vztahu k sociálně vyloučeným lokalitám, které je podle členů této skupiny významným problémem. Členové skupiny přednesli návrhy nezbytných opatření, a to provedení detailního výzkumu podoby a situace v obchodování s lidmi v ČR a podporu vzniku konkrétních výukových materiálů, které budou využívány pro preventivní programy. Tyto návrhy budou nakonec navrženy k zařazení do vznikající Národní strategie boje proti obchodování s lidmi pro roky 2012-2015.

1.2. Klíčové problémy

Pracovní skupina Bezpečnost identifikovala během své práce následující ústřední problémy týkající se problematiky bezpečnosti v sociálně vyloučených lokalitách:

- obtížná či nemožná vymahatelnost práva v sociálně vyloučených lokalitách,
- latence, silná provázanost jednotlivých druhů kriminality v sociálně vyloučených lokalitách, která ztěžuje vyšetřování případů ze strany policie a zvyšuje neochotu policistů se takto složitými případy zabývat,
- nedostatečná spolupráce subjektů zabývajících se problematikou bezpečnosti na úrovni obcí a měst, ve kterých se vyskytují sociálně vyloučené lokality,
- nedostatečné vzdělávání policistů o specifikách sociálního vyloučení; v této věci jsou systematicky vzděláváni jen styční důstojníci pro menšiny, chybí vzdělávací modul o této problematice pro řadové uniformované policisty,
- v hodnocení policistů (i dalších pracovníků veřejné správy) nejsou dostatečně zohledněné nadstandardní výkony a aktivity, které v rámci řešení problematiky sociálního vyloučení tito pracovníci vykonávají,

výkony ve všech vykonávaných činnostech, tzn. i za oblast nadstandardních výkonů ve vztahu k sociálně vyloučeným lokalitám jako jedné z oblastí, ve kterých může k nadstandardním výkonům docházet.

³ Tímto termínem je označováno moderní pojetí práce policie jako služby veřejnosti. Tento přístup předpokládá, že zodpovědnost za zachování bezpečnosti v lokalitě neleží jen na policii, ale také na aktivním přístupu veřejnosti a jejích zástupců (samosprávy, nevládních organizací atd.). Důraz je kladen také na znalost lokality, obyvatel a jejich problémů. Ta následně umožňuje řešení daných problémů, jejich předjímání a předcházení. Mezi důležité prvky tohoto přístupu patří přidělování stejných policistů k určitým místům a jejich vzájemná známost s obyvateli tohoto místa (aby občan osobně znal svého policistu), nebo pravidelné informování veřejnosti o bezpečnostní situaci a reflektování potřeb a očekávání občanů získávaných z pravidelných průzkumů.

⁴ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2008/strategie-minority.pdf>

⁵ <http://www.mvcr.cz/soubor/strategie-boje-proti-extremismu-v-roce-2009.aspx>

- lichva jako jeden z nejtíživějších problémů sociálně vyloučených lokalit není v současné době na území ČR podrobněji prozkoumána a popsána, na úrovni policie neexistuje žádná společná metodika, jak proti tomuto fenoménu efektivně postupovat, neexistují specialisté zaměřeni na problematiku lichvy, nesledují se aktuální trendy v lichvě a její částečná institucionalizace,
- sociální služba asistent při jednání s policií a dalšími úřady (který se jeví jako fungující úspěšná služba) stále není dostatečně rozšířen do většiny obcí s výskytem sociálně vyloučených lokalit,
- romští obyvatelé sociálně vyloučených lokalit jsou jedním z cílů nenávistných projevů příznivců krajní pravice, jsou ohroženi i případnými fyzickými útoky a jinými druhy násilí z nenávisti,
- není systematicky ošetřena práce s osobami, kterým se blíží konec trestu odnětí svobody a po výkonu tohoto trestu se vracejí zpět do prostředí sociálně vyloučených lokalit,
- nedostatek fungujících preventivních programů, které by zvyšovaly finanční gramotnost i právní vědomí obyvatel sociálně vyloučených lokalit a předcházely tak jevům jako vysoké zadlužování, lichva, obchodování s lidmi,
- na negativním povědomí veřejnosti o sociálně vyloučených lokalitách a jejich obyvatelích se významnou měrou podílejí média, a to právě zdůrazňováním negativních témat, jakými jsou kriminalita, závislosti a výskyt sociopatologických jevů v lokalitách.

1.3. Vize

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení vytyčila v oblasti bezpečnosti dosažení následujícího stavu:

- do prostředí sociálně vyloučených lokalit pravidelně vstupují dobře proškolení policisté a mají přehled o jejich struktuře a fungování,
- dochází ke zvyšování vymahatelnosti práva v sociálně vyloučených lokalitách, prostřednictvím metod community policing a návazných služeb, jakou je například asistent pro jednání s policií a dalšími úřady,
- obyvatelé sociálně vyloučených lokalit zvyšují své právní povědomí,
- představitelé obcí a obecních úřadů jsou obeznámeni s účinnými postupy pro snižování rizik spojených s útoky z nenávisti při akcích s rasovým a xenofobním podtextem v sociálně vyloučených lokalitách nebo v jejich blízkosti,
- v obcích se pravidelně schází platformy všech zainteresovaných aktérů, kteří se zabývají problematikou bezpečnosti a informují se o aktuálních událostech a plánují společný další postup v oblasti bezpečnosti,
- v sociálně vyloučených lokalitách fungují relevantní sociální služby (terénní programy, nízkoprahová zařízení, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi) realizované pracovníky, kteří jsou seznámeni se specifickou situací a specifickými problémy obyvatel žijících v sociálním vyloučení (problematiky lichvy, zadlužování, obchodu s lidmi, potřebami obětí trestných činů, apod.),
- problematika lichvy je systematicky řešena jako specifický druh kriminality.

1.4. Seznam priorit

Pracovní skupina Bezpečnost si při přípravě opatření Strategie boje proti sociálnímu vyloučení určila následujících šest priorit:

Priorita 1: Bezpečnost v sociálně vyloučených lokalitách

Priorita 2: Zadlužování, lichva a další organizovaná kriminalita v sociálně vyloučených lokalitách

Priorita 3: Pomoc obětem trestných činů v sociálně vyloučených lokalitách

Priorita 4: Primární prevence

Priorita 5: Mediální zobrazování sociálně vyloučených lokalit a života v nich

Priorita 6: Plnění úkolů v rámci reformy Policie ČR s důrazem na to, že policisté budou odměňováni za nadstandardní výkony ve všech vykonávaných činnostech, z čehož lze dovodit, že budou odměňováni i za svoji činnost v prostředí sociálně vyloučených lokalit.⁶

1.5. Popis opatření

1.5.1. Priorita: Bezpečnost v sociálně vyloučených lokalitách

1.5.1.1 Název opatření: *Podpora vzniku komunikačních pracovních skupin pro řešení oblasti bezpečnosti v obcích s výskytem sociálně vyloučených lokalit*

Popis opatření

Cílem tohoto opatření je podpořit vznik komunikačních pracovních skupin v obcích a městech s výskytem sociálně vyloučených lokalit, na kterých se budou pravidelně setkávat všechny relevantní subjekty zapojené do řešení otázky bezpečnosti (orgány samosprávy, obecní policie, Policie ČR, terénní sociální pracovníci, Úřady práce, Probační a mediační služba, školy, neziskových organizací, případně zástupci sociálně vyloučených lokalit).

Opatření navrhuje, aby tyto pracovní skupiny byly pilotně zřízeny ve všech obcích, ve kterých působí Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách. Již dnes existují pracovní skupiny bezpečnost v některých lokálních partnerstvích, které Agentura v místech, kde působí sestavuje. Vznik dalších pracovních skupin věnujících se problematice bezpečnosti bude iniciován i v dalších lokalitách, do kterých Agentura od července 2011 rozšíří svou působnost.

Agentura bude zároveň iniciovat vznik metodiky práce těchto skupin, která bude vycházet z jejich dosavadní práce. Tato metodika bude následně zasílána dalším obcím s výskytem sociálně vyloučených lokalit s doporučením, aby se zasadily o fungování podobných skupin v obci.

⁶ Priorita není rozpracována, řešeno v rámci reformy Policie

Jednání těchto komunikačních pracovních skupin budou sloužit především ke vzájemné výměně informací o bezpečnostní situaci v jednotlivých sociálně vyloučených lokalitách. Policie by se tak díky pravidelnému kontaktu s terénními pracovníky, pracovníky OSPOD, atd. měla dostávat k informacím, které jí umožní efektivně zasahovat preventivně i při šetření trestné činnosti. Takto je možné získat informace např. o podezření z výskytu lichvy, obchodu s lidmi, apod. Policisté získají detailnější náhled na síť vztahů a fungování sociálně vyloučených lokalit. Kromě výměny informací budou pracovní skupiny v rámci procesu strategického plánování definovat cíle, které budou součástí strategického plánu a které povedou k přípravě konkrétních projektů týkajících se problematiky bezpečnosti v obci – preventivní projekty, výzkumy, atd. Dále také budou pracovní skupiny sestavovat plány společného postupu v případě mimořádných událostí (nepokoje, akce krajní pravice ve vyloučené lokalitě), podle kterých by členové těchto skupin v případě jejich konání postupovali.

Indikátor plnění

Během let 2011 a 2012 budou i v rámci lokálních partnerství v nových lokalitách Agentury zřízeny pracovní skupiny Bezpečnost jako komunikační pracovní skupiny pro problematiku bezpečnosti. Přidají se tak k již fungujícím skupinám v původních lokalitách.

Do konce roku 2012 bude vypracovaná společná metodika fungování těchto pracovních skupin, která bude následně šířena mezi další obce s výskytem sociálně vyloučených lokalit s doporučením ke zřízení takových skupin v dalších obcích.

Gesce

Agentura

Spolugesce

Termín

2012-2013

Finanční bilance

Opatření bude realizováno *bez potřeby zvýšení výdajů ze státního rozpočtu* ze stávajících finančních zdrojů Agentury.

Obecně lze konstatovat, že koordinovaný a systematický přístup k oblasti bezpečnosti v sociálně vyloučených lokalitách povede při aplikaci na celém území České republiky ke snížení kriminality a ke zvýšení sociální koheze. Pokud bychom předpokládali snížení počtu odsouzených a uvězněných v důsledku snížené kriminality např. o jedno procento, pak lze při ročním nákladu na jednoho uvězněného (podle údajů Vězeňské služby ČR) zhruba 328 500 Kč (900 Kč na den) předpokládat úsporu převyšující 70 mil. Kč ročně.

Pozn.: V ČR bylo k 31.12.2010 ve vězení 21 900 osob, celkové výdaje na všechny uvězněné v ČR byly v roce 2010 7,2 mld. Kč.

1.5.2 Priorita: Zadlužování, lichva a další organizovaná kriminalita v sociálně vyloučených lokalitách

1.5.2.1 Název opatření: Zřízení pozic specialistů pro řešení případů lichvy

Popis opatření

Opatřením se zřizují pozice specialistů na řešení případů lichvy v rámci Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ) v rozsahu dvou tabulkových míst.

Tito specialisté budou odborně vyškoleni a detailně seznámeni s problematikou lichvy a se

všemi aspekty s ní související. Specialisté budou připraveni intervenovat v místě, odkud budou ze strany místních složek policie vyžádáni k součinnosti při vyšetřování případů lichvy. Jejich role bude zejména metodická a koordinační, zajistí využití adekvátních metod vyšetřování případů, zjištění, výslechu a ochrany svědků, a další specifické činnosti.

Indikátor plnění

V rámci ÚOOZ jsou zřízeny dvě pracovní místa pro policisty – specialisty pro oblast lichvy. Je vypracovaná metodiky práce těchto specialistů a ověřena v praxi

Gesce MV	Spolugesce	Termín 2013 – 2014

Finanční bilance

Zavedení tohoto opatření **požaduje navýšení výdajů ze státního rozpočtu** o dvě tabulková místa pro Ministerstvo vnitra (podle kvalifikovaných odhadů by zřízení dvou tabulkových míst znamenalo roční náklad ve výši 964 800 Kč (včetně odvodů na sociální a zdravotní pojištění, které se následně vrátí do veřejných rozpočtů) a další související provozní náklady.

Úspěšné zavedení tohoto opatření povede ke zvýšení objasněnosti trestné činnosti lichvy s důsledky na standardizaci využití vyplacených sociálních transferů, které budou využívány ke svému účelu, nikoliv transponovány organizátorům lichvy. O rozsahu objemů financí, které se pohybují v případech lichvy na území ČR, neexistují žádné podrobnější informace. Pokud je lichva v rámci lokality uplatněna např. vůči 50 osobám, může měsíční obrát lichváře dosahovat částky až 500 tis. korun, tj. ročně až 6 mil. korun. Ze zkušeností terénních pracovníků konstatujeme, že fenomén lichvy zasahuje minimálně čtvrtinu až polovinu vyloučených lokalit v ČR, tedy k obrátům lichvářských skupin převyšujícím 0,5 mld. Kč. Nejčastěji se přitom jedná o zneužití sociálních transferů, které neslouží účelu a osobám, kterým byly vyplaceny.

1.5.2.2 Název opatření: Výzkum o současné podobě lichvy v sociálně vyloučených lokalitách

Popis opatření

V současné době nejsou k dispozici aktuální data a informace o rozsahu a podobách lichvy na území ČR. Z různých izolovaných zdrojů lze pozorovat ústup původní „úžery“ a naopak nástup lichvy spojené s bydlením, nelegálním zaměstnáváním, obchodem s lidmi, atp. Zřejmé jsou i trendy institucionalizace lichvy, a to vč. tzv. rychlých půjček od nebankovních společností.

Je proto nezbytné zpracovat aktuální výzkum mapující podoby nezákonného půjčování peněz v sociálně vyloučených lokalitách. Výzkum proběhne na reprezentativním modelu vyloučených lokalit s důrazem na regiony, ve kterých existují indicie zvýšeného výskytu lichvy.

Indikátor plnění

Je dokončený výzkum o současné podobě lichvy v sociálně vyloučených lokalitách.

Gesce Agentura	Spolugesce MV	Termín 2012 – 2013

Finanční bilance

Opatření bude realizováno **jednorázovou investicí ze státního rozpočtu**. Předpokládaná cena výzkumu činí 3 mil. Kč. Lze účinně využít např. nespotebované výdaje státního rozpočtu v roce 2011 pro odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách (Agentura) Úřadu vlády ČR, který výzkum provede.

Odhadovaná nákladnost výzkumu souvisí s potřebnou podrobností a rozsáhlostí výzkumu a také s tím, že výzkumný terén vykazuje zvýšené riziko sběru dat.

Předpokládáme pozitivní dopad na adekvátnost využití sociálních transferů – viz. také předchozí opatření.
Rozsah výzkumu bude upraven v případě, že gestor nebude moci alokovat prostředky v navržené výši.

1.5.3. Priorita: Pomoc obětem trestných činů v sociálně vyloučených lokalitách

1.5.3.1 Název opatření: *Ochrana obětí trestné činnosti*

Popis opatření

Toto opatření směřuje k legislativní úpravě zvyšující ochranu obětí trestné činnosti. V této právní úpravě budou řešeny:

- otázky týkající se ochrany psychické integrity zvláště zranitelných obětí, zejména možnosti omezit jejich styk s pachatelem při současném respektování zásad spravedlivého procesu,
- omezení nutnosti vyslyšet zvláště zranitelné oběti, pokud se již k otázce v průběhu řízení vyjádřily,
- zvýšení efektivity informování oběti o jejich procesních právech a postavení v trestním řízení,
- možnost, aby jako zmocněnec poškozeného vystupovala právnická osoba, který deklaruje ve svých stanovách/poslání bezplatnou pomoc obětem trestných činů,
- možnost zavedení institutu důvěrníka poškozeného (osoby odlišné od zmocněnce),
- možnost poškozeného vyjádřit se ke spáchanému trestnému činu a jeho dopadům do jeho života.

Indikátor plnění

Opatření by měla být provedena v novele trestního řádu a v právním předpise upravujícím postavení obětí trestné činnosti, popř. pokud jde o procesní práva, v novele trestního řádu.

Gesce MSP	Spolugesce	Termín 2014

Finanční bilance

Opatření bude realizováno *bez potřeby zvýšení výdajů ze státního rozpočtu.*

1.5.3.2 Název opatření: *Bezplatná právní pomoc pro vymezenou skupinu obětí trestných činů či obětí, které jsou nemajetné*

Popis opatření

Cílem opatření je umožnit vedle stávajících možností poskytnutí bezplatné právní pomoci vymezené skupině zranitelných obětí či obětem, které jsou nemajetné.

Indikátor plnění

Opatření bude zpracováno do návrhu zákona o obětech trestné činnosti.

Gesce MSP	Spolugesce	Termín 2014

Finanční bilance

Realizace opatření si vyžádá zvýšené výdaje ze státního rozpočtu. Prostředky pro financování

pomoci obětem trestné činnosti lze krátkodobě zajistit také z dotací EU, dlouhodoběji např. z příjmů, jež stát získá z uložených trestů v trestním řízení.

1.5.4 Priorita: Primární prevence

1.5.4.1 Název opatření: *Vznik dotačního titulu na preventivní programy v sociálně vyloučených lokalitách*

Popis opatření

Toto opatření zavádí speciální dotační titul (rozvojový program) Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, v rámci kterého budou podporovány preventivní vzdělávací programy pro nezletilé osoby ze sociálně vyloučených lokalit, a to především v následujících oblastech:

- finanční gramotnost (proti zadlužování, nácvik hospodaření a osobní/rodinný rozpočet, rizikové úvěry a půjčky, atp.)
- základní právní povědomí (znám svá práva, práva dítěte, na koho a jak se obrátit v případě jejich porušování, nutnost dodržování právních norem atp.)
- primární prevence (další programy týkající se základní prevence na školách – drogy, alkoholismus, gamblerství, obchodování s lidmi a komerční sexuální zneužívání dětí, atp.)

Vzdělávací programy hrazené z prostředků zřízeného dotačního titulu budou určeny k realizaci ve školách a školských zařízeních či v zařízeních nestátních neziskových organizací.

Indikátor plnění

Je vytvořen dotační titul – rozvojový program „prevence“.

Gesce
MŠMT

Spolugesce

Termín

2013 – 2014

Finanční bilance

Prostředky na vznik dotačního titulu na uvedené preventivní programy v sociálně vyloučených lokalitách budou získány v rámci restrukturalizace rozvojových programů MŠMT. Téma potřeby zvýšení gramotnosti se objevuje i v materiálu vládního poradního orgánu NERV. Ten v kapitole věnované vzdělávání⁷ zmiňuje například návrh vytvoření vzdělávacích pořadů ve stylu reklamní kampaně Besipu „Nemyslíš, zaplatíš“, které by upozorňovaly na riziko bankovních a hypotečních produktů. Zároveň materiál doporučuje zavedení povinného předmětu na základních i středních školách zabývajících se finanční gramotností.

⁷ Závěrečná zpráva podskupin Národní ekonomické rady vlády pro konkurenceschopnost a podporu podnikání: Kapitola 3, http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/NERV_kap03.pdf

1.5.5. Priorita: Mediální zobrazování sociálně vyloučených lokalit a života v nich

1.5.5.1 Název opatření: *Kampaň proti násilí z nenávisti*

Popis opatření

Úřad vlády realizuje rozsáhlou kampaň proti netoleranci a xenofobii. Jednou z částí kampaně bude rozsáhlá reklamní kampaň upozorňující na problematiku násilí z nenávisti. Součástí kampaně budou i dvě části zaměřené na novináře – příprava knihy rozhovorů s oběťmi násilí z nenávisti. Na přípravě kampaně bude Úřad vlády součinit s MV a MŠMT.

Indikátor plnění

Bude realizována veřejná reklamní kampaň o problematice násilí z nenávisti.

Gesce
Agentura

Spolugesce

Termín
2012 – 2014

Finanční bilance

Pro realizaci tříletého projektu, jehož součástí bude i uvedená kampaň o problematice násilí z nenávisti, bude podána projektová žádost do finančních mechanismů EHP/Norska. V případě úspěchu této žádosti bude kampaň financována z těchto zdrojů.

2. Bydlení

2.1. Výchozí stav

Jedním z nejviditelnějších dopadů sociálního vylučování je vznik a existence lokalit, pro které je charakteristická nízká kvalita domovního a bytového fondu, nevyhovující infrastruktura, funkční nepropojenost s širším urbanistickým celkem obce a to, že jejich obyvatelé mají z různých důvodů ztížené šance na úspěšné a dlouhodobé zapojení se do formálního trhu s byty. Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti, kterou v roce 2006 zpracovala pro MPSV společnost GAC, takovýchto lokalit v celé ČR identifikuje 330, přičemž zainteresovaní aktéři odhadují, že od roku 2006 tento počet lokalit spíše narostl, než aby klesal.

Mezi největší problémy, s nimiž se v sociálně vyloučených lokalitách setkáváme, patří stáří a kvalita bytového fondu, přeplněnost bytů, vysoké náklady na chod bytů (energetické úniky, plýtvání) i na údržbu bytového fondu, obývání bytů bez nájemních smluv, nedostatečná právní ochrana nájemníků a špatně vymahatelné pohledávky majitelů bytového fondu.

Snižují se také možnosti přímé intervence ze strany obcí. Podle odhadů obce zprivatizovaly více než 70 % bytového fondu, který na ně byl převeden na začátku ekonomické transformace. Mnohé z nich v současnosti nedisponují žádným bytovým fondem, který by mohly nabízet nízkopříjmovým skupinám domácností.

V České republice je veřejná podpora v oblasti bytové politiky dnes vychýlena ve prospěch vlastnického bydlení; podíl veřejných výdajů ve prospěch nájemního bydlení, je několikanásobně nižší než podíl veřejných výdajů ve prospěch vlastnického bydlení. I z důvodu snížení celospolečenských ekonomických rizik vyplývajících z příliš velkého podílu vlastnického bydlení by opatření v oblasti sociálního bydlení měla být směřována spíše do segmentu nájemního bydlení.⁸

Počet uvolněných obecních bytů je nízký a podstatná část uvolněných bytů je obcemi zpětně pronajata za tržních podmínek (tzv. obálkovou metodou). Mnohé obce definují sociální bydlení a uplatňují vlastní systém pronajímání sociálních bytů – potřeba sociálního bydlení však zpravidla převyšuje nabídku. Nová výstavba podporovaných a sociálních bytů (na základě programů vyhlášených Ministerstvem pro místní rozvoj nebo Státním fondem rozvoje bydlení) je rozsahem marginální. Potřeba nových modelů (nástrojů) sociálního bydlení je vyvolána i dopady deregulace nájemného a rostoucího počtu domácností potenciálně ohrožených ztrátou bydlení.

Hlavním nástrojem pomoci pro nízkopříjmové domácnosti se stal příspěvek na bydlení kombinovaný s individuálně posuzovaným doplatkem na bydlení. Díky zvýšení limitů uplatňovaných při výpočtu příspěvku na bydlení se stal příspěvek na bydlení nástrojem pomoci i pro mnohé domácnosti žijící v tržním nájemním bydlení. Samotný příspěvek na bydlení však nevede k odstranění diskriminace na trhu bydlení.

⁸ Sociálním bydlením se míní obecně „bydlení pro osoby, jejichž potřeby nejsou uspokojovány na volném trhu, a které je alokováno konečným spotřebitelům na základě administrativních pravidel“.

Východiska strategie boje proti sociálnímu vyloučení pojmenovávají nutné kroky, které je potřeba v oblasti bydlení učinit:

- zvýšení kvalitního a finančně dostupného bytového fondu pro nízkopříjmové skupiny obyvatel,
- vytvoření systému prostupného bydlení,
- zvýšení vymahatelnosti nájemného, posílení prostředků ochrany a pomoci nájemníkům ve vztahu k poskytovatelům nájemného bydlení a ubytování, revitalizace lokalit obývaných ve vysoké koncentraci osobami vystavených procesům sociálního vylučování.

Tyto kroky pojmenované v dokumentu Východiska strategie boje proti sociálnímu vyloučení jsou rozpracovány v opatřeních představených na následujících stránkách kapitoly, částečně pak i v dalších kapitolách tohoto dokumentu. Cílovou skupinu, na kterou navrhovaná opatření míří, představují jak obyvatelé sociálně vyloučených lokalit, tak ti, kteří jsou sociálním vylučováním bezprostředně ohroženi.

2.2. Klíčové problémy

- Přetrvávající spory o výklad míry povinnosti obcí při zajištění bydlení pro své obyvatele. Otázka odpovědnosti za zajištění sociálního bydlení (veřejnoprávní korporace vs. osoby soukromého práva, resp. neziskové organizace) a otázka financování bydlení pro nízkopříjmové skupiny obyvatel (stát ze sociálních dávek vs. spoluodpovědnost obcí v rámci prevence sociálního vyloučení). Veřejný ochránce práv opakovaně v souhrnných zprávách o své činnosti za rok 2007, 2008 a 2009 žádal Poslaneckou sněmovnu, aby požádala vládu o předložení věcného záměru návrhu zákona o sociálním bydlení.
- Dosavadní formy krizového bydlení (ubytovny, ale i některé azylové domy) přestávají plnit svou roli přechodného bydlení a stále častěji se stávají bydlením trvalým.
- Obce nepracují s dlouhodobější vizí rozvoje bytových politik, nevyužívají dostatečně svého bytového fondu jako nástroje provádění sociální politiky; malá informovanost obcí o využití možnosti požádat o dotaci na výstavbu sociálních bytů, na rekonstrukci nebytových prostor i tzv. vybydlených domů.
- Zdlouhavá vymahatelnost dluhů na nájemném; nedostatečná podpora realizace preventivních opatření vedoucích k omezení zadlužování nájemníků.
- Předražené ubytovny, jejichž nájemníci žijí v nevyhovujících hygienických podmínkách.
- Stále rostoucí migrace rodin mezi komerčními ubytovnami, a to jak v rámci území jednotlivých krajů, tak i mezi kraji.
- Nízká dostupnost standardního bydlení pro obyvatele sociálně vyloučených lokalit.
- Nízká úspěšnost udržení dlouhodobého nájemního vztahu nízkopříjmovými skupinami obyvatel.

2.3. Vize

Koncept podpory sociálního bydlení by neměl spočívat ve státem řízené výstavbě sídlišť sociálního bydlení, které potenciálně vedou ke vzniku prostorového vyloučení sociálně slabých domácností na tato sídliště.

Sociální bydlení získává stále více podobu, jež je jen těžko zobecnitelná do jednoho univerzálního přístupu. Zahrnuje celou řadu programů pro různé cílové skupiny, celou řadu aktérů provozujících takové bydlení (stále více i soukromých pronájemců), celou řadu typů bydlení a celou řadu nástrojů (včetně těch, které motivují soukromé developery pro výstavbu určitého počtu sociálních bytů v rámci jejich projektů soukromé výstavby). Na sociální bydlení je tak možné nahlížet spíše jako na koncept bez jasných rysů, plný variability, inovací, flexibility, dočasnosti, změny; koncept, jehož cílem je skutečné zacílení na potřebné, sociální začlenění (a nikoliv vyčleňování), šetrnost k veřejným prostředkům.

Posilují se aspekty dočasnosti, cílené sociální práce, flexibility, osobního přístupu, sociálního začleňování, zákonitostí trhu. Trendem mezi příklady dobré praxe ze zahraničí je větší flexibilita a škála nástrojů, větší zapojení soukromého kapitálu i soukromého nájemního bydlení (různými formami „prostřednictví“) a zejména pak větší role neziskových organizací v oblasti bytové správy, resp. užší spolupráce obcí s neziskovým sektorem.

Tato nová podoba sociálního bydlení zvyšuje nejen motivaci domácností při hledání svého bydlení, ale také svobodu jejich volby. Sociální bydlení tak představuje škálu modelů, které a) umožňují cílové domácnosti výběr a b) tento výběr činí fakticky možným. Možnost volby se stává hlavním imperativem udržitelného modelu sociálního bydlení: domácnost nemá být nucena k jedné možnosti, ale má mít šanci si vybrat mezi různými alternativami – například, zdali jí více vyhovuje žít v komunitních formách bydlení, v obecním bytě, v bytě neziskové organizace či v soukromém nájemním bydlení. Se zvyšující se odpovědností za zajištění vlastního bydlení získávají cílové domácnosti také větší svobodu hledat bydlení podle vlastních preferencí.

Strategie boje proti sociálnímu vylučování sleduje ve vztahu k sociálnímu bydlení následující cíle:

- zajištění krizového (přechodného) ubytování a dlouhodobého nájemního bydlení pro cílovou skupinu domácností;
- snížení ekonomických rizik souvisejících s pronájemem bytu cílové skupině domácností;
- efektivnější uspokojení specifických potřeb cílové domácnosti v oblasti bydlení: posílení individuálního přístupu, zvýšení odpovědnosti cílové domácnosti, ale také větší možnost výběru z alternativ bydlení pro cílovou domácnost.

Nástroje navrhované v této kapitole Strategie prostřednictvím zavedení systému sociálního bydlení, by měly vést:

- k sociálnímu a prostorovému začleňování;
- ke zvýšení prevence ztráty bydlení a vzniku prostorového vyloučení;
- ke snadnějšímu přístupu k sociálním službám, kde to bude zapotřebí;
- k výchově kompetencí k využívání trvalého nájemního bydlení (v kombinaci s posilováním kompetencí v jiných oblastech), kde jich bude zapotřebí;
- k odstraňování předsudků vedoucích k diskriminaci na trhu bydlení;
- k posílení individuálního posouzení specifických potřeb cílové domácnosti a zvýšení možnosti výběru z alternativ sociálního bydlení;

- k posílení vlastní odpovědnosti za zajištění vlastního bydlení;
- k minimálním tržním distorzím a minimálním umělým bariérám bránícím cílovým domácnostem ve změně jejich bydlení či bydliště;
- k efektivním výdajům státu v oblasti bydlení;
- k minimalizaci zneužití a minimalizaci vzniku závislosti na sociální pomoci;
- k posílení nájemní formy bydlení v českém bytovém systému.

2.4. Seznam priorit

Priorita 1: Standardizace státní podpory sociálního bydlení

2.5. Popis opatření

2.5.1. Priorita: Standardizace státní podpory sociálního bydlení

2.5.1.1 Název opatření: *Zohlednění potřeb cílové skupiny v rámci komplexního řešení sociálního bydlení*

Cílová skupina

Osoby ze sociálně vyloučených lokalit či osoby sociálním vyloučením akutně ohrožené

Popis opatření

Cílem tohoto opatření je zajistit řešení potřeb cílové skupiny v rámci komplexního řešení sociálního bydlení, které bude připravováno na základě Koncepce bydlení České republiky do roku 2020 schválené usnesením vlády ze dne 13.7.2011 č. 524 a v návaznosti na probíhající sociální reformy. Toto komplexní řešení sociálního bydlení bude především definovat cílovou skupinu prostřednictvím institutu tzv. bytové nouze a stanoví nástroje a formy podpory osob v bytové nouzi a způsob financování systému sociálního bydlení.

Komplexní řešení sociálního bydlení zajistí:

- zahrnutí cílové skupiny mezi osoby řešené v rámci sociálního bydlení prostřednictvím institutu bytové nouze;
- specifikaci okolností, za kterých mohou osoby v bytové nouzi požádat o zajištění jednotlivých forem sociálního bydlení;
- návrh legislativních změn směřujících k vyššímu zapojení obcí do zajišťování bytových potřeb;
- nástroje pro prevenci a řešení sociálního a prostorového vyloučení;
- vázání podpůrných programů MMR, popř. SFRB zaměřených na sociální bydlení osob v bytové nouzi a nástrojů MPSV (sociální transfery, sociální služby);
- cílenější směřování dotací z evropských strukturálních fondů;
- podporu NNO, popř. dalším poskytovatelům, při realizaci sociálního bydlení.

Pro řešení situace osob z cílové skupiny je v rámci komplexního řešení sociálního bydlení nutno řešit následující formy bydlení:

- krizové (přechodné) ubytování (účelem zařízení krizového bydlení je poskytnout okamžitou pomoc ve chvíli bytové nouze);
- tréninkové bydlení (určeno jako nabídka pro domácnosti, které mají předpoklady k dlouhodobému udržení si nájemního bydlení, ale potřebují tyto kompetence a návyky za odborné asistence upevnit);
- dlouhodobé sociální bydlení (bydlení, jehož parametry jsou nastaveny tak, aby umožnily zajištění dlouhodobého důstojného bydlení cílové skupině).

ad 1. Mezi zařízení **krizového bydlení** v současnosti patří zejména noclehárny, ubytovny, ale také azylové domy (v režimu sociálních služeb podle zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách). Spolugestor opatření – MPSV – bude zejména v rámci realizace projektu „Podpora procesů v sociálních službách“ realizovaného v letech 2011-2015 analyzovat a popřípadě navrhopat úpravy uvedeného zákona také ve vztahu k poskytování sociálních pobytových služeb.

Krizové sociální bydlení je určeno především pro okamžitou pomoc pro osoby v bytové nouzi v akutní bytové krizi (tj. při ztrátě bydlení).

ad 2. **Tréninkové bydlení** je určeno pro občany (klienty) k dosažení základních kompetencí potřebných k udržení nájemního bydlení. Forma tréninkového bydlení je úzce vázána na poskytování, resp. čerpání sociálních služeb, které jsou primárním nástrojem ke zvyšování kompetencí klientů k péči o byt, udržitelné hospodaření a zajištění stabilních příjmů, zapojení do společnosti a na trh práce. Forma tréninkového bydlení není určena k dlouhodobému bydlení, ale časově omezenému na dobu nutnou k osvojení udržitelných kompetencí k trvalému užívání nájemního bydlení.

ad 3. **Dlouhodobé sociální bydlení** je určeno pouze pro ty osoby v bytové nouzi, které z objektivních důvodů, které budou při realizaci tohoto opatření dále specifikovány, nejsou s to získat bydlení na trhu. Dlouhodobé sociální bydlení může být realizováno zejména formou neziskového bydlení (realizovaného NNO) a obecního sociálního bydlení.

Indikátor plnění

- Zahrnutí cílové skupiny do komplexního řešení sociálního bydlení, zahrnutí navrhovaných forem sociálního bydlení mezi nástroje řešení sociální situace osob v bytové nouzi a zavedení mechanismu zjištění bytové nouze v návrzích úpravy legislativy.
- Metodika práce poskytovatelů sociálních služeb s nájemníky tréninkového bydlení.

Gesce
MMR,
MPSV

Spolugesce
Agentura, MV

Termín
2013

Finanční bilance

Vytvořením Koncepce sociálního bydlení pro cílovou skupinu nedojde k navýšení výdajových limitů rozpočtové kapitoly MMR. Financování nástrojů navržených v rámci tohoto opatření bude řešeno v rámci jejich přípravy.

2.5.1.2 Název opatření: Zajištění programů podpory pořízení, rekonstrukce nebo výstavby a provozování sociálního bydlení všech forem - krizové, tréninkové a dlouhodobé (zejména pro neziskové a obecní sociální bydlení)

Popis opatření

Opatření počítá s evaluací a rozvojem stávajících podpůrných nástrojů MMR, SFRB a MPSV.

Cílem opatření je umožnit finanční podporu vzniku a provozování sociálního bydlení všech forem, tj. krizové, tréninkové i dlouhodobé, a to zejména pro NNO a obce, které patří k ústředním provozovatelům sociálního bydlení.

Dále Agentura analyzuje možnosti vyššího zapojení obecního bytového fondu pro účely sociálního bydlení; bude tak prověřena možnost bezúplatného převodu nebo dlouhodobého výhodného pronájmu obecního bytového fondu provozovatelům sociálního bydlení (NNO), a to z hlediska národní i evropské legislativy, včetně oblasti veřejné podpory.

Financování opatření bude podle možností posíleno také z finančních prostředků Evropské unie v rámci programového období 2014-2020 a v souladu s cíly Agendy EU 2020 zejména v oblasti sociálního začleňování.

Indikátor plnění

- evaluace a rozvoj stávajících podpůrných programů MMR, SFRB a MPSV
- analýza možností vyššího zapojení bytového fondu obcí

Gesce
MMR,
MPSV

Spolugesce
Agentura

Termín
2013

Finanční bilance

Opatření neklade zvýšený nárok na finanční prostředky ze státního rozpočtu, neboť předpokládá realizaci v rámci stávajících výdajových rámců, popř. v rámci spolufinancování z prostředků EU.

2.5.1.3 Název opatření: Realizace Pilotního projektu garantovaného bydlení

Popis opatření

Pilotní projekt garantovaného bydlení testuje nastavení parametrů a udržitelnost *Programu garantovaného bydlení*, jehož principy lze popsat následovně: Program garantovaného bydlení má za cíl zvýšit dostupnost nájemného bydlení pro domácnosti, které jsou ze stran soukromých pronajímatelů obecně vnímány jako rizikové a které na volném trhu nedosáhnou na nájemní bydlení i přesto, že mají dostatečné kompetence pro udržení dlouhodobého nájemního bydlení. Program garantovaného bydlení snižuje rizika, která na sebe berou majitelé bytů, když pronajímají byty nízkopříjmovým skupinám obyvatel tím, že závazek placení nájmu přechází na nevládní neziskovou organizaci (NNO), popř. obec, která vykonává s nájemníkem bytu sociální práci. V *Programu garantovaného bydlení* je NNO/ obec proti riziku neplacení nájmu ze strany nájemníka pojištěna komerčním pojišťovacím produktem.

Program garantovaného bydlení, který pilotní projekt testuje, je založený na podpoře individuální odpovědnosti nájemníků a aktivním zapojení neziskových organizací, které

klientům nabízí doprovodné sociální služby. Program garantovaného bydlení nepředpokládá žádné investiční náklady na výstavbu nových bytů nebo na rekonstrukci bytů, jeho cílem je využít bytové kapacity, které jsou v majetku soukromých pronajímatelů.

Princip garantovaného bydlení lze popsat v těchto bodech:

- soukromý pronajímatel nabídne svůj byt pro zařazení do programu garantovaného bydlení (za podmínek stanovených ve smlouvě o poskytnutí bytu uzavřené s provozovatelem systému garantovaného bydlení⁹);
- provozovatel programu garantovaného bydlení (nevládní nezisková organizace nebo obec) nabídne byt k dlouhodobému nájmu vybranému klientovi;
- nájemník složí kauci ve výši 1-2 měsíčních nájmu;
- provozovatel uzavře s vybranou pojišťovnou pojištění pro případ nesplácení nájemného ze strany nájemníka;
- v případě, že nájemník nezaplatí nájem, oznámí to pronajímatel bezodkladně provozovateli, který ihned intervenuje a snaží se problém vyřešit;
- riziko neplacení nájemného, které pronajímatelé vnímají v souvislosti s nízkopříjmovými domácnostmi nejvíce, je eliminováno garanční smlouvou mezi pronajímatelem a provozovatelem programu garantovaného bydlení, která nečiní pronajímatelův příjem z nájemného závislým na platební morálce nájemníka. Tato rizika na sebe přebírá provozovatel, který je pro případ výskytu této situace pojištěn.

Opatření je zaměřené na realizaci pilotního projektu, kde budou výše popsané principy testovány. Pilotní projekt se od budoucího programu liší v tom, že funkci doposud neexistujícího komerčního produktu pojištění proti riziku neplacení nájemného bude suplovat speciální *garanční fond*. Nakládání s prostředky vloženými do garančního fondu bude kontrolovat dozorčí rada garančního fondu, která bude složena ze zástupců Agentury a donátorů. Prostředky z garančního fondu budou uvolňovány na základě pokynu vydaného pracovníkem Agentury, který předtím při místním šetření ověří oprávněnost vyplacení garance.

Prostředky na naplnění Garančního fondu budou hledány zejména:

- v prostředcích nadací a nadačních fondů,
- v prostředcích bankovních institucí.

Cíle testování koncepce garantovaného bydlení v pilotních lokalitách:

- prokázání udržitelnosti projektu, identifikace silných a slabých stránek koncepce;
- vytvoření metodiky spolupráce majitelů bytů, měst a NNO;
- vytvoření metodiky pro certifikaci NNO v rámci komerčního ohodnocení rizik spojených s poskytováním sociální asistence;
- identifikace kritérií pro certifikaci služby „sociální asistence v bydlení“;
- otestování vhodnosti stávajících dotačních titulů, popř. návrhů dílčích úprav v zadávací dokumentaci;
- získání vstupních dat potřebných pro ocenění rizik spojených s realizací programu;
- vznik nabídky komerčního pojištění neschopnosti včas platit nájemné.

Indikátor plnění

- Naplnění garančního fondu
- Výběr pilotních lokalit
- Výběr provozovatelů pilotu garantovaného bydlení
- Realizace a monitoring pilotu

⁹ Byty musí splňovat minimální technické požadavky, nesmí se nacházet v sociálně vyloučené lokalitě, zároveň by do programu neměly být zařazeny více než dva byty v jednom domě, resp. v jednom vchodě domu. Nájemné nesmí být vyšší než průměrné tržní nájemné bytu dané velikostní kategorie v obci.

- Vznik produktu komerčního pojištění - Vyhodnocení pilotu garantovaného bydlení		
Gesce Agentura	Spolugesce	Termín 2013
Finanční bilance Částka potřebná na zajištění garančního fondu potřebného pro realizaci pilotního programu: 4 mil. Kč (výpočet SOÚ AV ČR, v.v.i. pro 60 bytů zapojených do pilotního programu).		

3.1. Výchozí stav

Rodiny s dětmi ze sociálně vyloučených lokalit, nebo rodiny ohrožené sociálním vyloučením, jsou obvykle vystaveny vícečetnému znevýhodnění, resp. dochází ke kumulaci důvodů, které způsobují sociální vyloučení rodiny. Instituce v obcích v přenesené působnosti státu, zejména orgány sociálně právní ochrany dětí, nedokáží až na výjimky na situaci těchto rodin reagovat a účinně ji řešit.

Intervence veřejné správy a dalších subjektů za účelem sociálně právní ochrany dítěte je nejednotná, nedostatečně vybavená metodickým vedením v práci s rodinou; jednotlivé subjekty vzájemně nespolupracující, ve výkonu převažují represivních prvky na úkor podpůrných služeb. Intervence dostatečně nezohledňuje sociokulturní kontext ohrožených rodin. Chybí též mechanismus na systematickou depistáž a určení sociálního ohrožení dítěte, včetně depistáže a prevence ohrožení školní neúspěšnosti u předškolních dětí, obdobně též rozvoje sociopatologických jevů u mládeže. V důsledku těchto nedostatků rodiny setrvávají v sociálním vyloučení s jeho hrozbami nepřiměřeně dlouho či trvale. Neúměrně častým dopadem je též rozpad rodiny v důsledku soudního nařízení ústavní výchovy nad dítětem.

Kritika Evropské unie za vysoký počet dětí v ústavní péči, zejm. mladších tří let, tak jako umístování dětí z chudých rodin do ústavních zařízení, silně doléhá na Českou republiku od jejího vstupu do EU. Vedle závěrů Zprávy Rady Evropy¹⁰ poukazují na čelní pozici ČR mezi státy EU v počtu dětí do tří let umístěných v ústavní péči také studie University v Birminghamu¹¹ či zpráva UNICEF¹². Počet romských dětí v ústavní péči pak odhadem dosahuje 45 až 50%, v některých kojeneckých ústavech Západočeského kraje až 70%¹³. Zejména pak byla Česká republika kritizována za umístování dětí do ústavních zařízení z ekonomických důvodů i přes zachované pozitivní vazby v rodině (dle údajů MPSV počet těchto dětí činí kolem 45%) Evropským soudem pro lidská práva¹⁴.

V oblasti sociálních služeb pro sociálně vyloučené obyvatele spočívá těžiště nedostatečnosti především v distribuci a kvantitě sociálních služeb na území kraje a obcí, kde se vyskytují sociálně vyloučené lokality. Pokrytí sociálními službami, a to zejména službami sociální prevence a sociálního poradenství, je na území krajů a zejména obcí s rozšířenou působností spíše nahodilé či nekoncepční, často nelze vysledovat cílený záměr opřený o kvalitně zpracované střednědobé plány rozvoje sociálních služeb s analýzou potřeby konkrétních sociálních služeb a služeb navazujících. Chybí parametry nastavení optimální sociální sítě na území, kde se vyskytují sociálně vyloučené lokality. Současně pokud na území obce působí několik sociálních služeb a služeb navazujících, často nejsou tyto služby koordinovány, což má za důsledek nerovnoměrné pokrytí sociálními službami, které vede k duplicitní práci nebo naopak absenci potřebné služby. Absence plánování sociálních služeb na obecní úrovni vede ke konzervování problému sociálního vyloučení a snižování odpovědnosti samospráv

¹⁰ Final report of the European Committee for Social Cohesion, Strasbourg, 2004

¹¹ Browne, Kevin et al. 2006. Overuse of institutional care for children in Europe. Birmingham: University of Birmingham

¹² Závěry Výboru pro práva dítěte OSN z 31.1.2003, str. 9, odst. 45 a 46, v češtině jsou součástí usnesení vlády ČR ze dne 10. září 2003 č. 898.

¹³ Romské děti žijící mimo vlastní rodinu, Středisko NRP, Praha 2007

¹⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci W. a W. proti České republice ze dne 26. října 2006 a ve věci A.H.a ostatní proti České republice ze dne 21. července 2007

za organizaci služeb na svém území. Plánování na úrovni krajů charakterizuje velká roztržitost a metodická neukotvenost ve tvorbě střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb, chybí opora v jednotné metodice tvorby plánů pro kraje, obce s rozšířenou působností popř. mikroregiony.

3.2. Klíčové problémy

- 1) nedostatečné služby předcházející vzniku či prohlubování sociopatologických jevů u rodin ohrožených sociálním vyloučením;
- 2) roztržitost resortů zajišťující péči o ohrožené dítě;
- 3) vysoké procento romských dětí v ústavní péči;
- 4) nedostatečná spolupráce a nesjednocený postup subjektů pracujících s ohroženou rodinou;
- 5) chybějící a jednotný diagnostický nástroj pro stanovení míry ohrožení dítěte;
- 6) nedostatečná metodologie práce OSPOD a dalších subjektů s ohroženým dítětem a rodinou;
- 7) absence krizového ubytování a standardní bydlení pro nízkopříjmové skupiny obyvatel;
- 8) absence povinnosti tvorby střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb na úrovni obcí s rozšířenou působností;
- 9) absence jednotné metodiky tvorby střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb na úrovni obcí s rozšířenou působností, krajů, popř. mikroregionů;
- 10) nejsou nastaveny parametry sociální sítě na území s výskytem sociálně vyloučených lokalit;
- 11) sociální služby působící na území obce často nejsou koordinovány, , pro tuto komunikaci jednotlivých aktérů v sociální síti chybí standard a na úrovni case managementu opora v legislativě;
- 12) sociální služby, které patří mezi nejčastěji poskytované sociálně vyloučeným osobám, vyžadují obsahově redefinovat s ohledem na co nejefektivnější dopad na uživatele.

3.3. Vize

„Vytvoření funkční a dlouhodobě udržitelné sítě služeb specializované na práci s osobami ohroženými sociálním vyloučením. Tyto služby budou na přímou objednávku veřejné správy nebo z vlastní iniciativy působit v oblasti sociálního začleňování a při práci s rodinami. Zvláštní pozornost bude věnována rodinám v obtížené ekonomické a sociální situaci, a to zejména z hlediska ochrany práv dětí a zabezpečení jejich všestranného rozvoje a výchovy v přirozeném rodinném prostředí.“

PhDr. Miloslav Macela,

ředitel odboru rodiny a dávkových systémů Ministerstva práce a sociálních věcí

Dostupnost sociálních služeb vychází z plánování na základě analýzy potřeb obyvatel na úrovni obcí s rozšířenou působností (dále jen „obce“) a krajů. Obce s rozšířenou působností tvoří střednědobé plány rozvoje sociálních služeb. Kraj zastává vůči plánování obcí roli garanta, který obci dává zpětnou vazbu na její plánování. Kraj obec informuje o svých záměrech se sociálními službami a o možnostech jejich financování. Obce se podílejí na financování sociálních služeb realizovaných na jejich území. Z plánů obcí vychází krajský střednědobý plán rozvoje sociálních služeb. Sociální síť pro sociálně vyloučené má stanovené parametry, jež využívají obce a kraje při plánování pokrytí území sociálními službami.

Výběr sociálních služeb zohlední nejen cenu služby, ale i její efektivitu. Sociální služby, které nejčastěji využívají sociálně vyloučené osoby, jsou na základě novely zákona č.108/2006 Sb., o sociálních službách přístupnější a více dosedají na potřeby uživatelů.

Rodina s dětmi má k dispozici širokou škálu podpůrných služeb pro zajištění zdárného vývoje dítěte. V případě ohrožení vývoje dítěte iniciuje oddělení sociálně právní ochrany dítěte (dále jen OSPOD) intervenci všech dostupných služeb sociálně právní ochrany dítěte (dále jen SPOD) a dalších, zejména sociálních služeb. OSPOD je koordinátorem case managementu - metody práce s klientem sestávající z popisu potřeb v rodině, plánování kroků k řešení situace a jejich vyhodnocování. V rámci této metody vytváří individuální plán dítěte na základě multidisciplinárních případových konferencí. Podpůrná síť služeb, včetně zdravotnických, je vytvořena na základě komunitního plánování, je geograficky i finančně dostupná všem potřebným rodinám, zahrnující jak státní tak nestátní subjekty zaměřené zejm. na terénní a ambulantní práci s rodinou jako celkem. Služby jsou zaměřené na poradenství, sociálně aktivizační práci s rodinou či terapii. Služby středisek výchovné péče jsou dostupné pro všechny klienty a terapeuticky pracují s celou rodinou. Koncepce azylového a sociálního bydlení je dostatečně propracovaná a realizovaná a zamezuje odchodu dítěte z rodiny ze socioekonomických důvodů. Poskytované služby rodině jsou pravidelně přehodnocovány a upravovány podle aktuálních potřeb členů rodiny. Vstup klienta do služby je zpravidla dobrovolný, pouze v případech ohrožení dítěte odebráním či ohrožení na zdraví, jsou služby a aktivity rodičům uloženy jako povinné v rámci sociálně-právní ochrany dítěte.

Sociálně-právní ochrana dítěte a sociální práce s rodinou je vykonávána na multidisciplinární úrovni, každý z účastníků má jasně vymezené kompetence. Orgány SPOD mají kodifikované Standardy sociální práce, sociálních pracovníků SPOD je dostatek a jsou řádně kvalifikováni a průběžně vzděláváni. Orgány SPOD a další subjekty pracují s ohroženými rodinami s porozuměním jejich sociální situaci a kulturnímu zázemí. Orgány SPOD a sociální služby mají k dispozici funkční diagnostický nástroj k určování míry ohrožení dítěte. Orgán SPOD provádí depistáž dětí ohrožených sociálním vyloučením, včetně ohrožení školní úspěšnosti v předškolním věku. Existuje nástroj k zajištění předškolního vzdělání těchto dětí a dostatek služby sanace rodiny a dostatek prevence sociopatologických jevů u mládeže.

Pokud veškeré podpůrné snahy nevedou ke zlepšení situace dítěte, předává OSPOD v rámci řízení o předběžném opatření, svěřením od pěstounské péče či nařízení ústavní výchovy k soudu s vypracovanou zprávou všech zainteresovaných subjektů. Součástí rozsudku o svěřením dítěte do pěstounské péče či nařízení ústavní výchovy je též individuální plán dítěte včetně kroků směřujících k návratu do rodiny, které jsou následně soudem pravidelně kontrolovány.

Pokud se o dítě nemohou starat jeho vlastní rodiče, je žádoucí především nalézt vhodné pečující osoby v širší rodině. V případě nepřibuzenské náhradní rodinné péče je třeba dítěti poskytnout dostatečně prověřenou, proškolenou, doprovázenou a adekvátně finančně ohodnocenou pěstounskou rodinu, v souladu se záměry Národního akčního plánu k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti realizovaného Ministerstvem práce a sociálních věcí.

V souvislosti se sociálně vyloučenými lokalitami (dále jen SVL) v případech vyhodnocené preference příbuzenské pěstounské péče je nezbytné, aby zájemci o pěstounství prošli řádnou přípravou a měli zajištěny dostatečné výchovné a materiální podmínky s přihlédnutím k sociokulturnímu kontextu. Dále třeba pravidelně hodnotit výkon pěstounské péče a prospívání dítěte. „Klíčovým prvkem pro zdárný průběh péče je poskytování terénní a dlouhodobé podpory pěstounským rodinám v rozsahu sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, odborného sociálního poradenství a dalších odborných služeb.

Náborové kampaně pěstounů v regionech se sociálně vyloučenými lokalitami budou zacíleny též na romské rodiny žijící v běžné společnosti či rodiny majority se záměrem přijmout romské dítě. Přípravu žadatelů o příbuzenskou pěstounskou péči ze SVL jsou přizpůsobeny jejich možnostem při zachování kvality a rozsahu vzdělávání. K doporučení je též terénní forma přípravy.

Pokud je na základě vyhodnocení multidisciplinárním týmem vhodnější umístit dítě do ne-rodinné náhradní péče, je mu poskytnuto rezidenční zařízení s kapacitou do 10 dětí, nacházející se v běžné zástavbě v regionech s dostatečnou infrastrukturou v přiměřeném dosahu jeho vlastní rodiny. Pracovníci zařízení jsou profesionálně připraveni, průběžně vzděláváni a supervidováni. Zařízení má vypracované standardy kvality péče. V rámci zařízení probíhá aktivní sociální práce s rodinou za účelem udržení intenzivního kontaktu s dítětem a brzkého návratu do rodiny, pokud důvody pro umístění pominou. Pro děti a mladistvé se sociopatologickými jevy jsou k dispozici nízkokapacitní, vysoce odborné terapeutická pobytová zařízení s časově ucelenými programy.

Od roku 2014 dítě mladší 3 let, od roku 2016 pak dítě mladší 12 let nesmí být svěřeno do institucionální péče. Legislativně je též zamezeno nařízení ústavní péče nad dítětem ze sociálně ekonomických důvodů.

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení předpokládá a doporučuje naplnění vládou přijatých závazků Národního akčního plánu k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 až 2011 a jeho prodloužení do roku 2013 (dále jen NAP), jako nástroje dosažení kvalitní a na evropské úrovni respektované podobě péče o ohrožené dítě. V případě eventuelního pozastavení aktivit NAP je třeba v souvislosti se SVL zavést alespoň výčet opatření, která jsou popsána v předkládaném materiálu.

3.4. Seznam priorit

Priorita 1: Vytvořit jednotnou metodiku pro plánování rozvoje sociálních služeb na úrovni obcí a krajů

Priorita 2: Vytvořit funkční síť sociálních služeb v sociálně vyloučených lokalitách, síť sociálních služeb pro rodinu

Priorita 3: Zajistit dlouhodobě udržitelné financování sociálních služeb a orgánů sociálně právní ochrany dítěte ve vztahu k sociálně vyloučeným lokalitám

Priorita 4: Vytvořit multidisciplinární přístup v rámci SPOD a sociálních služeb a stanovit kompetence veřejné správy a ostatních subjektů

Priorita 5: Předcházet umístění dítěte mimo rodinu, podporovat vhodné formy náhradní rodinné péče a návrat dítěte do rodiny

Priorita 6: Vytvořit vzdělávání pro subjekty zainteresované do problematiky sociálně vyloučených lokalit

Priorita 7: Zlepšit dostupnost zdravotní péče a prevence

3.5. Popis opatření

3.5.1. Priorita: Vytvořit metodiku pro plánování rozvoje sociálních služeb na úrovni obcí a krajů

3.5.1.1 Název opatření: *Definovat povinnost plánovat rozvoj sociálních služeb pro obce s rozšířenou působností ve svém správním obvodu*

Popis opatření

Pro obce s rozšířenou působností je klíčové zavést povinnost zpracovávat aktualizovaný střednědobý plán rozvoje sociálních služeb ve svém správním obvodu (dále jen „plán“). Obce s rozšířenou působností (dále jen „obce“) na území správního obvodu budou povinny poskytnout součinnost při zpracovávání a aktualizaci plánu.

Plán bude rozhodujícím vodítkem pro financování služeb v obci a ve správním obvodu obce, a to zejména služeb financovaných z prostředků státního rozpočtu/veřejných rozpočtů. Obce tak budou moci aktivně spoluřídít rozvoj a financování sociálních služeb.

Tvorba plánu se bude opírat o zpracovanou metodiku přípravy střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb a praktické zkušenosti z procesu tzv. komunitního plánování. Nově zpracovaná metodika začlení dobrou praxi z již zavedené metodiky plánování sociálních služeb na úrovni obcí a současně bude obsahovat výstupy z individuálního projektu MPSV Podpora procesů v sociálních službách, které pozmění dosavadní praxi. Doporučujeme neomezit plán obce pouze na problematiku rozvoje sociálních služeb podle zákona č.108/2006 Sb., o sociálních službách, ale zahrnout do něj rovněž služby navazující, včetně služeb návratu na trh práce, vzdělávání, podporovaného bydlení apod. Plán zohlední výskyt sociálně vyloučených lokalit na území obce a bude obsahovat kapitoly zahrnující vhodné intervence směrem k sociálně vyloučeným obyvatelům obce. (Více k metodice viz. opatření *Propojit plánování rozvoje sociálních služeb a jejich financování, vytvoření metodiky k tomuto procesu*). Obecní střednědobé plány rozvoje sociálních služeb budou oporou pro tvorbu krajských plánů, které budou reflektovat výstupy jednotlivých obcí s rozšířenou působností.

Cíl opatření

Povinnost plánování rozvoje sociálních pro obce s rozšířenou působností. Zajištění dostupnosti, komplexnosti a kontinuity potřebných služeb na území obce.

Indikátor plnění

Novelizace zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zpracování nové metodiky přípravy střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb služeb.

Gesce MPSV	Spolugesce Agentura	Termín 2013 – 2014

Finanční bilance

- 1) Náklady na legislativní opatření – změna v rámci připravované novely zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
- 2) Náklady na vytvoření metodiky přípravy plánu rozvoje sociálních služeb na území 205 obcí s rozšířenou působností.

ad 1) Propočet nákladů na vytvoření *závazné metodiky ve formě metodického pokynu* délka trvání tvorby metodiky 6 měsíců cena 290 000,- Kč.

Výpočet: (4x 5 hodinové setkání s experty, 10 expertů, 200,-/h, = 40 000,-) 2 zpracovatelé 120 000,-, administrátor 30 000,-, dílčí analýzy 30 000,-, technické vybavení 70 000,-

ad 2) Náklady na vytvoření plánu rozvoje sociálních a navazujících služeb na území 205 obcí s rozšířenou působností: podklady k výpočtu: účastníci se scházejí v pracovní době 1x za měsíc na 4 hodiny, pověřenou osobou k tvorbě plánu bude koordinátor sociálních služeb a služeb navazujících. Doba pro vytvoření plánu 1 rok. Efektivita spočívá v optimalizaci sítě služeb. Efektivnější služby znamenají zlepšení dopadů na cílovou skupinu, a to zejména v oblastech zvýšení zaměstnanosti, snížení odebírání dětí z rodin, snížení počtu ztráty bydlení, snížení kriminality. Opatření zamezuje plýtvání s veřejnými prostředky na podporu nerelevantních služeb.

3.5.2. Priorita: Vytvořit funkční síť sociálních služeb v sociálně vyloučených lokalitách, síť sociálních služeb pro rodinu

3.5.2.1 Název opatření: Vytvořit parametry k nastavení sítě sociálních služeb v sociálně vyloučených lokalitách

Popis opatření

Vytvoření metodického dokumentu ve spolupráci Agentury a MPSV, který bude obsahovat doporučující kapacitní a číselně vyjádřené nastavení sociálních služeb v sociálně vyloučených lokalitách. Dokument zohlední dosavadní informace o sociálně vyloučených lokalitách a sociálních službách a popíše modelovým způsobem ve vztahu k počtu osob v sociálně vyloučených lokalitách, jak by mělo vypadat optimální nastavení sociálních služeb. Současně mají zůstat respektována místní specifika i příklady dobré praxe v konkrétních regionech. Model optimálního nastavení sociálních služeb vychází z definování dosažených výstupů a je koncipován jako minimální standard s přihlédnutím k rozsahu problematiky a místním strategickým dokumentům.

Navrhované pokrytí službami bude definováno ve třech oblastech:

1. služby, bez nichž síť kolabuje a neplní svůj účel – jsou potřebné a je nutné je zřídit.
2. služby, které jsou potřebné pro správné řešení problematiky a správné fungování sítě – je vhodné je zřídit.
3. služby, které by zvýšily komfort a efektivitu sítě – je možné je zřídit.

Nastavený model bude mít charakter závazného doporučení ve formě metodického pokynu MPSV a poslouží jako podklad pro zadavatele a poskytovatele sociálních služeb při jednáních o nastavení sociální sítě v konkrétní oblasti s výskytem sociálně vyloučených lokalit. Současně může být dokument podpurným materiálem procesu plánování na místní i krajské úrovni. Navržená nastavení by měla být zohledněna při nastavování finančních mechanismů podpory sociálních služeb (MPSV, krajů i obcí).

Cíl opatření

Vznik metodiky pro nastavení parametrů sociální sítě zohledňující řešení problematiky sociálně vyloučených lokalit a potřeby obyvatel sociálně vyloučených lokalit.

Indikátor plnění

Metodický dokument, který bude obsahovat doporučující kapacitní a číselně vyjádřené nastavení sociálních služeb na území s výskytem sociálně vyloučených lokalit.		
Gesce Agentura	Spolugesce MPSV, kraje	Termín 2013
Finanční bilance Náklady na vytvoření dílčích analýz a na vytvoření metodického dokumentu nepřevyšší 1 mil. Kč a budou začleněny do rozpočtu Agentury pro sociální začleňování. Efektivita opatření spočívá v optimalizaci sítě potřebných sociálních služeb v nezbytném množství, což bude mít preventivní účinek na prohlubování sociálního vyloučení. Opatření se projeví v poklesu kriminality, zvýšení zaměstnanosti, snížení odebrání dětí z rodin, snížení ztráty bydlení kvůli neplacení nájemného.		

3.5.2.2 Název opatření: <i>Propojit plánování rozvoje sociálních služeb a jejich financování, vytvoření metodiky k tomuto procesu</i>		
Popis opatření Nastavit mechanismus, který zajistí propojení plánování rozvoje sociálních služeb na jejich financování za předpokladu, že plánování důsledně vychází ze zjištěných potřeb obyvatel na daném území. V současné době realizuje MPSV rozsáhlý individuální projekt na podporu procesů v sociálních službách. Prostředkem k zajištění propojení plánování rozvoje sociálních služeb a jejich financování je třeba vytvořit metodiku ve formě metodického pokynu MPSV, která bude obsahovat závěry z individuálního projektu na podporu procesů v sociálních službách. Cílem je přenesení důrazu na skutečné potřeby obyvatel a metody k tomu vedoucí a vzájemnou srovnatelnost střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb.		
Cíl opatření Provázání financování sociálních služeb za předpokladu jednotné metodiky plánování sociálních služeb.		
Indikátor plnění Regulace přidělování dotací podle střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb Vytvořená jednotná metodika pro tvorbu střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb		
Gesce MSPV	Spolugesce	Termín 2013 – 2014
Finanční bilance Změna mechanismů ve financování sociálních služeb, resp. jejich optimalizace, nepředpokládá nárůst ani snížení finančních nákladů. Náklady na vytvoření mechanismů budou financovány z ESF – OP LZZ – projekt „Podpora procesů v sociálních službách“. Náklady na vytvoření závazné metodiky ve formě metodického pokynu: <i>Náklady na vytvoření závazné metodiky ve formě metodického pokynu</i> délka trvání tvorby metodiky 6 měsíců, cena 290 000,- Kč.		

3.5.2.3 Název opatření: Revidovat stávající definice sociálních služeb - raná péče, podpora samostatného bydlení, domy na půl cesty, azylové domy v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, ve vztahu k potřebám obyvatel sociálně vyloučených lokalit

Popis opatření

V rámci individuálního projektu Podpora procesů v sociálních službách realizovaným Ministerstvem práce a sociálních věcí České republiky navrhujeme revizi níže uvedených sociálních služeb a zohlednění výstupů z pracovní skupiny ke Strategii boje proti sociálnímu vyloučení, které navrhuje úpravu definic níže uvedených sociálních služeb, tak aby umožňovaly efektivnější zacílení na problematiku sociálního vyloučení.

Změna definice sociální služby raná péče v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách:

- Rozšířit cílovou skupinu o sociálně znevýhodněné děti, jejichž vývoj je ohrožen v důsledku nepříznivé sociální situace rodiny.
- Služba může být poskytována i bezdětným rodinám, které v brzké době očekávají narození nebo přijetí dítěte do rodiny.

Toto opatření povede ke snížení počtu dětí odebíraných z rodiny ze sociálních důvodů.

Změna definice sociální služby domy na půl cesty v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách:

- Rozšířit cílovou skupinu o osoby v nepříznivé sociální situaci spojené s bydlením.

Toto opatření povede k podpoře osob, které dočasně nemají vhodné kompetence v oblasti samostatného bydlení, ale je u nich potenciál je do budoucna získat.

Změna definice sociální služby podpora samostatného bydlení v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

- Rozšířit cílovou skupinu o osoby, které mají sníženou soběstačnost z důvodu sociálního znevýhodnění.

Toto opatření povede k udržení osob v jejich přirozeném bydlení a k prevenci ztráty dosavadního bydlení.

Změna definice sociální služby sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách:

- Služba může být poskytována i bezdětným rodinám, které v brzké době očekávají narození nebo přijetí dítěte do rodiny.

Toto opatření povede ke snížení počtu dětí odebíraných z rodiny ze sociálních důvodů.

Změna definice sociální služby azylové domy v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách:

Navrhujeme službu rozšířit o výkon činností, které umožní spolupracovat s matkami a dětmi bez nutnosti v azylovém domě poskytovat další sociální službu - Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Dosavadní výčet základních činností je hodnocen jako nedostačující.

Pozn.: V rámci realizace projektu Podpora procesů v sociálních službách může dojít k úpravě definic jednotlivých sociálních služeb, jejich slučování, dělení, apod. Za těchto okolností by se do novely zákona č. 108/2006 Sb. promítly principy výše uvedených změn tak, aby byl zachován jejich smysl i v rámci nově definovaných či jinak upravených sociálních službách prevence.

Cíl opatření

Cílem opatření je zvýšení účinnosti jmenovaných sociálních služeb ve vztahu k uživatelům z řad SVL osob.

Indikátor plnění

Možnost tyto služby registrovat a provozovat ve prospěch sociálního začleňování obyvatel sociálně vyloučených lokalit

Novela zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v definici služeb raná péče, domy na půl cesty, podpora samostatného bydlení, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a azylové domy (nebo

Gesce

MPSV

Spolugesce

Agentura

Termín

2014

Finanční bilance

Náklady spojené s legislativním opatřením – změna v rámci připravované novely zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Přijetím opatření se zvýší efektivita u jednotlivých služeb také pro cílovou skupiny osob ohrožených sociálním vyloučením, a to následujícím způsobem:

Raná péče: snížení nákladů vynaložených na ústavní péči (raná péče bude působit preventivně tam, kde by jinak hrozilo umístění dítěte do ústavní péče)

Domy na půl cesty: snížení počtu osob bez přístřeší z důvodu absence sociálních dovedností spojených se samostatným bydlením

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi: snížení nákladů vynaložených na ústavní péči (raná péče bude působit preventivně tam, kde by jinak hrozilo umístění do ústavní péče)

Podpora samostatného bydlení – snížení počtu osob bez přístřeší z důvodu absence sociálních dovedností spojených se samostatným bydlením

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež: snížení potřeby absolvovat přípravný ročník před vstupem do základní školy

Azylové domy: snížení nákladů spojených s propadem klienta na sociální dno (ztráta bydlení, závislost na sociálních dávkách, kriminalita).

3.5.2.4 Název opatření: Podpora vzniku, rozšíření a inovací sociálních služeb v sociálně vyloučených lokalitách.

Popis opatření

MPSV připraví v rámci programů financovaných ze strukturálních fondů Evropské unie výzvy podporující dostupnost, respektive vznik, rozšíření a inovace sociálních, případně obdobných služeb pro občany sociálně vyloučených lokalit (dále jen služby), které jim pomohou zapojit se do společnosti a na trh práce.

MPSV v současné době realizuje výzvy financované z ESF (Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost - OP LZZ) a ERDF (Integrovaný operační program - IOP), které jsou zaměřeny na sociálně vyloučené romské lokality. Jejich prostřednictvím jsou podporovány projekty neinvestičního i investičního charakteru, u projektů obcí, jakožto poskytovatelů a zadavatelů služeb je tak možné dlouhodobé zajištění služeb s minimálními počátečními náklady na vznik (rozvoj či inovaci) služeb. Podpora vychází z Analýzy sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti (MPSV, 2006, dále jen „analýza sociálně vyloučených romských lokalit“) a její zaměření a podmínky budou průběžně revidovány tak, aby odpovídaly současným potřebám sociálně vyloučených lokalit a možnostem programů.

Cíl opatření Zajištění dostupnosti služeb v sociálně vyloučených lokalitách.		
Indikátor plnění Indikátorem plnění je výzva v rámci OP LZZ a IOP.		
Gesce MSPV	Spolugesce	Termín 2012 – 2013
Finanční bilance Náklady na podporované služby jsou financovány ze strukturálních fondů a státního rozpočtu ČR v poměru 85:15, v OP LZZ alokováno celkem 39.772.072 EUR, v IOP alokováno celkem 23.295.160 EUR. Náklady na zajištění administrace výzev jsou financovány v rámci projektů technické pomoci MPSV společně se zajištěním dalších výzev.		

3.5.3. Priorita: Vytvořit multidisciplinární přístup v rámci SPOD a sociálních služeb a stanovit kompetence veřejné správy a ostatních subjektů

3.5.3.1 Název opatření: *Vypracovat specifický multidisciplinární standard práce s osobami ze sociálně vyloučených lokalit*

Popis opatření

Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách bude nositelem specifického multidisciplinárního standardu práce s osobami ze sociálně vyloučených lokalit. Základním východiskem tohoto standardu bude pro veškerou práci v sociálně vyloučených lokalitách téma rodiny a její posilování.

Po vytvoření návrhu bude standard:

- vyzkoušen v praxi,
- následně budou poznatky zapracovány,
- tento materiál bude oponován,
- znovu budou zahrnuty připomínky,
- bude uveden do praxe,
- znovu aktualizován na základě praxe.

Zavedení standardu do praxe předpokládá vyškolení pracovníků Agentury pro sociální začleňování. Aktivní aplikace bude zajištěna předložením standardu MPSV, MŠMT, MV s návrhem k vydání standardu formou ministerského metodického pokynu.

Cíl opatření

Zajištění efektivity dopadu poskytované pomoci sociálně vyloučeným osobám, které čerpají pomoc z několika zdrojů (poskytovatelé sociálních služeb, OSPOD, Policie ČR, školské instituce). Cílem je zajištění standardizované multidisciplinární pomoci, jež zohlední specifika sociálního vyloučení a bude používat vhodné nástroje ve vztahu k sociálně vyloučeným osobám.

Indikátor plnění

Vytvoření specifického multidisciplinárního standardu práce s osobami ze sociálně vyloučených lokalit

Zavedení tohoto standardu do praxe

Předložení standardu MPSV, MŠMT, MV k vydání jeho obsahu formou metodického pokynu

Gesce Agentura	Spolugesce MPSV, MŠMT, MV, ÚV, kraje, obce	Termín 2012 – 2013
Finanční bilance Standard bude vytvořen v rámci vnitřních procesů Agentury za spolupráce s přizvanými odborníky.		

3.5.3.2 Název opatření: *Zavést metodu „case management“ jako základ přímé práce se sociálně vyloučenými klienty na multidisciplinární úrovni, která je zákonem vyžadována.*

Popis opatření

Zajistit spolupráci a koordinaci činností jednotlivých aktérů sociální sítě v sociálně vyloučených lokalitách ve vztahu k případovému vedení (case management) klientských kauz. Využíváním case managementu dochází ke koordinaci činností směrem ke klientovi, k prevenci duplicitní práce jednotlivých subjektů a nastavení služeb dle individuálních potřeb klienta. Case management tak přináší finanční a časovou úsporu při poskytování sociálních služeb a dalších typů pomoci sociálně vyloučeným nebo sociálním vyloučením ohroženým osobám a zvyšuje úspěšnost poskytnutí sociálních služeb. Hlavními nástroji case managementu jsou případové konference, rodinné konference a vedení případu klíčovým pracovníkem.

Aktéry sociální sítě jsou státní i nestátní poradenské, ambulantní, terénní a pobytové služby, OSPOD, sociální kurátor, či jednotlivé osoby, zařízení ústavní péče (včetně DDÚ), školská zařízení, PPP, poradny, úřady práce, samospráva, policie ČR, a jiné. Vedoucím case managementu je sociální kurátor, pracovník OSPOD, popř. sociální pracovník NNO či jiné organizace multidisciplinárního týmu.

Je třeba vypracovat sjednocenou metodiku case managementu na úrovni MPSV, která bude využívána státními i nestátními aktéry case managementu.

Zakotvit case management jako závaznou formu práce s klientem včetně mechanismů inspekce do vyhlášky č. 505/2006 Sb. a metodického pokynu MPSV pro pracovníky sociálních odborů.

Zajistit průběžné odborné vzdělání pro sociální pracovníky SPOD a pracovníky sociálních služeb a doplnit je metodologii aplikace case managementu.

Jako nástroje sdílení informací a vedení spisové dokumentace lze využít Systému včasné intervence.

Indikátor plnění

- Je schválena novela vyhlášky č. 505/2006 Sb., vypracován metodický pokyn MPSV pro pracovníky sociálních odborů a poskytovatele sociálních služeb, popř. schválena novela zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dítěte. Tyto dokumenty, tak jako Standardy kvality práce OSPOD a Standardy kvality sociálních služeb, vymezují metodu case management jako základní formu práce s rodinou a jednotlivci, ukládají povinnost multidisciplinární spolupráce.
- Metodu case management definují též metodické pokyny dalších zainteresovaných resortů (MZd, MSp, MV)
- Vzdělávací semináře metody case management jsou akreditovány v rámci odpovědných resortů.

Gesce MPSV	Spolugesce MŠMT, MZd, MSp, MV	Termín 2012 – 2013

Finanční bilance:

Výdaje na vzdělávání pracovníků OSPOD v metodě case management, případové konferenci a multidisciplinární spolupráci jsou zahrnuty v již stávajících záměrech MPSV, vzdělávání pracovníků MŠMT lze zajistit v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Záměrem MPSV je zvýšit finanční odměnu pro účastníky případových konferencí v rámci Komise sociálně právní ochrany dítěte.

Přes tyto náklady lze očekávat systémovou úsporu veřejných prostředků, která nastane prevencí duplicitní práce a účelně cílenou intervencí jednotlivých organizací a institucí při poskytování sociálních služeb a pomoci.

3.5.3.3 Název opatření: Zřídit koordinační tým služeb subjektů pracujících s lidmi v SVL. Vytvořit jeho prováděcí metodiku.**Popis opatření:**

Cílem je vytvořit platformu setkávání víceoborového týmu subjektů (dále jen týmu) péče za účelem sdílet informace o svých poskytovaných službách a záměrech a společně koordinovat postupy služeb v návaznosti na aktuální jevy v regionu, které tým monitoruje. Zároveň je třeba vytvořit metodiku zřízení a provozu koordinačního týmu.

Pro účely sociálně právní ochrany dítěte je vhodné zřizovat Týmy pro děti a mládež v rámci Systému včasné intervence, které sledují a vyhodnocují vývojové trendy v oblasti sociálně patologických jevů a ohrožení dětí, úspěšnost preventivních programů a navrhují opatření a strategie k odstranění těchto jevů dle usnesení vlády ze dne 17. března 2011 č. 191.

Setkávání týmu prohlubuje princip partnerství zúčastněných státních i nestátních subjektů, podporuje preventivní aktivity represivních složek systému a propojuje tradiční služby s novými službami pro SVL.

Organizační aspekty:

- OSPOD, NNO zaměřené na práci v SVL, Agentura, místní oddělení policie, školské zařízení, probační a mediační služba, zdravotní služba, popř. další
- Svolavatelem je koordinátor sociálních služeb a služeb navazujících (dále jen koordinátor)
- Moderátorem je koordinátor sociálních služeb či pracovník jiného zúčastněného subjektu
- Rozsah geografického regionu je na úrovni obce III. stupně optimálně na území celé ČR, minimálně pak v regionech se SVL
- Ke sdílení informací může přispět např. Systém včasné intervence
- Četnost setkání dle potřeby, např. 2-4x ročně

Cíle koordinačních týmů:

- Monitorovat situaci v SVL – tým má povinnost mapovat a provádět depistáž rizikových jevů, které mohou prohlubovat sociální vyloučení či ohrožovat zdárný vývoj dětí a mládeže.
- Sdílet informace o aktuální situaci služby jednotlivých subjektů (obsahové, personální, technické a finanční aspekty tak jako záměry organizace)
- Vyhodnocovat efektivitu a geografické pokrytí jednotlivých služeb
- Koordinovat poskytování služeb na základě možností a záměrů zúčastněných organizací a aktuální situace v regionu

- Výstupem týmu je upravení jednotlivých služeb v souladu s potřebami regionu a zároveň konkrétní doporučení pro krajský Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb a podklady pro obecní Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb a služeb navazujících.

MPSV v součinnosti s pilotními koordinačními týmy vytvoří a postupně upřesní metodiku zřízení a provozu týmů obsahující obecné principy, podmínky vzniku, pravidla předávání informací v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů. Tato metodika bude zpracována do podoby metodického pokynu MPSV a dalšími zainteresovanými resorty.

Koordinační tým není totožný s týmem case managementu a jeho případových konferencí!

Indikátor plnění

- Metodický pokyn pro zřízení a provoz Týmů pro děti a mládež vydaný MPSV či obdobné dokument
- Metodické pokyny dalších zainteresovaných resortů pro zřízení koordinačních týmů služeb

Gesce MPSV	Spolugesce MV, MSMT, MS, Agentura	Termín 2013

Finanční bilance

Opatřením nevznikají přímé finanční nároky. Mzdové náklady pracovníků za pracovní čas při setkávání multidisciplinárního týmu vyváží úspory v podobě rychlého, efektivního a preventivního řešení problému.

3.5.3.4. Název opatření: *Zavést specifické požadavky pro práci OSPOD v souvislosti se sociálně vyloučenými lokalitami*

Popis opatření:

Opatření zavádí povinnost OSPOD mapovat a sledovat aktuální situaci v SVL (a své poznatky sdílí na setkání multidisciplinárního týmu spolupráce).

OSPOD má zákonnou povinnost propojit a aktivně spolupracovat se všemi subjekty působícími v SVL, včetně služeb NNO. (zajištěno svoláváním případových konferencí a setkáváním multidisciplinárních týmů)

OSPOD je zodpovědný za:

- zmapování dostupných služeb kolem rodiny a podporu vzniku nových služeb, pokud je dítě a rodina potřebuje
- síťování poskytovatelů sociálních a dalších služeb dítěti a rodině pomocí metody case management, jehož je zpravidla koordinátorem a je svolavatelem případových konferencí)
- vypracování individuálního plánu péče o dítě v rámci multidisciplinárních případových konferencí
- koordinaci předávání zpráv multidisciplinárního týmu k opatrovnickému soudu

OSPOD dále provádí osvětu a nabízí dostupné spektrum preventivních služeb.

V souvislosti se sociálně vyloučenými lokalitami („SVL“) je třeba zohlednit sociální a ekonomickou situaci rodin ze SVL v hodnocení kvality péče o dítě (zohlednit nižší nároky na přiměřený počet osob v bytové jednotce, hygienický standard v domácnosti rodiny, snížené možnosti kontaktu s úřady aj.) Tento princip je třeba začlenit do nově připravované diagnostiky situace ohroženého dítěte, která bude jedním z výstupů transformace systému péče o ohrožené děti, a tím zamezit např. umístění dítěte do ústavní péče z ekonomického důvodu či zanedbávání rodičovské péče.

Zohlednit princip kulturně adekvátního a sociálně citlivého přístupu v celém průběhu práce s rodinou, jednání vést na úrovni partnerství.

V práci s rodinou v SVL je třeba působit aktivizačně proti rezignovanému postoji mnohých rodičů k odebírání dětí (vlastní zkušenost či zkušenost blízkých napříč generacemi napomáhá vnímání tohoto problému jako běžné normy, kterou nemohou ovlivnit).

Legislativně stanovit požadavek průběžného vzdělávání se zaměřením na specifika práce v SVL pro pracovníky OSPOD. V této souvislosti je třeba vypracovat metodiku na průběžné vzdělávání pracovníků OSPOD jako součást vzdělávacích standardů OSPOD – specifika práce v sociálně vyloučených lokalitách. Metodiku vzdělávání a realizaci seminářů může zajistit Agentura.

Do standardů kvality práce OSPOD je třeba začlenit výše navrhované postupy a standardy dít do souladu se zákonem č. 108/2006 Sb. o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů.

Indikátor plnění

- Standardy kvality práce OSPOD vymezují princip kulturně adekvátního a sociálně citlivého a aktivizačního přístupu v práci s rodinou v SVL
- Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dítěte ve znění pozdějších předpisů vymezuje nově odpovědnost a činnosti OSPOD, včetně koordinační role v rámci case managementu.
- Kurzy specifík práce v SVL jsou akreditovány a realizovány
- Ve spisové dokumentaci OSPOD každého dítěte je uložen individuální plán péče dítěte a plán pomoci rodině

Gesce

MPSV

Spolugesce

Agentura

Termín

2013

Finanční bilance

Finanční náklady na vzdělávací semináře pracovníků OSPOD.

3.5.4. Priorita: Předcházet umístění dítěte mimo rodinu, podporovat vhodné formy náhradní rodinné péče a návrat dítěte do rodiny

3.5.4.1 Název opatření: *Aktivizačně působit na rodinu, jejíž dítě je umístěné v zařízení ústavní výchovy*

Popis opatření:

Nepříznivá situace rodin a dětí ze sociálně vyloučeného prostředí je často řešena umístěním dětí do ústavní výchovy. Mezigenerační zkušenost s pobytem dítěte v ústavní výchově mnohdy vede k rezignovanému postoji rodiny, která začíná vnímat tuto skutečnost jako běžnou součást

života. Proto je třeba využít veškeré možnosti k odvrácení umístění dítěte mimo rodinu a systematicky s rodinou pracovat.

Je proto nezbytné, aby s rodinou dítěte umístěného do ústavní péče pracovali odpovědní aktéři (včetně zařízení pro výkon ústavní výchovy) v souladu s individuálním plánem, jehož vypracování předchází rozsudku o nařízení ústavní výchovy a který obsahuje též kroky k návratu dítěte zpět do rodiny.

Výkon sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi je třeba zaměřit i na rodiny, jejichž dítě je umístěné do zařízení ústavní výchovy a pomáhají upravit podmínky rodiny pro návrat dítěte, pokud je to v jeho zájmu.

V práci s rodinou v SVL je třeba působit aktivizačně proti rezignovanému postoji mnohých rodičů k odebírání dětí (vlastní zkušenost či zkušenost blízkých napříč generacemi napomáhá vnímání tohoto problému jako běžné normy, kterou nemohou ovlivnit). Tento požadavek bude začleněn též do standardů kvality práce OSPOD.

Indikátor plnění

- Novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dítěte
- Novela zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní a ochranné výchovy ve znění pozdějších předpisů
- Standardy kvality práce orgánu sociálně právní ochrany dítěte

Gesce
MPSV
MŠMT

Spolugesce
Agentura

Termín
2012 – 2013

Finanční bilance

Opatření nevyžaduje přímé finanční náklady.

3.5.4.2 Název opatření: *Legislativně zamezit nařízení ústavní péče nad dítětem z ekonomických či bytových důvodů*

Popis opatření:

V současné době dosahuje počet dětí umístěných v ústavní péči téměř 50% z ekonomických či bytových důvodů. V rámci opatření reflektujících rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve věci W. a W. proti České republice ze dne 26. října 2006 a ve věci A.H. a ostatní proti České republice ze dne 21. července 2007 („Obecná opatření k výkonu rozsudků ESLP – prevence odebírání dětí ze sociálně ekonomických důvodů“) je třeba přijmout změny v příslušných právních předpisech zamezující nařízení ústavní péči či svěřením dítěte do NRP z ekonomických či bytových důvodů.

Vyhodnotit zkušenosti Slovenské republiky s obdobným opatřením vyplývajícím ze zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálněprávní ochraně dětí. a o sociálně kuratele.

Indikátor plnění

- Novela zákonů vymezených v Obecných opatřeních k výkonu rozsudků ESLP – prevence odebírání dětí ze sociálně ekonomických důvodů, které se týkají především zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dítěte, zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, občanský zákoník.

Gesce
MPSV

Spolugesce
MSp, MMR, Agentura

Termín
2013- 2014

Finanční bilance

Opatření nevyžaduje přímé náklady, přenesené náklady na zajištění adekvátních kapacit krizového bydlení řeší opatření v oblasti „Bydlení“ této strategie.

Pro vytvoření dostačujících bytových podmínek pro rodiny v bytové krizi toto opatření počítá s vytvořením koncepce bydlení pro nízkopříjmové domácnosti, kterou je pověřeno MMR, koncepce sociálního bydlení pod vedením MPSV, tak jako ověření koncepce prostupného garantovaného bydlení, které realizuje Agentura.

3.5.4.3 Název opatření: *Optimalizovat síť Středisek výchovné péče (SVP) alespoň v regionech se SVL*

Popis opatření:

Z důvodu nezastupitelné úlohy terapeutických služeb SVP v péči o ohroženou rodinu a dítě s důrazem na prevenci je třeba navýšit počet a geografickou dostupnost SVP v přímé návaznosti na potřeby cílové skupiny.

K optimalizaci počtu SVP je třeba vytvořit nástroj pro určení rozsahu potřeb a počtů cílové skupiny a stanovení zdroje vstupních dat (např. statistika výskytu sociálně-patologických jevů zpracovaná OSPOD, školou či terénních služeb SAS).

V návaznosti na nově vznikající síť služeb pro ohroženou rodinu je třeba definovat mechanismus zřizování (zda jde o kompetenci krajů, MŠMT či MPSV, možnost nestátním neziskovým organizacím zřídit SVP), rozsah služeb a pozici SVP v síti služeb.

Střediska výchovné péče budou upřednostňovat ambulantní služby, se zaměřením na terapeutickou práci s celou rodinou za účelem zvýšit rodičovské dovednosti a výchovné působení na dítě.

Pilotně ověřené standardy kvality pro výkon ústavní a ochranné výchovy, které zahrnují též služby SVP, zavést po zpracování připomínek jako závazný dokument všech zařízení.

Toto opatření navazuje na opatření "Transformace školských zařízení pro výkon ústavní a výchovné péče v souladu s Koncepcí transformace systému náhradní výchovné péče" v kapitole Vzdělávání tohoto dokumentu..

Indikátor plnění

- Nástroj pro určování rozsahu potřeb a počtů cílové skupiny služeb SVP
- Standardy kvality práce pro SVP
- Případná změna zřizovatele SVP včetně změny zákona č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů a zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

Gesce

MŠMT

Spolugesce

MPSV, AK ČR, Agentura

Termín

2015

Finanční bilance

Navýšení finančních prostředků představuje zřízení středisek výchovné péče či transformaci jiných zařízení za tímto účelem. V současné době poskytuje v republice své služby 43 středisek výchovné péče. Náklady na jedno lůžko činí přes 470 tis ročně a vedení ambulantní části SVP činí ročně kolem 2,5 mil. Kč¹⁵. Při hrubém odhadu navýšení o 200 lůžek v regionech se

¹⁵ Viz. pracovní studie Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, také na www.msmt.cz

sociálně vyloučenými lokalitami se zvýší náklady o 94 mil. Kč ročně a rozšířením ambulantních služeb o 20 zařízení dojde ke zvýšení nákladů o 75 mil. Kč ročně, celkem tedy **169 mil. Kč ročně.**

K pokrytí nákladů na navýšení kapacity SVP lze využít možností transformace některých zařízení náhradní výchovy ve správě krajů či MŠMT, a to při poklesu klientů v ústavní péči transformovaných na střediska výchovné péče. Provozní náklady lze hradit ze stejných veřejných rozpočtů MŠMT a krajů, které jsou doposud využívány pro zajištění činností náhradní institucionální výchovy. Při vhodné restrukturalizaci rozpočtů MŠMT a krajů opatření nevyžaduje navýšení výdajů ze státního rozpočtu.

3.5.4.4 Název opatření: Stanovení povinnosti rodičům ohroženého dítěte využívat sociální či jiné podpůrné služby

Popis opatření:

Toto opatření umožňuje širší využití účinných metod prevence prohlubování sociálně patologických jevů, které závažným způsobem ohrožují vývoj a zdraví dítěte a které mohou vést až k umístění dítěte mimo rodinu. Tento návrh zároveň rozšiřuje druhy výchovných opatření vyplývajících ze zákona č. 94/1963 Sb., o rodině a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dítěte, ve znění pozdějších předpisů.

V souladu se záměry Národního akčního plánu transformace a sjednocení péče o ohrožené dítě je třeba zvýšit důraz na terénní a poradenské služby pro rodinu jako prevenci před umístěním dítěte mimo rodinu. Tyto služby jsou však, až na výjimečné situace vycházející ze současného znění §12 zákona č. 359/1999 Sb., a §43 zákona č.94/1963 Sb., využívány rodiči pouze na základě jejich svobodné vůle. Přesto okruh dětí definovaný v §6 zákona č. 359/1999 Sb., jejichž rodiče nejsou ochotni využít podpůrné služby, jsou ohroženy nejvyšší měrou.

Je proto nezbytné, aby OSPOD či soud byla dána širší pravomoc uložit využití podpůrných služeb rodičům ohroženého dítěte jako povinnost, pokud je to v nejlepším zájmu dítěte. Návrh na uložení povinné využití podpůrné služby rodinou bude vycházet vždy z případové konference. Uložit povinnost bude moci obec či obec s rozšířenou působností nebo soud na základě rozšířených výchovných opatření v rámci Zákona o rodině.

Na základě pilotně zavedeného opatření je třeba po zpracování připomínek vytvořit tyto dokumenty:

- diagnostický nástroj pro OSPOD pro stanovení míry ohrožení dítěte a stanovení hranice pro aplikaci povinného využití služeb.
- metodický pokyn pro OSPOD s vymezenými pravomocemi a postupem tohoto opatření
- metodiku práce s povinně spolupracujícím klientem pro sociální, poradenské a jiné související služby

Výše uvedené dokumenty je vhodné zpracovat ve spolupráci s poskytovateli sociálních služeb, zejm. sociálně aktivizačních služeb pro rodinu.

Je nezbytné provést novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., která vymezuje pověření OSPOD k uložení povinného využití sociální služby, a dále novelizaci zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, pro pověření poskytovatelů sociálních služeb k práci s klientem, jemuž bylo v rámci sociálně-právní ochrany dítěte využito služby uloženo OSPOD či soudem.

Vhodné je též vypracovat a v zákoně č. 359/1999 Sb stanovit opatření při neplnění této povinnosti.

Indikátor plnění		
- diagnostický nástroj pro např. v podobě metodického doporučení MPSV - změna zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dítěte ve znění pozdějších předpisů - metodické doporučení MPSV a MŠMT zaměřené na práci s povinně spolupracujícím klientem pro sociální, poradenské a jiné související služby		
Gesce MPSV	Spolugesce MŠMT, MSp	Termín 2012 – 2013
Finanční bilance		
Tímto opatřením nevznikají přímé náklady, dlouhodobě lze očekávat úsporu ve veřejných rozpočtech prevencí umístování dětí do ústavní péče.		

3.5.4.5 Název opatření: Vytvořit metodiku depistáže dětí předškolního věku, jejichž školní úspěšnost je ohrožena sociálním vyloučením a zajistit předškolní vzdělávání pro určené děti		
Popis opatření:		
V návaznosti na Akční plán realizace koncepce včasné péče vydaného MŠMT a opatření této strategie v oblasti „Vzdělávání“ <i>Zavedení povinnosti docházet do mateřské školy v případě identifikace ohrožení školní úspěšnosti dítěte ze strany OSPOD</i>, je zapotřebí stanovit postup depistáže a návazného zajištění rozvoje kognitivních a sociálních dovedností u sociálně znevýhodněných dětí nejlépe v běžných školských zařízeních, popř. jiných službách. OSPOD aktivně vyhledává děti s nedostatečnými kognitivními a sociálními dovednostmi nejpozději do věku 4 let na základě jednotné metodiky a diagnostického nástroje. Diagnostikou lze pověřit i jiné zařízení, např. pedagogicko psychologickou poradnu. Na základě vyhodnocení míry ohrožení budoucí školní úspěšnosti uloží OSPOD zákonným zástupcům dítěte povinnost navštěvovat mateřskou školu či obdobné kolektivní vzdělávací zařízení nejpozději od pěti let věku dítěte. Tomuto opatření předchází plánované navýšení pracovníků OSPOD. Uložení „povinné předškolní docházky“ by mělo být doprovázeno terénními sociálními službami pro rodinu. Zároveň je vytvořen mechanismus bezplatného využívání služeb pedagogického zařízení pro takto vytipované rodiny, více viz. opatření této strategie v oblasti „Vzdělávání“ <i>Zpracování poplatků za MŠ do systému sociálních dávek či úplné zrušení platby za MŠ</i>.		
Indikátor plnění		
- metodika depistáže předškolních dětí s ohroženou školní úspěšností - diagnostický nástroj k určování míry kognitivních a sociálních dovedností u předškolního dítěte - metodické doporučení MPSV		
Gesce MPSV	Spolugesce MŠMT, Agentura	Termín 2013
Finanční bilance		
Toto opatření vyžaduje finanční náklady na vypracování metodiky a diagnostického nástroje ve výši 200 tis. Kč. Související opatření, na která je odkazováno, přinášejí zvýšené náklady na veřejné rozpočty, a jsou řešeny v této strategii v části „Vzdělávání“.		

3.5.5. Priorita: Vytvořit vzdělávání pro subjekty zainteresované do problematiky sociálně vyloučených lokalit

3.5.5.1 Název opatření: *Zavést předmět „Specifika práce v sociálně vyloučených lokalitách“ do agendy metodického vedení pracovníků OSPOD*

Popis opatření:

Zavést předmět „Specifika práce v sociálně vyloučených lokalitách“ do agendy metodického vedení pracovníků OSPOD a dalších pracovníků státní správy a samosprávy, kteří jsou v profesním kontaktu s obyvateli SVL, začlenit tento předmět i do systému profesního vzdělávání uvedených pracovníků.

Metodické vedení bude reflektovat specifické problémy v daném kraji či obci a jejich aktuální situaci v kontextu sociálního vyloučení a vymezovat specifika práce v SVL.

Indikátor plnění

- Změna zákona č.359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dítěte a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ukládající povinnost průběžného odborného vzdělávání osob pověřených OSPOD

Gesce
MPSV

Spolugesce
Agentura

Termín
2013

Finanční bilance

Opatření nevyžaduje zvýšené náklady na veřejné rozpočty.

3.5.6. Priorita: Zajistit dlouhodobě udržitelné financování orgánů sociálně právní ochrany dítěte ve vztahu k sociálně vyloučeným lokalitám

3.5.6.1 Název opatření: *Zohlednit specifické podmínky sociálně vyloučených lokalit v metodice stanovení počtu pracovních míst OSPOD a kurátorů pro mládež.*

Popis opatření:

Opatření reaguje na doporučení Analýzy Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí („VÚPSV“) o současném stavu v oblasti terénní činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí a stanovení optimálních podmínek výkonu sociálně-právní ochrany dětí ve vazbě na počet klientů VÚPSV, 2009, podle kterého je vhodné snížit počet rodin na jednoho sociálního pracovníka OSPOD a stanovit klíč k určování poměru pracovníků ve vztahu k potenciálním příjemcům sociálních služeb.

V rámci tohoto opatření se zavádí princip kvót počtu pracovníků OSPOD a kurátorů pro mládež upravených s ohledem na existenci SVL ve správním území OSPOD a navýšit kapacity OSPOD a kurátorů pro mládež podle počtu osob ohrožených sociálním vyloučením. Počet těchto osob bude určován např. na základě počtu vyplácených dávek v hmotné nouzi.

Indikátor plnění		
- metodický pokyn MPSV pro stanovení počtu pracovních míst OSPOD dle počtu ohrožených rodin v sociálně vyloučené lokalitě v návaznosti na Registr sociálně vyloučených lokalit.		
Gesce MPSV kraje	Spolugesce Agentura	Termín 2015
Finanční bilance		
Náklady na navýšení pracovníků v obcích s rozšířenou působností dotčených problematikou sociálně vyloučených lokalit je 85 046 400 Kč/rok (výpočet viz. dále). Náklady na toto opatření mohou být upraveny v rámci záměru MPSV optimalizovat počet pracovníků orgánu sociálně právní ochrany dítěte na základě Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti. Pozitivním dopadem tohoto opatření je zásadní posílení preventivních způsobů řešení problému ohrožených dětí a tím předcházení drahému řešení situace v podobě umístění do ústavní péče. Při průměrných nákladech 335 719 Kč za roční pobyt dítěte v ústavní péči by již odvrácením jednoho umístění dítěte došlo k návratnosti ročních výdajů na jednoho nově přijatého pracovníka OSPOD. Výpočet nákladů na navýšení pracovníků OSPOD je stanoven na základě kvalifikovaně posouzeného počtu s rozšířenou působností, které mají ve svém správním území sociálně vyloučenou lokalitu¹⁶. Jedná se o cca 100 obcí, tedy 49% všech 205 obcí s rozšířenou působností v ČR. Výpočet je veden dle počtu 1 749 stávajících pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dítěte a minimálního nákladu na zřízení pracovního místa ve výši 283 488 Kč/rok¹⁷. Předpokládáme-li navýšení počtu pracovníků o 35% v souladu s výstupy Analýzy současného stavu v oblasti terénní činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí¹⁸, dosahují náklady opatření při navýšení pracovníků OSPOD o 300, úhrnné výše 85 046 400 Kč ročně.		

3.5.7. Priorita: Zlepšení dostupnosti zdravotní péče a prevence

3.5.7.1 Název opatření: <i>Zavedení pozice zdravotně-sociálního pomocníka v rámci terénních programů</i>
Popis opatření
Návrh opatření vychází z ověřené a funkční praxe zdravotně-sociálních pomocníků, kteří zajišťují zdravotní prevenci v SVL a kteří jsou schopni v případě potřeby zprostředkovat také odborné lékařské ošetření, což je významné zejména u dětské populace. Využívá poznatků z aplikace tohoto nástroje v terénu a z pilotních metodik. Stanovuje potřebu využívat zpracovanou metodiku pro zdravotně sociálního pomocníka. Minimální požadované vzdělání pro výkon činnosti zdravotně sociálního pomocníka je ukončené středoškolské vzdělání, ve zdravotní oblasti kurs první pomoci a v oblasti sociálních služeb základní kurs pro pracovníky v sociálních službách.

¹⁶ Výpočet proveden na základě Mapy sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice (MPSV, 2006) v porovnání s výčtem obcí s rozšířenou působností.

¹⁷ Ing. Alena Maaytová, Ph.D., 2011

¹⁸ Analýza současného stavu v oblasti terénní činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí a stanovení optimálních podmínek výkonu sociálně-právní ochrany dětí ve vazbě na počet klientů, Duben 2009 VÚPSV

Náplní práce zdravotně sociálního pomocníka jsou:

- informace o zdravotní prevenci a dodržování zásad hygieny pro jednotlivce a rodiny žijící v sociálně vyloučených lokalitách („SVL“)
- osvětová činnost pro děti a mládež ze SVL
- systematické vedení obyvatel SVL k pravidelným preventivním prohlídkám u registrujícího lékaře
- pomoc v případě nemoci – doporučuje návštěvu lékaře, zprostředkovává kontakt, doprovází klienta, vysvětluje klientovi aspekty léčby
- v součinnosti s lékařem může realizovat preventivně-osvětové akce lékařů v lokalitách
- spolupracuje s dalšími subjekty v zájmu zlepšení podmínek pro hygienu v SVL
- provádí osvětu v oblasti zodpovědného rodičovství

Indikátor plnění

Existence příslušných dotačních titulů MZd/MPSV

V SVL působí zdravotně-sociální pomocníci dle připravené metodiky výkonu práce zdravotně sociálního pomocníka

Gesce
MPSV

Spolugesce
Agentura, MZd

Termín
2012 – 2013

Finanční bilance

Nepředpokládáme, že toto opatření bude mít dopady na státní rozpočet, realizováno je prostřednictvím poskytovatelů sociálních služeb v rámci již stávajících dotačních titulů.

4. Vzdělávání

4.1. Výchozí stav

Efektivní a spravedlivý vzdělávací systém je všemi odbornými kapacitami považován za ústřední nástroj v boji s mezigenerační reprodukcí sociálního znevýhodnění. Výzkumy zpracované k tomuto tématu během posledních několika let bohužel poukazují na fakt, že český vzdělávací systém tuto roli neplní, ale naopak se podílí na reprodukci sociálního vyloučení.

Na zmíněný problém v současnosti navazují některé konkrétní vládní dokumenty, konkrétně Národní akční plán inkluzivního vzdělávání, Akční plán realizace včasné péče (realizace obou je v gesci MŠMT), Transformace a sjednocení péče o ohrožené děti (realizace je v gesci MPSV), částečně se tématu věnují také Národní akční plán sociálního začleňování (v gesci MPSV) a Dekáda romské inkluze (ÚV). Žádný z materiálů ale nepředstavuje závazná krátkodobá a střednědobá opatření k řešení problematiky českého školství. Většina jich (kromě Národní akčního plánu inkluzivního vzdělávání) také nepracuje s potřebou transformace celého vzdělávacího systému tak, aby mohl nejen snižovat diskvalifikace ze stávajícího sociálního znevýhodnění dětí, ale především také sociálnímu znevýhodnění předcházet.

Zásadním příspěvkem do diskuse o potřebné transformaci české vzdělávací soustavy je část Rámce Strategie konkurenceschopnosti Národní ekonomické rady vlády pro konkurenceschopnost a podporu podnikání (NERV) věnovaná vzdělávání. Rámec mimo jiné potvrzuje potřebu změny financování regionálního školství, změny obsahu vzdělávání, nutnosti zvýšit kompetence i ohodnocení pedagogických pracovníků či potřebu řešení vzdělanostních nerovností a selektivity ve vzdělání. Lze říci, že v naprosté většině závěrů i podstaty opatření se zmíněné výstupy NERV shodují s touto kapitolou Strategie boje proti sociálnímu vyloučení.

Zejména vzdělávací modely severovýchodních zemí Evropy směřují k tzv. inkluzivnímu vzdělávání, které staví na předpokladu, že předcházet reprodukci a vzniku sociálního znevýhodnění, ale i dalším nežádoucím společenským jevům, jako je nesnášenlivost, xenofobie, rasismus, pravicový extremismus atd., lze nejlépe tak, že jsou všechny děti vzdělávány v tzv. hlavním vzdělávacím proudu, tedy všechny pohromadě za současné individuální podpory každému z nich podle jeho individuálních potřeb a k naplnění vzdělávacího potenciálu.

V České republice je realizována celá řada programů a projektů zaměřených na podporu sociálně vyloučených žáků či na podporu konkrétních opatření na straně škol, realizovaných především ze strany neziskového sektoru. Všechny jsou realizovány buď z dotačních programů (zejména z MŠMT), ze zdrojů Evropského sociálního fondu (dnes především z Operačního programu vzdělávání pro konkurenceschopnost) či z dalších nadačních zdrojů. I přes nespornou kvalitu většiny těchto projektů je ale jejich realizace nedostatečná. Podpora se dostává jen minimu dětí a žáků, kteří by jí potřebovali.

4.2. Klíčové problémy

- 1) Problematicky nastavené financování mateřských, základních a středních škol neumožňující zavádění inkluzivního prostředí ve školách (zejm. efektivní snížení počtu žáků ve třídě a poskytování individuální podpory žákům, kteří ji potřebují).
- 2) Nedostatečný rozsah a kvalita předškolní péče o děti ze sociálně vyloučeného prostředí.
- 3) Problematické nastavení systému základního vzdělání, včetně existence paralelního segregovaného systému škol zřízených pro děti s lehkým mentálním postižením a nedostatečným nastavením podpůrných opatření na půdě běžných škol.
- 4) Nedostatečný rozsah a kvalita realizace profesní přípravy a volby povolání a nedostatečná podpora sociálně vyloučených žáků na středních školách.
- 5) Nefunkční systém péče o ohrožené děti.
- 6) Kapacitně i kvalitativně nedostačující systém poradenství.
- 7) Nedostatečná metodická připravenost pedagogických a poradenských pracovníků ve školství k práci se sociálně vyloučenými či kulturně odlišnými dětmi.
- 8) Nesystematická, administrativně příliš náročná a kvantitativně nedostačující grantová podpora aktivitám NNO a škol k podpoře sociálně vyloučených dětí a k nastavování inkluzivního prostředí ve školách.
- 9) Nízká motivace rodičů zajistit umístění dětí do mateřských škol, absence motivačních nástrojů.

4.3. Vize

Vizí této části Strategie boje proti sociálnímu vyloučení je všem přístupný, efektivní, spravedlivý a inkluzivní vzdělávací systém, který je kapacitně i kvalitativně schopný všechny děti s jejich individuálními potřebami vzdělávat v hlavním vzdělávacím proudu, je schopný identifikovat potřeby na straně dítěte a adekvátně na ně reagovat nastavením odpovídajících opatření, a který je schopný zásadní měrou omezovat mezigenerační reprodukci sociálního vyloučení.

4.4. Seznam priorit

Priorita 1: Změna financování mateřských základních a středních škol

Priorita 2: Posílení dostupnosti, kvality a využívání předškolní péče

Priorita 3: Posílení otevřenosti a kvality základního vzdělávání

Priorita 4: Posílení kvality profesní přípravy a podpora středního školství

Priorita 5: Transformace péče o ohrožené děti

Priorita 6: Transformace a posílení kvality poradenského systému

Priorita 7: Posílení metodické připravenosti budoucích i stávajících pedagogických pracovníků

Priorita 8: Posílení kvality a navýšení grantové podpory opatření v oblasti vzdělávání sociálně vyloučených dětí

4.5. Popis opatření

4.5.1. Priorita: Změna financování mateřských, základních a středních škol

4.5.1.1 Název opatření: *Navázání zvýšení normativu na žáka se sociálním znevýhodněním*

Popis opatření

Změna reaguje na akutní potřebu odstranění faktického nesouladu školského zákona (541/2004 Sb.) a prováděcích vyhlášek ve věci podpory ve vzdělávání a navýšení normativu u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami podle §16 zákona. Prováděcí vyhláška č. 73/2011 Sb. již tyto děti a žáky nezmiňuje a je tak v rozporu se školským zákonem. Současná úprava znemožňuje škole realizovat opatření reagující na speciální vzdělávací potřeby dětí/žáků se sociálním znevýhodněním (a také žákům se zdravotním znevýhodněním, což je podobně zásadní, nicméně mimo kompetenci tohoto dokumentu). V podobném rozporu s §16 školského zákona je vyhláška č. 492/2005 Sb. o krajském normativu (§3, odst.6, 7, 8 a 9), která přiznává příplatek k normativu pouze jedné skupině žáků se speciálními vzdělávacími potřebami - žákům se zdravotním postižením.

Způsob řešení (opatření je nutně přechodné - na cca dva školní roky):

Ve vyhlášce č. 73/2011 Sb., bude jasně definováno sociální znevýhodnění podle §16 odst. 4 písm. a) školského zákona (např. dle kritérií používaných v realizaci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost, nebo definice dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách), aby bylo více zřejmé o jaké žáky se jedná. Pedagogicko-psychologická poradna vydá stanovisko, že se jedná o žáka se speciálními vzdělávacími potřebami - se sociálním znevýhodněním dle §16, odst. 4 písm. a) školského zákona. Při zjišťování speciálních vzdělávacích potřeb se PPP může obrátit na OSPOD. Ředitel musí být schopen zpětně prokázat, že zvýšený normativ byl opravdu využit na realizaci opatření k vyrovnání znevýhodnění dítěte/žáka.

Ve vyhlášce č. 492/2005 Sb. bude definován příplatek k normativu ve výši 0,5 násobku příslušného finančního normativu na 1 sociálně znevýhodněné dítě.

Realizace opatření nutně znamená zpracování a přijetí novelizací vyhlášek č. 73/2011 Sb., a č. 492/2005 Sb., případně i vyhlášky č. 72/2011 Sb., případně jejich nahrazení novými vyhláškami.

Indikátor plnění

Nabytí účinnosti novelizovaných vyhlášek č. 73/2011 Sb. a č. 492/2005 Sb., případně č.72/2011 Sb.

Gesce MŠMT	Spolugesce Agentura	Termín 2013

Finanční bilance

Jedná se o opatření s nárokem na státní rozpočet.

Navýšení vyplývá z nárůstu počtu osob s právem příplatku k normativu pokrývajícím opatření reagujících na speciální vzdělávací potřeby žáků se sociálním znevýhodněním dle §16, odst. 4,

písm. a) školského zákona.

Celková finanční náročnost opatření vyplyne z navýšení o cca 21 000¹⁹ podpořených osob, kterým se normativy navýší o polovinu. Tento počet tedy tvoří méně než 2% školou povinných dětí²⁰. Výdaje z veřejných rozpočtů se tedy hrubým odhadem zvýší tímto opatřením o 1%²¹, tedy o necelých 912 mil. Kč ročně.

4.5.1.2 Název opatření: *Přechod od systému speciálních vzdělávacích potřeb k systému podpůrných opatření na všech úrovních vzdělávání*

Popis opatření

Cílem opatření je individualizace podpory všem dětem/žákům/studentům, kteří potřebují jakýkoliv typ speciální podpory k absolvování vzdělávání především v hlavním vzdělávacím proudu, stejně jako dětem/žákům/studentům, kteří potřebují podpořit v oblastech svých výjimečných dovedností a dispozic.

Stávající kategorizace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami uvedená ve školském zákoně vychází z horizontálního členění na žáky se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním. Toto dělení má však výrazné limity. V celé řadě případů nelze jednoznačně určit, do které kategorie žáka zařadit nebo zařazení neodpovídá potřebám dítěte. Zařazení do uvedených kategorií a zejména pak do kategorie sociálního znevýhodnění je stále častěji vnímáno jako stigmatizující. Nové pojetí § 16 školského zákona již počítá s kategorizací - žák s potřebou podpůrných opatření ve stupni mírném, zvýšeném, intenzivním a mimořádném. Toto pojetí je mnohem vhodnější, neboť nestaví na obtížích dítěte, ale na stanovení míry podpory, kterou žák potřebuje při vzdělávání a následném stanovení konkrétních podpůrných opatření.

Tento model se osvědčil v řadě evropských zemí. Model je spravedlivější a umožňuje lepší kontrolu výdajů státního rozpočtu, neboť finanční prostředky na realizaci podpory budou uvolňovány na základě stanovení skutečných potřeb žáka a nikoliv na stanovení konkrétní diagnózy či kategorie (i v rámci jedné diagnózy mohou být značné rozdíly v míře potřebnosti podpory).

Základ přístupu k žákovi by měl tvořit katalog podpůrných opatření provázaný se systémem financování. Je potřeba připravit takový legislativní rámec, který zaručí, že se každému žákovi dostane taková podpora ke vzdělávání především v hlavním vzdělávacím proudu, na kterou má na základě stanovení míry jeho vzdělávacích potřeb podle legislativně závazných kritérií nárok.

Financovaná podpůrná opatření by měla v případě dětí se sociálním znevýhodněním zahrnovat zejména snížení počtu dětí ve třídě, nastavení adekvátních služeb speciálního

¹⁹ Studie Ekonomické aspekty existence sociálně vyloučených komunit (Deloitte BPO a.s. pro MPSV, 2008), předkládá demografická data o sociálně vyloučených lokalitách, z kterých vyplývá, že podíl lidí ve věku 5-14 let ve věkové struktuře obyvatel lokalit je přibližně 21,1%, což při horním odhadu počtu obyvatel sociálně vyloučených lokalit, který studie předkládá (80 000), činí cca 17 000 lidí. Pro doplnění počtu je vzhledem k délce MŠ a ZŠ potřeba přidat cca čtvrtinu dětí z kategorie 0-4 roky (2000) a čtvrtinu dětí z kategorie 15-19 let (2000). Pro účely této kapitoly SBSV bude tedy pracováno s počtem 21 000 sociálně vyloučených dětí/žáků ve věku docházky do mateřské či základní školy, resp. s 32 000 osobami v předškolní, základní a střední rovině vzdělávání. Odhad je přibližný. Na jedné straně nelze tvrdit, že všechny romské děti v SVL lze označit za sociálně znevýhodněné, na straně druhé bude zajisté mnoho dětí žijících mimo dnes „uznané“ vyloučené lokality, které lze označit za sociálně vyloučené.

²⁰ Ústav pro informace ve vzdělávání (www.uiv.cz) evidoval ve školním roce 2008/09 836 000 školou povinných dětí a 314 000 dětí docházelo do mateřských škol, tedy přibližně 1 150 000 dětí ve věku 3-15 let, podíl dětí v SVL tvoří tedy 1,83% .

²¹ Počítáme s 50% navýšením normativu na jedno dítě.

pedagoga, školního psychologa, asistenta pedagoga atd.

Realizace opatření znamená:

- Zformulovat katalog podpůrných opatření pro jednotlivé skupiny žáků s potřebou podpůrných opatření při vzdělávání v MŠ, ZŠ a SŠ dle zahraničních modelů a modelů odzkoušených v pilotních projektech v ČR.
- Zpracovat změnu do §16, příp. §17 zák. č. 561/2004 Sb., (změna §16 v tomto smyslu byla zpracována odborem 60 MŠMT v roce 2008 pod č.j. 27900/2009-6, tudíž je k dispozici - viz níže) a dalších právních předpisů (novelizace vyhlášek č. 72/2011, 73/2011 a 492/2005 Sb., atd.) a zpracovat prováděcí předpisy vymezující obsah, rozsah a podrobnosti jednotlivých opatření.
- Propojit systém podpůrných opatření se systémem financování škol.
- Schválit novelizovanou legislativu a uvést jí do praxe.

Návrh znění §16 školského zákona dle č.j. MŠMT 27900/2009-6:

§ 16 Žáci s potřebou podpůrných opatření

Školy a školská zařízení poskytují podpůrná opatření dětem, žákům a studentům, kteří je z jakéhokoliv důvodu nezbytně potřebují k plnému rozvoji svých vzdělávacích možností.

Podpůrná opatření se dle stupně (dále jen stupeň) míry závažnosti člení na:

- mírná,
- zvýšená,
- intenzivní,
- mimořádná.

Obsah, rozsah a podrobnosti jednotlivých podpůrných opatření stanoví prováděcí předpis.

Obsah, míra a určení stupně podpůrných opatření ve prospěch dítěte, žáka nebo studenta navrhuje školské poradenské zařízení. Za realizaci podpůrných opatření odpovídá ředitel školy.

Indikátor plnění

Je zformulován katalog podpůrných opatření pro jednotlivé stupně školství (MŠ, ZŠ, SŠ) - (novelizace zákona č. 541/2004 Sb., vyhlášek č. 72 a 73/2011 Sb., zpracování případných nových prováděcích předpisů)

Je zpracován způsob navázání podpůrných opatření na normativní financování škol. (novelizace vyhlášky 492/2005 Sb.)

Účinnosti nabývá novelizovaná legislativa zavádějící katalog opatření a zavádějící provázání opatření s financováním škol.

Gesce MŠMT	Spolugesce Agentura	Termín 2013 - 2014

Finanční bilance

Jedná se o opatření s nárokem na státní rozpočet.

Navýšení vyplývá z nárůstu počtu osob s právem zvýšeného normativního financování na podpůrná opatření dle novelizovaného §16 školského zákona.

Opatření bude vyžadovat zvýšené plnění z veřejných rozpočtů. Pokud bude realizováno opatření 4.1.1. (Navázání zvýšeného normativu na sociální znevýhodnění), lze předpokládat, že celkové navýšení z opatření 4.1.2. oproti současnému stavu bude nižší o náklady opatření 4.1.1. Náklady se ale navýší také o podporu dětí a žáků se zdravotním znevýhodněním a dětí a žáků se specifickými poruchami učení. Obou skupin by se změna §16 měla pozitivně dotknout. Rozsah zvýšeného nároku na veřejné finance také vyplyne z konkrétní podoby katalogu podpůrných opatření. Vzhledem k nákladům na předchozí opatření lze velmi hrubým odhadem předpokládat, že navýšení z tohoto opatření bude v rovině dalších cca 1 mld. Kč. ročně.

Přípravnou fází opatření (sestavování katalogů podpůrných a vyrovnávacích opatření a formulaci novelizovaných vyhlášek) lze realizovat v rámci rozpočtu MŠMT. Možným zdrojem krytí je také ESF, konkrétně Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

4.5.1.3 Název opatření: *Začlenit školní poradenská pracoviště do standardního financování škol v rozsahu závisícím na počtu žáků školy*

Popis opatření

Cílem je, aby při každé základní i střední škole fungovalo školní poradenské pracoviště (speciální pedagog, psycholog, sociální pedagog, výchovný poradce, metodik prevence apod.), jehož velikost (počty úvazků) by byly odvozeny od počtu dětí/žáků školy a jejich financování by bylo součástí základního financování škol, nikoliv řešeno pomocí dodatečných, nenárokových a nestálých dotačních titulů.

Opatření reaguje na současný nedostatečný stav, kdy přímo ve školách chybí odborníci kteří by mohli v prostředí školy poskytovat potřebou poradenskou či pedagogickou podporu. Samostatná poradenská zařízení pak nestačí uspokojovat poptávku po službách, které přitom z velké většiny lze realizovat mnohem efektivněji právě ve škole.

- Dle již fungujících pracovišť stanovit odpovídající poměr počtu úvazků odborných pracovníků k počtu studentů školy, případně podílu studentů s potřebou vyrovnávacích a podpůrných opatření.
- Dle tohoto výpočtu zjistit finanční náročnost školního poradenského pracoviště ve vztahu k normativnímu financování.
- Navýšit normativ o adekvátní částku umožňující každé škole, standardně z rozpočtu zřizovat školní poradenské pracoviště dle reálných potřeb.
- Zpracovat novelizaci vyhlášek č. 492/2005 Sb., 72/2011 Sb., případně dalších souvisejících předpisů.

Indikátor plnění

Jsou zpracovány potřebné změny legislativy.
Novelizovaná legislativa nabývá účinnosti.

Gesce	Spolugesce	Termín
MŠMT	Agentura	2013 – 2014

Finanční bilance

Jedná se o opatření s nárokem na státní rozpočet.

Opatření bude vyžadovat alokace prostředků v rámci rozpočtu MŠMT – zejména na nastavení opatření a změny legislativy. Možným zdrojem krytí je také ESF.

Náklady na vlastní poradenská pracoviště lze odhadnout přibližně na 844 mil. Kč. ročně.

4.5.1.4 Název opatření: *Vytvořit specifickou nárokovou podporu pro žáky ze sociálně znevýhodňujícího prostředí*

Popis opatření

Cílem opatření je zajistit dětem/žákům/studentům MŠ/ZŠ/SŠ ze sociálně znevýhodňujícího prostředí finanční podporu na pokrytí výdajů spojených se vzděláváním (jízdné, stravné, náklady na pomůcky, náklady na mimovýukové aktivity ve škole, náklady na školní výlety apod.). Opatření by mělo mimo jiné nahradit současný dotační program na podporu romských žáků středních škol. Podporování by byli všichni sociálně znevýhodnění žáci.

Opatření reaguje potřebu opakovaně identifikovanou v terénu, kdy dětem/žákům/studentům ze sociálně vyloučeného prostředí chybí finanční prostředky pro plnohodnotné zapojení do

aktivit školy. Bez plnohodnotného zapojení vyloučeného žáka přitom není možné očekávat jeho identifikaci se školou a třídním kolektivem (mj. motivační faktor), ani dosahování výsledků dle jeho schopností.

MŠMT stanoví konkrétní okruh vyrovnávaných nákladů a rozhodnou o systémově nejvhodnější variantě realizace.

Existují tyto varianty řešení:

A) Realizovat opatření speciálním "fondem", který by administrovala škola a proplácela náklady např. na základě finančních dokladů.

B) Spojit opatření s reformou normativního financování škol, kdy by navýšený normativ pro žáka sociálně znevýhodněného obsahoval také tyto položky.

Indikátor plnění

Existuje způsob nárokového pokrytí jasně definovaného penza nákladů spojených se vzděláváním žáků ze sociálně znevýhodňujícího prostředí.

Všechny potřebné novelizované či nově vytvořené právní předpisy nabývají účinnosti.

Gesce MŠMT	Spolugesce Agentura	Termín <i>Rozhodnutí o způsobu řešení: 2012</i> <i>Realizace celého opatření: 2013</i>

Finanční bilance

Jedná se o opatření s nárokem na státní rozpočet.

Rozsah zvýšených nákladů se projeví až během realizace projektu. Je závislý na rozsahu pokrytí, který bude stanoven dle reálných potřeb ze strany vyloučených dětí v diskusi s odbornou veřejností. Pokud by například průměrný měsíční příspěvek na jedno sociálně vyloučené dítě byl 500 Kč, opatření by stálo 160 mil. Kč ročně a administrativní náklady²².

Pokud započítáme všechny děti ve věku 3-19 let ohrožené chudobou, pak by opatření za předpokladu průměrné investice 500 Kč na jedno dítě znamenalo navýšení o 1 525 mil. Kč²³.

4.5.2. Priorita: Posílení dostupnosti, kvality a využívání předškolní péče

4.5.2.1 Název opatření: Systém úhrady poplatků za MŠ pro děti ze sociálně znevýhodňujícího prostředí

Popis opatření

Cílem opatření je sanovat náklady na docházku dětí se sociálním znevýhodněním do mateřské školy (tedy úplata za MŠ a stravné) dotačním titulem MŠMT pro mateřské školy.

Mateřské školy jsou v přípravě sociálně vyloučených dětí na školní docházku a předcházení tak jejich pozdějšímu neúspěchu efektivnější než přípravné třídy při základních školách

²² Počítáme s 32 000 osobami (viz výše v poznámkách) a deseti měsíci školní docházky.

²³ Porovnáme-li počet obyvatel ve věku 3-19 let dle ČSU (www.czso.cz) v roce 2009 a promítneme do něj míry rizika chudoby pro jednotlivé věkové kategorie dle Příjmová chudoba a materiální deprivace v ČR s důrazem na situaci dětí podle výsledků šetření SILC (Sirovátka, Kofroň, Hora, VÚPSV, v.v.i. Praha, 2008), získáme přibližně 305 tisíc chudých osob. (Data míry rizika chudoby dle věkových kategorií jsou za rok 2006, ale nepředpokládáme jejich zásadní změnu k roku 2009.).

(především se tam děti dostávají pozdě a jsou v nich segregované kolektivy sociálně vyloučených dětí)²⁴. V ČR lze přitom navazovat na silné institucionální základy a tradice předškolní výchovy²⁵. Jednou z důležitých bariér přístupu sociálně znevýhodněných v přístupu k mateřským školám jsou ale poplatky za stravu a docházku, které se pohybují přibližně mezi 1 000 a 1 500 Kč měsíčně (s výjimkami na obou stranách). Pro chudou rodinu, obzvláště vícedětnou, jsou tak výraznou překážkou. Mateřská škola sice může chudé rodině školkovně odpustit (cca 50% celkových poplatků), nicméně tuto mezeru v rozpočtu škole nikdo nehradí. Mateřské školy jsou tak nepřímo tlačeny k vyhýbání se sociálně vyloučeným dětem. Na ostatní důvody nevyužívání MŠ sociálně znevýhodněnými reagují další opatření.

Opatření bude realizováno formou dodatečného dotačního titulu MŠMT, kterým bude mateřským školám dorovnán rozdíl v příjmech z poplatků za docházku daný „odpuštěním“ poplatků dětem ze sociálně vyloučeného prostředí.

Pro potřeby tohoto opatření bude zpracován úplný přehled nákladů spojených s jeho realizací na základě statistik rozhodnutí ředitelů MŠ o upuštění od poplatku.

Indikátor plnění

Je zpracován přehled nákladů na odpuštění poplatků za docházku do MŠ.

Je nastaven a realizován dotační program MŠMT vyrovnávající mateřským školám ušlé poplatky za docházku do MŠ, které odpustily sociálně vyloučeným dětem.

Gesce MŠMT	Spolugesce Agentura	Termín 2013

Finanční bilance

Jedná se o opatření s nárokem na státní rozpočet, které má však dlouhodobě prorůstový charakter.

Konkrétní navýšení bude známo až z vypracovaného přehledu nákladů, který je součástí realizace opatření.

4.5.2.2. Název opatření: Zajištění včasné péče zejména prostřednictvím docházky dětí do mateřských škol

Popis opatření

Cílem opatření je zajištění adekvátního rozsahu včasné péče v závislosti na počtu dětí v obcích, a to prostřednictvím zvýšení dostupnosti docházky dětí do mateřských škol a stabilizací a posílením dotačních titulů na podporu předškolního vzdělávání.

Toto opatření reaguje na fakt, že zejména pro děti v sociálně vyloučených lokalitách, jsou místa v mateřských školách nedostupná. Přitom předškolní výchova je dle odborníků místem nejefektivnější investice do budoucnosti člověka, jak potvrzuje Světová banka i NERV²⁶. Opatření by mělo zavést nárokovost místa v MŠ v místě bydliště (každé dítě ve věku 2, resp. 3 - 6 let by mělo mít nárok na místo v dostupné MŠ.)

Kombinovaná sociálně-vzdělávací intervence v předškolním věku dětí musí být posílena prostřednictvím financování projektů a akcí z rozvojových dotačních programů MŠMT pro mateřské a základní školy, NNO a další subjekty.

²⁴ Viz. Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žáků a žáků základních škol v okolí vyloučených lokalit (2009; GAC pro MŠMT)

²⁵ Viz. Rámec strategie konkurenceschopnosti (editor M. Mejstřík, NERV, <http://nerv.vlada.cz>), Kapitola 3: Vzdělanost, str. 10, bod 13)

²⁶ Viz. Rámec strategie konkurenceschopnosti (editor M. Mejstřík, NERV, <http://nerv.vlada.cz>), Kapitola 3: Vzdělanost, str. 10 a 21 - 24)

Indikátor plnění S podporou MŠMT je adekvátně doplněna kapacita MŠ dle počtu dětí na území obcí. Jsou adekvátně navýšené a dlouhodobě stabilizované dotační programy MŠMT na podporu včasné péče.		
Gesce MŠMT	Spolugesce	Termín Zjištění potřebnosti MŠ: 2012 Navýšení kapacity MŠ a rozsahu a stabilizace dotačních titulů MŠMT: 2013 - 2014
Finanční bilance Jedná se o opatření s nárokem na státní rozpočet. Realizace opatření bude znamenat alokaci zdrojů v rozpočtu MŠMT. Pokud by se mateřskými školami pokryla pouze populace 3-5 letých dětí ze sociálně vyloučených lokalit (za ideálního předpokladu docházky všech dětí ze sociálně vyloučených lokalit), opatření by stálo 2,4 mld. Kč ročně ²⁷ . Částku by snížily uspořené náklady na přípravné třídy do kterých chodí téměř 3000 dětí ²⁸ . Opatření by také znamenalo investiční výdaje do rozšíření stávajících a stavbu/zřízení nových mateřských škol, které by bylo možné hradit z fondů EU. Uvedené náklady lze dramaticky snížit využitím nenaplněných kapacit základních škol, které mohou zřídít ve svých volných prostorových kapacitách mateřské školy.		

4.5.2.3. Název opatření: Pilotáž metod zaměřených na posílení kognitivních funkcí a jazykovou přípravu
Popis opatření V předškolním vzdělávání obecně chybí dostatek efektivních metod, které by se zabývaly specificky posilováním kognitivních funkcí (základní oblast, ve které děti ze sociálně znevýhodněného prostředí selhávají) a jazykovou přípravou především u dětí z prostředí s jiným, než českým mateřským jazykem. Tyto dvě oblasti, pokud nezvládnuté, což bývá u dětí ze sociálně vyloučených lokalit pravidlem, jsou základní překážkou úspěchu v běžné základní škole. Opatření předpokládá: a) Realizovat pilotáž metod zaměřených na jazykovou přípravu a metod zaměřených na posílení kognitivních funkcí na skupinkách dětí ze sociálně vyloučeného prostředí. Identifikovat tak potenciál jednotlivých metod, konkretizovat předpoklady pro jejich realizaci v různém prostředí (školské zařízení, NNO, domácí prostředí). b) Zpracovat a vydat z pilotáže vycházející metodické materiály pro praktické využití (včetně publikace na veřejně přístupných webových stránkách), rozšířit je mezi pracovníky školských zařízení. c) V rámci rozvojových programů MŠMT (popř. dalších dotačních titulů, vč. strukturálních fondů) zajistit možnost čerpat prostředky na proškolení pracovníků a realizaci opatření na posílení kognitivních funkcí dětí.
Indikátor plnění

²⁷ Počítáme s 6 000 dětmi v SVL ve věku 3-5 let (viz výše v poznámkách) a přibližným nákladem na jedno dítě v MŠ ve výši přibližně 40 000 Kč ročně (za školní rok 08/09 propočteno z výdajů veřejného rozpočtu na předškolní vzdělávání a počtu dětí v předškolním vzdělávání dle ÚIV www.uiv.cz), poplatky za školkovné jsou zahrnuty v opatření 4.2.1.

²⁸ Dle ÚIV (www.uiv.cz) za školní rok 2010/11.

a) Odborné veřejnosti (včetně pedagogů) jsou k dispozici výstupy z realizovaných pilotáží metod a výsledky výzkumů (evaluace efektivity). b) Jsou vydány a mezi pracovníky školských zařízení rozšířeny metodické materiály určené pro praktické využití. c) Existuje možnost financovat proškolení pracovníků školských zařízení a NNO a realizovat opatření na posílení kognitivních funkcí dětí.		
Gesce MŠMT	Spolugesce Agentura	Termín a) Krátkodobý - 2012 b) Střednědobý - 2014 c) Krátkodobý - 2012
Finanční bilance		
Opatření lze realizovat v rámci stávajícího rozpočtu MŠMT, za pomoci prostředků z ESF-OPVK.		

4.5.2.4. Název opatření: Zpřísnění kritérií pro zřizování přípravných tříd a zařazování dětí do přípravných tříd		
Popis opatření		
Ve spojení s opatřeními 4.2.2. a 4.2.3. je potřeba zamezit tomu, aby zřizovatelé mateřských a základních škol volili zřizování přípravného ročníku jako levnější variantu k posílení sítě mateřských škol. Mateřské školy jsou mnohem efektivnějším nástrojem pro přípravu dítěte na nároky základní školy a dalších stupňů vzdělávání, než přípravný ročník. I z hlediska investovaných veřejných prostředků je tak investice do segmentu MŠ efektivnější investicí. Opatření navíc znemožní zřizování přípravných tříd u škol samostatně zřízených pro žáky s lehkým mentálním postižením. Cílem je: a) zamezit zřizování přípravných tříd při základních školách jako náhrady škol mateřských. Je potřeba zpřísnit kritéria pro zřizování přípravných tříd například podmínkou nepřítomnosti MŠ v blízkosti školy, apod. b) výslovně zakázat zřizování přípravných tříd pro žáky se sociálním znevýhodněním u základních škol určených žákům s jiným druhem speciálních vzdělávacích potřeb, zejména u škol pro děti s lehkým mentálním postižením (většinou nazvaných základní škola praktická).		
Indikátor plnění		
Novelizace příslušných právních norem, zejm. školského zákona a návazných vyhlášek.		
Gesce MŠMT	Spolugesce	Termín 2013
Finanční bilance		
Jedná se o opatření bez zvýšeného nároku na státní rozpočet, ale s nárokem na restrukturalizace v rámci rozpočtu MŠMT. Samotné opatření by mělo znamenat razantní snížení počtu přípravných tříd a tím i úsporu, která by mohla doplňovat výdaje na posílení sítě standardních mateřských škol.		

4.5.2.5. Název opatření: Odstranění diskriminačních kritérií pro přijímání dětí do veřejných mateřských školek		
Popis opatření Cílem opatření je odstranění především těch kritérií pro příjem dítěte do mateřské školy zřizované samosprávou, které jsou ve svém důsledku diskriminační. Opatření reaguje na současný stav, kdy veřejné mateřské školy mají mezi kritérii pro přijetí také například zaměstnání rodičů, trvalé bydliště či přítomnost dalších dětí v rodině. Tato kritéria významně snižují dostupnost mateřských škol zejména dětem z chudých a/či sociálně vyloučených rodin. Způsob plnění: Zpracovat nový paragraf školského zákona v části věnované předškolnímu vzdělávání. Variantní způsoby řešení: a) analogicky s nastavením v případě ZŠ umožnit pouze jediný důvod nepřijetí dítěte do MŠ - plnou kapacitu zařízení. b) zakázat konkrétní výčet kritérií.		
Indikátor plnění Novelizované znění školského zákona (č. 561/2004 Sb.) nabývá účinnosti.		
Gesce MŠMT	Spolugesce	Termín 2013
Finanční bilance Jedná se o opatření bez nároku na trvalé navýšení prostředků státního rozpočtu.		

4.5.2.6. Název opatření: Novelizace zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách tak, aby bylo možné ranou péči poskytovat dětem ze sociálně vyloučeného prostředí		
Popis opatření Cílem je upravit zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách tak, aby mohla být poskytována raná péče dětem ze sociálně vyloučeného prostředí. V definici služby bude uvedena tato formulace: „Raná péče je terénní služba, popřípadě doplněná ambulantní formou služby, služba poskytovaná dítěti a rodičům dítěte ve věku do 7 let, které je zdravotně postižené, nebo jehož vývoj je ohrožen v důsledku nepříznivého zdravotního stavu či nepříznivé sociální situace . Služba je zaměřena na podporu rodiny a podporu vývoje dítěte s ohledem na jeho specifické potřeby.“ Bude-li v rámci realizace projektu Podpora procesů v sociálních službách (MPSV) změněna definice sociální služby raná péče, či bude-li služba sloučena s jinou sociálních službou, či jinak upravena, bude princip opatření uplatněn v rámci této změny vyplývající z výstupů uvedeného projektu.		
Indikátor plnění Novelizované znění zákona č. 108/2006 Sb., nabývá účinnosti.		
Gesce MPSV	Spolugesce	Termín 2013
Finanční bilance Jedná se o opatření bez nároku na trvalé navýšení prostředků státního rozpočtu.		

4.5.2.7 Název opatření: Zavedení možnosti nařídít docházku do mateřské školy v případě identifikace ohrožení školní úspěšnosti dítěte ze strany OSPOD

Popis opatření

Opatření zavádí novou možnost intervence ze strany OSPOD v rodinách, ve kterých pracovníci OSPOD detekují závažné handicapy dětí v přípravě na vzdělávání, socio-kulturní handicapy, riziko školní neúspěšnosti, tendence k záškoláctví, atp.

Opatření navazuje na opatření v této strategii v oblasti Sociální služby, rodina a zdraví (3.5.4.6.: Vytvořit metodiku depistáže dětí předškolního věku, jejichž školní neúspěšnost je ohrožena sociálním vyloučením a zajistit předškolní vzdělávání pro určené děti) a musí být nutně realizováno v součinnosti s realizací Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti.

Pracovníci a pracovnice OSPOD musí být k využívání této nové kompetence proškoleni a metodicky vedeni, vč. zavedení opravných prostředků při nevhodné aplikaci opatření.

Opatření musí být aplikováno vždy v plné součinnosti OSPOD, škol a rodičů dětí.

Opatření sleduje tyto sub-cíle:

- Mateřské školy budou alokovat určité procento kapacity pro takto přidělené děti (např. 5%)
- Dítě s povinnou docházkou do MŠ bude osvobozeno od placení poplatků za MŠ a stravného.
- Pro dodržování povinnosti docházet do MŠ se využije analogického nastavení jako v případě povinné školní docházky a řešení záškoláctví, včetně případného postihu rodiny.
- Nařízení docházky dítěte do MŠ musí doprovázet další opatření k podpoře rodiny s cílem předejít školní neúspěšnosti a ohrožení dítěte.
- Realizace opatření musí zajišťovat obranu občanů proti případnému zneužití navrhovaného institutu ze strany zaměstnanců OSPOD. Nařízení docházky musí být revidovatelné, přezkoumatelné, rodič musí mít možnost se proti němu odvolat.

Opatření bude vyžadovat novelizaci zák. č. 561/2004 Sb., a novelizaci dalších předpisů.

Indikátor plnění

Účinnosti nabývají novelizované právní normy.

Gesce MŠMT MPSV	Spolugesce Agentura	Termín 2013

Finanční bilance

Jedná se o opatření bez dalších trvalých nároků na státní rozpočet. Za děti s nařízenou docházkou do MŠ bude z veřejných prostředků pokrýván poplatek za MŠ, tyto náklady jsou ale promítnuty do nákladů opatření 4.2.1.

Opatření bude nicméně vyžadovat dočasnou alokaci zdrojů v rámci rozpočtů MŠMT a MPSV zejména na přípravu realizace opatření.

4.5.3. Priorita: Posílení otevřenosti a kvalita základního vzdělávání

4.5.3.1 Název opatření: *Standardizace práce, metodické vedení a vzdělávání asistentů pedagoga*

Popis opatření

Cílem opatření je standardizovat činnosti asistentů pedagoga, diferencovat ji dle vzdělání asistenta, zajistit metodické vedení asistentů a dostatečné vzdělávání pro stávající i budoucí asistenty.

Institut asistenta pedagoga je obecně odbornou veřejností považován za jedno z nejefektivnějších opatření na podporu začlenění dětí do hlavního vzdělávacího proudu. Bohužel ale v české republice postrádá standardizované metody práce i dostupné metodiky, asistenti zpravidla neučí v tandemu s učiteli, ale izolovaně „doučují“ děti, často jsou ve školách využíváni zejména na pomocné výchovné práce. Neexistuje systém metodického vedení a dalšího vzdělávání asistentů pedagoga. Velmi malé procento asistentů má adekvátní středoškolské či vysokoškolské pedagogické vzdělání, nebo dokonce speciálně pedagogickou specializaci. Kvůli nízkému platovému tarifu jsou pak pozice asistentů pedagoga neatraktivní pro vysokoškolsky vzdělané pedagogy a speciální pedagogy. Na vysokých pedagogických školách neexistuje možnost vystudovat specializaci AP na bakalářské či magisterské úrovni. Zásadním problémem je pak dostupnost financování pozic asistenta pedagoga ve školách.

Obsahem opatření tedy je:

- Vytvořit standard práce asistenta pedagoga či zpracovat část o práci AP do obecného standardu pedagogického pracovníka.
- Zpracovat komplexní metodiku výkonu činností asistenta pedagoga
- Provázat míru odbornosti realizované práce a dosažené vzdělání s platovým zařazením.
- Změnit příslušné předpisy v oblasti stanovení platového ohodnocení AP, tabulkově vyrovnat dle praxe a vzdělání s platem pedagoga, začlenit nově definované činnosti a zařazení do platových tříd AP do katalogu prací.
- Začlenit náplň práce asistenta pedagoga do vyhlášky 73/2011 Sb., případně do nových předpisů navázaných na změny školského zákona (561/2004 Sb., zejm. §16 a §17), spojené s opatřeními v prioritě týkající se normativního financování školství a dalšími.
- Vytvořit subjekt/síť metodického vedení AP ve spolupráci s odbornými pracovišti pedagogických VŠ pokrývající efektivně území ČR a propojit ji s rozpočtově zajištěným dalším vzděláváním AP ve všech úrovních odbornosti.
- Iniciovat vznik příslušných studijních oborů a specializací napříč systémem vzdělávání pedagogických pracovníků.

Indikátor plnění

- Existuje závazný standard práce asistenta pedagoga (Alt. existují příslušné pasáže ve standardu pedagogického pracovníka).
- Existuje komplexní metodika pro práci asistenta pedagoga.
- Bylo upraveno zařazení asistenta pedagoga do platových tříd.
- Existuje subjekt závazného metodického vedení asistenta pedagoga.
- Ve všech stupních vzdělávání pedagogických pracovníků existují specializace pro vzdělávání budoucích asistentů pedagoga.

Gesce
MŠMT

Spolugesce
Agentura

Termín
2013

Finanční bilance

Jedná se o opatření s nárokem na státní rozpočet. Zdroje krytí na tvorbu metodik a standardů práce asistentů pedagoga lze najít v rámci rozpočtu MŠMT, případně z prostředků ESF OPVK. Náklady na zpracování a předložení novelizovaných právních předpisů lze také pokrýt z prostředků MŠMT.

Náklady na samotná místa AP v potřebném množství je potřeba poměrově promítnout do reformovaného systému financování podpůrných opatření resp. reformy normativního financování, promítnou se tedy do finální finanční bilance opatření 4.1.2.

4.5.3.2 Název opatření: Posílení dodržování školského zákona v oblasti nárokovosti místa ve spádové základní škole a dodržování zákona v oblasti odmítnutí přijetí do ZŠ.
Popis opatření

Cílem opatření je zamezit porušování pravidel přijímání dětí ke školní docházce tzv. spádovými školami definovaných školským zákonem (č. 561/2005 Sb.).

Opatření reaguje na stav potvrzený v terénu, že některé školy odmítají přijímat především romské děti. Odmítání se objevuje jak na straně spádových škol (v souvislosti s migrací rodičů či přechody dítěte mezi školami), tak na straně škol, které nejsou pro tyto děti spádové (zejména v případech, kdy romští rodiče ze sociálně vyloučené lokality chtějí dítě vzdělávat ve škole mimo lokalitu).

Obsahem opatření je:

Iniciovat pravidelné, cílené a důkladné sledování dodržování školského zákona v oblasti přijímání dětí k povinné školní docházce ve spádových základních školách Českou školní inspekcí (ČŠI).

Ze strany zřizovatelů škol zajistit pravidelné a důkladné informování cílových skupin sociálně vyloučených o jejich právech a postupech při přihlašování dětí do základní školy ve spolupráci se školami, NNO, pediatry a dalšími aktéry.

Indikátor plnění

ČŠI realizuje kontroly.

Gesce
MŠMT

Spolugesce
Agentura

Termín
2013

Finanční bilance

Pravidelná inspekční činnost ČŠI může být realizována ze stávajících rozpočtových prostředků, případně může vyžadovat jejich poměrně nevýznamné navýšení, které lze pokrýt z rozpočtu MŠMT.

4.5.3.3 Název opatření: Krátkodobá opatření transformace systému škol zřízených pro žáky s lehkým mentálním postižením
Popis opatření

Cílem opatření je transformace paralelního systému základních škol zřízených pro děti s lehkým mentálním postižením tak, aby výsledný stav umožňoval vzdělávat všechny děti ve školách hlavního vzdělávacího proudu. K posílení škol hlavního vzdělávacího proudu směřuje většina ostatních opatření.

Světová banka, NERV, OECD, UNICEF i Deloitte²⁹ poukazují na nutnost odbourat selekci

²⁹ Viz Důvodová zpráva, kapitola vzdělávání.

(segregaci) dětí do paralelního systému škol zřízených pro žáky s lehkým mentálním postižením (většinou tzv. praktické školy, dříve zvláštní školy), nejen jako jednu z podmínek efektivního a dlouhodobého řešení sociálního vyloučení zejména romských v sociálně vyloučených lokalitách žijících dětí³⁰, ale také jako podmínku rozvoje celé vzdělávací soustavy a jejích schopností zvyšovat vzdělanost a uplatnitelnost všech obyvatel na trhu práce. Ne-selektivní přístup k základnímu vzdělávání je právem z pohledu mnoha mezinárodních dokumentů, ke kterým se ČR připojila³¹.

Samotná transformace je rozdělena do dvou opatření, krátkodobého a střednědobého, aby bylo umožněno situaci v obcích zanalyzovat a připravit potřebné kroky k podpoře škol hlavního vzdělávacího proudu, které jsou předmětem většiny ostatních opatření v kapitole vzdělávání.

Obsahem krátkodobého opatření je:

Úroveň legislativní:

- Legislativně stanovit jasnou a závaznou prioritaci individuální integrace dětí/žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (s potřebou podpůrných a vyrovnávacích opatření). Individuální integrace je stav, kdy je žák vzděláván v třídním kolektivu s vrstevníky bez postižení/znevýhodnění. Vzdělávání ve skupině zřízené pouze pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami by mělo být možné pouze při nemožnosti individuální integrace a za jasně legislativně stanovených podmínek.
- Legislativně ukotvit náležitosti informovaného souhlasu rodiče či zákonného zástupce se zařazením dítěte do vzdělávacího programu pro lehce mentálně postižené. Legislativa musí obsahovat jasně uvedené závazné formulace, z nichž je patrné upozornění na rozdíly v obsahu vzdělávání podle přílohy pro LMP k RVP ZV a přínos a omezení vzdělávání žáka podle tohoto vzdělávacího programu.
- Legislativně výslovně zakázat vzdělávání dětí/žáků bez závažného znevýhodnění/postižení podle sub-standardních vzdělávacích plánů a zakázat zařazování těchto dětí/žáků do tříd zřízených výhradně pro děti/žáky s lehkým mentálním postižením.
- Znemožnit zřizování přípravných tříd u škol zřízených pro děti s lehkým mentálním postižením.
- Znemožnit nástup dítěte do skupinově integrované třídy hned na začátku prvního ročníku.

Indikátor plnění

- Novelizovaná legislativa (zejm. zák. č. 561/2004 Sb., a vyhl. č. 73/2011 Sb., a vyhl. č. 72/2011 Sb.,) nabývají účinnosti.

Gesce MŠMT	Spolugesce Agentura	Termín 2013

Finanční bilance

Jedná se o opatření s nárokem na veřejné rozpočty. Možným zdrojem krytí je ESF, náklady na analýzy by neměly přesáhnout 60 mil. Kč³². Legislativní úroveň opatření je možné realizovat alokací lidských a ostatních zdrojů v rámci MŠMT.

³⁰ Dle údajů ČŠI či ÚIV je poměr romských dětí ve vzdělávacích programech pro děti s lehkým mentálním okolo jedné třetiny. Znamenalo by to evidentně a prokazatelně nesmyslný závěr, že třetina romských dětí je lehce mentálně postižených. Tato čísla však ukazují, že vzdělávací programy pro lehké mentální postižení a konkrétně pak školy speciálně určené těmto dětem jsou v praxi školami, kam jsou selektováni (segregováni) vyloučené romské děti, které nejsou mentálně postižené, ale mají kognitivní a jazykové znevýhodnění oproti svým vrstevníkům. Viz Monitoring RVP (ÚIV pro MŠMT, 2009) či Zprávy České školní inspekce (ČŠI, 2009 a 2010).

³¹ Viz Důvodová zpráva, kapitola vzdělávání.

³² Před zrušením označení „zvláštní škola“ v roce 2005 bylo takto vedeno 398 škol v ČR (viz Zpráva ČŠI 2010). Naprostá většina z nich se stala „základními školami praktickými“, většina učí dominantně podle redukováných

4.5.3.4 Název opatření: Střednědobá opatření transformace systému škol zřízených pro žáky s lehkým mentálním postižením

Popis opatření

Cílem opatření je transformace paralelního systému škol zřízených pro žáky s lehkým mentálním postižením, tak aby výsledný stav umožňoval vzdělávat všechny děti ve školách hlavního vzdělávacího proudu.

Zdůvodnění opatření viz. předchozí opatření 4.5.3.3.

Transformace je rozdělena do dvou opatření, krátkodobého a dlouhodobého, aby bylo umožněno situaci v obcích zanalyzovat a připravit potřebné kroky k podpoře škol hlavního vzdělávacího proudu, které jsou předmětem většiny ostatních opatření v kapitole vzdělávání.

Obsahem střednědobého opatření je:

- Legislativně znemožnit zřizování a provozování základních škol zřízených pro děti s lehkým mentálním postižením a stanovit povinný maximální počet tříd skupinové integrace v jedné základní škole vzhledem k počtu ostatních tříd.
- Na základě analýz a ve spolupráci se všemi zřizovateli a dalšími relevantními aktéry v lokalitách rozhodnout o školách zřizovaných pro děti s lehkým mentálním postižením ke zrušení (ty, které konkurují spádovým základním školám; jejich personální kapacity převést na spádové školy) a k transformaci (zavedení standardního vzdělávacího plánu ŠVP ZV).
- Transformované školy převést pod obce.
- Zrušit přílohu Rámcového vzdělávacího programu pro lehké mentální postižení.

Indikátor plnění

- Novela školského zákona neumožňující zřizování a provozování základních škol pro děti s lehkým mentálním postižením nabývá účinnosti.
- Je s konečnou platností rozhodnuto o základních školách zřízených pro žáky s lehkým mentálním postižením k transformaci na školu hlavního vzdělávacího proudu a ke zrušení.
- Je zásadně přepracovaná příloha Vzdělávacího plánu pro lehké mentální postižení.

Gesce
MŠMT

Spolugesce
Agentura, kraje, obce

Termín
Rozhodnutí 2013
Realizace 2015

Finanční bilance

Jedná se o opatření s nároky na veřejné rozpočty v době realizace opatření. Ve střednědobém a dlouhodobém horizontu však lze očekávat úsporu ve veřejných rozpočtech optimalizací kapacit škol.

Samotné transformační kroky budou vyžadovat dočasnou alokaci lidských a dalších zdrojů v rámci rozpočtů MŠMT, krajů a obcí. Možným zdrojem krytí jsou prostředky ESF – zejména operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost a pokračování tohoto programu po roce 2014.

vzdělávacích plánů. Počítáme-li s průměrnými náklady analýzy na jednu školu ve výši 150 tis. Kč., celkové náklady budou necelých 60 mil. Kč. pro celou ČR. Náklady ale budou zřejmě mnohem nižší, protože největší koncentrace dotčených škol je v obcích s jednou a více takovými školami a náklady se tak budou kumulovat do větších zakázek.

4.5.3.5 Název opatření: Zavedení a realizace "strategií obcí" pro vzdělávání dětí ze sociálně vyloučeného prostředí

Popis opatření

Cílem opatření je zavedení povinnosti obce zpracovat "obecní strategii vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami", pokud se na území obce nachází tzv. vyloučená lokalita.

Důvodem opatření je fakt, že ve většině obcí, ve kterých se sociálně vyloučené lokality nacházejí, neexistuje dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávací soustavy na území obce zohledňující přítomnost vyloučených lokalit a především dětí a žáků, kteří v těchto lokalitách vyrůstají a potřebují zvýšenou podporu ve vzdělávání.

Součástí strategie musí být:

- rozložení zátěže vzdělávání žáků ze sociálně vyloučených lokalit na všechny školy ve městě, tak aby se pokud možno nevytvářely segregované školy pro sociálně vyloučené vedle škol pro "normální" žáky,
- způsob a podpora aktivace, zasíťování a spolupráce lokálních aktérů (škola, NNO, sociální odbor obce, OSPOD, praktičtí lékaři, policie atd.),
- způsob podpory škol a NNO pro zajištění efektivní spolupráce školy s rodinou.

V rámci opatření je potřeba novelizovat školský zákon (č. 561/2004 Sb.). Novelizace musí přenést hlavní část odpovědnosti za vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (v budoucnu žáků s potřebou podpůrných a/či vyrovnávacích opatření) na obce, tedy na síť škol hlavního vzdělávacího proudu. Specializované krajské instituce (speciální školy) musí nastupovat až v okamžiku zásadních a nepřekonatelných překážek ve vzdělávání těchto žáků v tzv. hlavním vzdělávacím proudu.

Indikátor plnění

- V obcích se sociálně vyloučenými lokalitami existují a jsou realizovány příslušné obecní strategie.
- Je zpracována, schválena a v účinnost vstupuje příslušná novelizace školského zákona (č. 561/2004 Sb.)

Gesce MŠMT	Spolugesce Agentura, obce	Termín 2014

Finanční bilance

Mírně navýšené náklady na organizaci a zpracování strategie lze pokrýt z běžných rozpočtů obcí, proto nejsou započítány do celkové bilance kapitoly. Navýšení by nemělo v souhrnu překročit objem 16,7 mil. Kč³³. Prostředky je vhodné alokovat z ESF.

4.5.3.6 Název opatření: Zavedení standardního systému prevence a řešení záškoláctví

Popis opatření

Cílem tohoto opatření je nastavení efektivního systému předcházení a řešení záškoláctví, tedy neplnění povinné školní docházky. Opatření směřuje k optimalizaci a zefektivnění zacílení sociálních služeb. Opatření by mělo posílit vymahatelnost školní docházky stejně jako různá preventivní opatření na straně školy a dalších institucí.

³³ Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti (GAC pro MPSV, 2006) identifikuje 167 obcí s přítomností sociálně vyloučené lokality. Předpokládáme-li průměrné náklady na jeden strategický dokument (tedy na jednu obec) ve výši 100 tis., budou souhrnné náklady všech dotčených obcí 16,7 mil. Kč. U velkých obcí budou náklady na zpracování strategického dokumentu zásadně vyšší, naopak u malých měst a obcí budou podstatně nižší.

Opatření navazuje na opatření 3.5.3.4. „Specifické požadavky pro práci OSPOD v souvislosti se sociálně vyloučenými lokalitami“ v kapitole Rodina a sociální služby a musí být nutně realizováno ve vazbě na Transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti.

Zásadním nástrojem realizace opatření je vytvoření legislativního dokumentu nahrazujícího stávající Metodický pokyn MŠMT č.j. 10 194/2002-14 "k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví", který není dostatečně vymahatelný a nereaguje na tzv. skryté záškoláctví. Nový dokument by měl být na úrovni vyhlášky doplňující příslušné zákony a měl by školám přinést jasné vodítko, jakým způsobem reagovat na zjevné i skryté záškoláctví, při zachování důrazu na primární úlohu preventivních aktivit.

V rámci realizace opatření je nutné sledovat následující sub-cíle:

- Nový dokument (vyhláška) by měl zavést jasné postupy při oznamování záškoláctví podle následujícího modelu (k diskusi):

Zjevné záškoláctví:

- určit jasné hranici hodin, které musí škola oznámit. (Např. od 25 neomluvených hodin OSPDu, ten od 100 hodin PČR)
- jasně určit, komu škola oznamuje a jak bude probíhat následná komunikace.
- přesněji vydefinovat roli omlouvání zákonnými zástupci dítěte
- pouze písemné omluvenky, zkrácení doby pro nahlášení

Skryté záškoláctví:

- určit hranici rodiči omluvených hodin, kdy musí škola vyžadovat od rodičů potvrzení od lékaře (např. 100 hodin)
- přesněji vydefinovat roli omlouvání zákonnými zástupci dítěte
- pouze písemné omluvenky, zkrácení doby pro nahlášení

- dokument bude ošetřovat účast školy na tzv. případových konferencích, které řeší synchronizovaně konkrétní klientské kauzy, stanovují příčiny záškoláctví na straně školy, rodiny, dítěte či prostředí a na jejich základě rozhodují o nastavení potřebných řešení.

- do praxe by měly být také zavedeny či zásadně posíleny další nástroje předcházející záškoláctví či jeho řešení v počáteční fázi a předcházející postihu rodiny či dokonce odebrání dítěte.

- součástí je provázání atraktivních mimoškolních aktivit se školní docházkou, kdy by dítě nemělo nárok na mimoškolní aktivitu, pokud nebylo ve škole, případně pokud má vyšší rozsah neomluvených absencí.

- ve spolupráci se zřizovatelem, OSPOD, NNO a dalšími navrhnout efektivní model aktivizační intervence, která je směřována zejména v ranních hodinách s cílem "vytáhnout" děti z domovů a doprovodit je do školy, případně zavedení tzv. školních autobusů svázejících děti z vyloučených či fyzicky odloučených lokalit

- součástí opatření by také mělo být zavedení povinnosti Policie ČR a městských policií odvést školou povinné dítě do školy pokud jej přistihnou v dopoledních hodinách mimo školu.

Indikátor plnění

Je vypracován a do praxe zaveden metodický pokyn k řešení záškoláctví na straně školy a jejímu zapojení do spolupráce s ostatními aktéry a do případových konferencí.

Školám a ostatním subjektům jsou dostupné další nástroje pro práci s rodinou s cílem předejít postihu rodiny či odebrání dítěte.

Gesce MŠMT MPSV	Spolugesce Agentura	Termín 2013

Finanční bilance

Jedná se o opatření bez nároků na zvyšování výdajů veřejných rozpočtů, lze však předpokládat dopady na výkony některých systémů hrazených z veřejných rozpočtů (viz. náklady v rámci realizace Transformace péče o ohrožené děti).

Náklady lze spolufinancovat z ESF.

Opatření neobsahuje požadavek na financování prostřednictvím dotací na sociální služby. Opatření může ve svém důsledku přispět k lepšímu zacílení sociálních služeb.

4.5.4. Priorita: Posílení kvality profesní přípravy a podpora středního školství

4.5.4.1 Název opatření: *Prodloužit povinnou školní docházku až po získání minimálně výučního listu*

Popis opatření

Cílem opatření je prodloužit povinnou školní docházku tak, aby zahrnovala docházku do střední školy minimálně do úrovně výučního listu. Žák by tak měl povinnost vystudovat dva roky na střední škole s minimálním zakončením výučním listem. Při současném zrušení devátých ročníků základních škol by tak byla povinná školní docházka desetiletá.

Opatření má mimořádné pozitivní dopad na vzdělávání dětí, které ukončují vzdělávací dráhu základní školní docházkou.

Opatření zahrnuje změnu školského zákona č. 561/2004 Sb. a dalších souvisejících předpisů.

Indikátor plnění

- Je zavedena desetiletá povinná školní docházka.
- Potřebné změny zákona č. 561/2004 Sb. a dalších předpisů nabývají účinnosti.

Gesce
MŠMT

Spolugesce

Termín
2015

Finanční bilance

Jedná se o opatření bez přímých nároků na státní rozpočet. Přestože většina dětí neukončuje vzdělávání splněním povinné základní školní docházky, lze předpokládat, že nároky na veřejné rozpočty vzniknou prodloužením vzdělávací dráhy o jeden rok těch dětí, které by za jiných okolností nepokračovaly ve vzdělávání na středním stupni.

4.5.4.2 Název opatření: *Systematizovat kvalitní a metodicky ošetřenou profesní přípravu na ZŠ a alokovat na ni odpovídající finanční prostředky*

Popis opatření

Cílem opatření je vymezení rozsahu profesní přípravy na základní škole, kvalitní obsahové a metodické ukotvení profesní přípravy, alokování odpovídajících prostředků pro její realizaci a podpoření její realizace.

Na většině českých škol chybí důkladná, systematická a efektivní profesní příprava, která by dítě doprovázela od prvního stupně ZŠ, přes výběr střední školy, výběr VŠ či výběr konkrétního povolání. Děti ze sociálně vyloučeného prostředí většinou ve svém okolí nemají vzory profesního uplatnění, které by motivovaly jejich vzestupnou sociální mobilitu. Orientace ve světě vzdělání a práce a motivace dítěte k nalezení své profesní/studijní orientace je při tom podmínkou úspěšnosti v systému vzdělávání (zejména od druhého stupně ZŠ dále)

i na trhu práce.

Obsahem střednědobého opatření je:

- Vymežit profesní přípravu v RVP a dalších dokumentech tak, aby byla realizována od prvního stupně základní školy v pravidelných cyklech a obsahovala zážitkové aktivity (exkurze na pracoviště, nácviky činností apod.), skupinovou i individuální práci s žáky, individuální poradenství atd., s cílem zajistit všem žákům bez rozdílu možnost představit si širokou paletu možných profesí a povolání (s různou mírou kvalifikace) a odpovědně si vybrat podle svých preferencí a schopností další studijní cestu.
- Vytvořit základní metodiky profesní přípravy a podporovat vznik metodik třetích stran pomocí grantových výzev.
- Promítnout změny do Rámcových vzdělávacích programů vydávaných MŠMT.
- Do změny vyhlášky č. 492/2005 Sb. o krajských normativních požadavcích na realizaci profesní přípravy v potřebném rozsahu (zvýšení normativu na žáka).

Indikátor plnění

- Profesní příprava je ze strany MŠMT adekvátně metodicky ošetřena, včetně sumarizace a zpřístupnění dalších dostupných metodických materiálů k tématu.
- Profesní příprava je zapracována do Rámcových vzdělávacích plánů.
- Profesní příprava je zahrnuta do standardního financování základních škol.

Gesce
MŠMT

Spolugesce

Termín
2013

Finanční bilance

Jedná se o opatření s nárokem na státní rozpočet i s nároky na rozpočty resortů.

Realizace opatření bude znamenat alokaci prostředků v rámci rozpočtu MŠMT, které je možné podpořit prostředky z ESF (tvorba metodik).

Opatření ale bude také znamenat navýšení normativního financování regionálního školství, aby bylo možné profesní přípravu ve školách realizovat.

Protože se taková změna RVP a rozsahu a kvality profesní přípravy dotkne všech dětí školou povinných, navýšení bude dosahovat 5 019 mil. Kč. ročně.³⁴

V případě, že by se opatření týkalo pouze dětí v sociálně vyloučených lokalitách, náklady by byly cca 102 mil. Kč. ročně.³⁵

4.5.4.3 Název opatření: Vytvořit systém minimální závazné podpory studentům středních škol

Popis opatření

Cílem opatření je vytyčit minimální povinný standard komplexní podpory žáka střední školy a metodicky jej ukotvit.

Žáci ze sociálně vyloučeného prostředí nemají často dostatek informací pro kvalitní výběr střední školy, z velké části nejsou motivováni k dalšímu vzdělávání. Ti, kteří SŠ studují, zpravidla brzy vzdělávání ukončují, ať již z důvodu nízké motivace, špatně zvoleného oboru, či absence podpory.

Podpora žáka by měla mimo jiné zahrnovat:

- Aktivity zaměřené na prevenci předčasného odchodu ze škol

³⁴ Počet všech žáků ZŠ ve školním roce 2008/09 byl 836 000, tříd bylo 41942 (oba údaje dle ÚIV www.uiv.cz). Pokud by každý žák obdržel individuální profesní přípravu v hodnotě 5 tis. Kč ročně a každá třída skupinové aktivity v hodnotě 20 tis. Kč. ročně, náklady by byly přibližně 5 019 mil. Kč. ročně.

³⁵ V sociálně vyloučených lokalitách je cca 17 tis. školou povinných (viz. dříve v poznámkách) a při poměru přibližně 2% z populace všech školou povinných (také viz dříve v poznámkách) tedy přibližně 830 tříd. Při nákladech 5 tis. Kč ročně na žáka a 20 tis. Kč ročně na třídu by roční navýšení bylo cca 102 mil. Kč.

- Aktivity zaměřené na motivaci ke studiu
- Aktivity zaměřené na zapojení rodičů a komunikaci s nimi
- Aktivity podporující a umožňující přestupy mezi středními školami ("re-výběr" oboru vzdělávání)
- Komunikaci a spolupráci základní školy se školou střední v oblasti vzdělávacích specifik jednotlivých žáků. Tuto agendu by měli zajišťovat výchovní poradci či sociální pedagogové při základních i středních školách. Cílem spolupráce je poskytnout střední škole dostatek poznatků k nastavení podpory konkrétním žákům, případně zajistit podporu ze strany původní základní školy.
- Kariéerní poradenství k výběru práce po ukončení SŠ
- Podpora při výběru dalších stupňů vzdělávání a podpora přípravy k přijímacím zkouškám

Indikátor plnění

Existuje standard minimální podpory studenta při a po vstupu na střední školu vydaný jako metodický pokyn MŠMT.

Opatření jsou náležitě zabezpečena v rámci standardního rozpočtu školy.

Jsou zpracovány, schváleny a v účinnosti nabývají případné potřebné změny legislativy.

Gesce MŠMT	Spolugesce	Termín 2014

Finanční bilance

Jedná se o opatření bez nároku na trvalé navýšení státního rozpočtu.

Realizace opatření bude znamenat dočasnou alokaci lidských a dalších zdrojů v rámci rozpočtu MŠMT.

Zavedení opatření do praxe středních škol by pak znamenalo navýšení plnění ze státního rozpočtu přibližně o 278 mil. Kč. ročně³⁶ při pokrytí všech dětí ve středních školách.

Pokud by bylo opatření namířeno pouze na středoškoláky ze sociálně vyloučených lokalit, znamenalo by to navýšení přibližně o 28 mil. Kč. ročně³⁷.

4.5.4.4 Název opatření: *Revidovat rámcové vzdělávací programy pro odborné vzdělávání*

Popis opatření

Cílem revize Rámcových vzdělávacích programů pro odborné vzdělávání (zejména oblast oborů kategorie E) je:

- Explicitně znemožnit vzdělávání žáků bez mentálního postižení doloženého adekvátní diagnostikou školního poradenského zařízení v tzv. E oborech a iniciovat kontrolu dodržování tohoto zákazu.
- Vyžadovat informovaný souhlas rodiče či zákonného zástupce se vzděláváním žáka v tzv. E oboru v podobném rozsahu, jak je navrhováno v opatření k reformě systému základních škol zřízených pro žáky s lehkým mentálním postižením.
- Zavést efektivní prostupnost oborů kategorie E s obory kategorie H, tak by žáci mohli přestoupit z oboru E na obor H s podporou vyrovnávacích kurzů a bez nutnosti začínat studium od prvního ročníku, a zároveň aby žáci ze závažných důvodů nezvládající obor H mohli být za souhlasu zákonného zástupce vzděláni alespoň v oboru E.

Žáci ze sociálně znevýhodněného prostředí často automaticky vybírají nejméně náročný z možných oborů, či obor, ve kterém je vzdělán někdo ze sociálního okolí žáka, což právě

³⁶ Český statistický úřad evidoval v roce 2009 přibližně 556 tisíc žáků středních škol a gymnázií. Pokud by normativní nárok na jednoho žáka vzrostl tímto opatřením o 500 Kč ročně, celkově by se plnění ze státního rozpočtu pohybovalo maximálně na úrovni 278 mil. Kč. Částka na jedno dítě je relativně malá, protože předpokládáme, že podporu bude potřebovat jen malá část žáků, při podpoře např. 20% žáků by se roční částka na jednoho žáka v průměru vyšplhala na 2,5 tis. Kč).

³⁷ Při předpokladu 11 tis. středoškoláků v sociálně vyloučených lokalitách (viz dříve v poznámkách) a průměrných ročních nákladech 2,5 tis. by nárok vůči státnímu rozpočtu byl necelých 28 mil. Kč. ročně.

v prostředí sociálního vyloučení bývají ty nejméně náročné. Výběr omezuje ambice žáka a tím i jeho výhledy na další vzdělávací a pracovní kariéru. Zároveň stávající systém analogicky k problematice speciálního vzdělávání na základní úrovni není schopen nabídnout podporu žákům, kteří ji potřebují. Přitom právě podpora a motivace k vzdělání v kvalitnějším oboru (viz opatření 4.4.3.) může zásadně přispět k jeho vzestupné sociální mobilitě. Toto opatření spolu s ostatními v prioritě 4.4. tedy sleduje podobnou logiku, jako opatření priority 4.3. zabývající problematikou transformace paralelního systému základních škol praktických.

Návrhy NERV jdou ve smyslu tohoto opatření mnohem dále, navrhují jediné pozitivně hodnotitelnou restrukturalizaci celého systému oborů, mimo jiné také snížením počtu RVP v odborném vzdělávání³⁸. Takové opatření jde ale daleko za rámec této strategie.

Opatření znamená změnu zák. č. 561/2004 Sb.

Indikátor plnění

- Účinnosti nabývá revidovaný, přístupný systém oborů středního vzdělávání.
- Účinnosti nabývá novelizovaná legislativa znemožňující vzdělávat zdravé žáky v E oborech a zavádějící informovaný souhlas zákonného zástupce se vzděláváním žáka v E oborech.

Gesce MŠMT	Spolugesce	Termín 2013

Finanční bilance

Jedná se o opatření bez nároku na státní rozpočet, ale s nárokem na restrukturalizaci rozpočtu MŠMT.

Realizace opatření bude znamenat dočasnou alokaci lidských a dalších zdrojů v rámci rozpočtu MŠMT. Část těchto prostředků je možné financovat z ESF.

4.5.5. Priorita: Transformace péče o ohrožené děti

4.5.5.1 Název opatření: *Vybudování systému a metodiky včasné identifikace ohrožení dítěte a případové spolupráce všech zainteresovaných subjektů orientovaného na prevenci ohrožení dítěte a prevenci zařazení dítěte do ústavní či ochranné výchovy*

Popis opatření

Cílem opatření je vytvoření a zavedení systému včasné identifikace ohrožení dítěte a včasné intervence ve spolupráci s ostatními institucemi a organizacemi (škola, praktický lékař, OSPOD, kurátor, NNO, policie atd.) a systému případové spolupráce mezi těmito institucemi při řešení ohrožení dítěte s důrazem na preventivní aktivity.

Opatření reaguje na nutnost zvýšení kompetencí pedagogických pracovníků škol identifikovat ohrožení dítěte. Učitel je v každodenním kontaktu s dítětem a má tak největší možnost riziko ohrožení dítěte identifikovat (zejména při selhání rodičů). Včasná identifikace je pak základní podmínkou pro řešení ohrožení dítěte.

Opatření bude realizováno v součinnosti s procesem Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti se zvýšenou aktivitou ze strany MŠMT.

³⁸ Rámec strategie konkurenceschopnosti (2011; Národní ekonomická rada vlády, ed. M.Mejstřík, <http://nerv.vlada.cz> - Kapitola 3: Vzdělanost, str. 30, bod 42).

Z hlediska školských zařízení je potřeba sledovat tyto specifické sub-cíle:

- stanovit a metodicky ukotvit role a postupy pedagogů, dalších odborných pracovníků škol a škol samotných v identifikaci ohrožení dítěte a rodiny v komunikaci a spolupráci s ostatními subjekty
- podobně stanovit role a postupy jednotlivých učitelů, vedoucích a dalších pracovníků škol v rámci včasného řešení situací ohrožení dítěte
- stanovit a výrazně posílit jasné role školských poradenských zařízení a Středisek výchovné péče v rámci preventivních aktivit

Indikátor plnění

- V rámci Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti jsou vytvořeny a zpracovány metodiky upravující role a postupy pedagogických i nepedagogických pracovníků škol a škol samotných vedoucí k včasné identifikaci ohrožení dítěte a rodiny.
- Tyto postupy jsou v rámci resortu školství zavedeny do praxe a realizovány, pracovníci školských zařízení jsou v těchto postupech náležitě proškoleni.

Gesce MPSV, MŠMT	Spolugesce Agentura, MZd	Termín 2013

Finanční bilance

Jedná se o opatření bez nároku na státní rozpočet, ale s nárokem na restrukturalizaci rozpočtu MŠMT.

Vytvoření systému a metodik, proškolení pracovníků a testování je možné realizovat z rozpočtu MŠMT a dalších příslušných resortů, případně z prostředků Evropského sociálního fondu.

4.5.5.2 Název opatření: Transformace školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy v souladu s Konceptí transformace systému náhradní výchovné péče

Popis opatření

Cílem opatření je transformace školských zařízení ústavní nebo ochranné výchovy a preventivně výchovné péče směrem ke zvýšení důrazu na preventivní a ambulantní řešení problému (podpora žáka a rodiny v běžném prostředí, včasná ambulantní diagnostika problému, krátkodobé výchovné pobyty, podpora návratu do rodiny a návratu do školy atd.), diferenciaci (konceptní a fyzickou) mezi různými typy pobytových zařízení a transformaci pobytových zařízení směrem ke specializovaným zařízením rodinného typu s nízkým počtem klientů. Tato opatření naplňuje závazně vypracovaná a roku 2009 resortem MŠMT schválená "Rámcová koncepce MŠMT ČR v oblasti transformace systému náhradní výchovné péče o ohrožené děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči" (dále jen Koncepte transformace systému náhradní výchovné péče), kterou je třeba urychleně začít realizovat.

Koncepce transformace systému náhradní výchovné péče si klade za cíl zejména:

- snížit počet dětí dlouhodobě umístěných ve všech typech ústavní péče, a to za předpokladu posílení preventivní složky práce s ohroženými dětmi a jejich rodinami, podpora rozvoje a dostupnosti souvisejících služeb, včetně navýšení počtu kvalifikovaných pracovníků
- vytvořit síť specializovaných ambulantních služeb s těžištěm v profesionální péči orientované na potřeby dítěte a práci s celým rodinným systémem,
- zajistit odpovídající vzdělávání a proškolení pracovníků zařízení,
- transformovat, diferencovat a specializovat náhradní výchovnou péči pro pomoc dětem, u nichž je umístění do zařízení nejlepším, nebo jediným reálným možným řešením jejich situace.

Transformaci systému náhradní výchovy je třeba úzce provázat a realizovat spolu s Transformací a sjednocením systému péče o ohrožené děti koordinovanou MPSV.

Akční plán transformace náhradní výchovy je třeba doplnit o vytvoření koncepce transformace diagnostických ústavů ve prospěch ambulantních a terénních forem a znovu vymezit odpovídající místo v systému péče o ohrožené děti a neprodleně ji realizovat. Dále je třeba vytvořit odpovídající síť středisek výchovné péče v souladu s opatřením "Optimalizovat síť Středisek výchovné péče alespoň v regionech se SVL" v kapitole Sociální služby, rodina a zdraví tohoto dokumentu, jako jeden z pilířů prevence umisťování dětí do ústavní péče. Zároveň je nezbytné omezit umisťování dítěte mimo domovský kraj v souladu s opatřením "Regionalizace sítě ústavních zařízení, podpora kontaktu rodiny s dítětem umístěným v ústavním zařízení" výše jmenované kapitole tohoto dokumentu. Je vhodné též změnit financování zařízení od normativu na lůžko k normativu na službu, tím lze účinně zabránit účelovému umisťování dětí.

Toto opatření navazuje na opatření priority „Vytvořit multidisciplinární přístup v rámci SPOD a sociálních služeb a stanovit kompetence veřejné správy a ostatních subjektů“ a priority „Předcházet umístění dítěte mimo rodinu, podporovat vhodné formy náhradní rodinné péče a návrat dítěte do rodiny“ kapitoly Sociální služby, rodina a zdraví této strategie.

Indikátor plnění

- Koncepce transformace systému náhradní výchovné péče je rozpracována do akčního plánu, který je zrealizován.
- Je vytvořen plán transformace diagnostických ústavů v zařízení ambulantních a terénních služeb a je realizován.
- Jsou vytvořeny a v praxi aplikovány Standardy kvality pro výkon ústavní a ochranné výchovy do všech zařízení metodicky řízených MŠMT.

Gesce MŠMT	Spolugesce MPSV MZd MV	Termín Rozhodnutí 2013 Realizace 2014

Finanční bilance

Jedná se o opatření s dočasným nárokem na státní rozpočet, který nebude trvalého charakteru. Realizace opatření bude vyžadovat dočasné alokace lidských i dalších zdrojů v rámci rozpočtů MŠMT, MPSV, případně dalších. Velkou část těchto výdajů by mělo být možné pokrýt z prostředků ESF.

Transformace zařízení bude vyžadovat, dočasné prostředky na změnu sítě a navýšené prostředky na její provoz v následujících letech (zejména zvýšení počtu SVP a malých zařízení).

Opatření ale přinese značné úspory v oblasti omezení počtu diagnostických a výchovných ústavů, včetně jednorázových příjmů z případného prodeje nepotřebného majetku.

Pokud by se rozpočtové prostředky investované do sítě zařízení ústavní a ochranné výchovy (za podmínky respektování základních předpokladů tohoto opatření – viz. výše) zvýšily o 50%, znamenalo by to roční zvýšení přibližně o 2 101 mil. Kč³⁹.

³⁹ Státní rozpočet v roce 2009 (dle ČSÚ, www.czso.cz) vydal do těchto zařízení 4 202 mil. Kč (§ 3131 výchovné ústavy a dětské domovy se školou: 1 174 mil. Kč., § 3132 diagnostické ústavy: 336 mil.Kč., §3146 zařízení výchovného poradenství a preventivně výchovné péče: 759 mil.Kč. , § 4322 ústavy péče pro mládež). Uvedená čísla však neumožňují transparentní výklad, protože jsou jednak v jedné společné kategorii VÚ a DD, a za druhé jsou v realitě instituce často spojené. Jeden ředitel tak v rámci jedné budovy vede více zařízení. Navýšení o 50% je hypotézou a zároveň příkladem pro účely kalkulace nákladů této kapitoly strategie. Předpokládáme, že se

4.5.6. Priorita: Transformace a posílení kvality poradenského systému

4.5.6.1 Název opatření: *Posílení kapacity poradenských zařízení*

Popis opatření

Cílem opatření je legislativně stanovit adekvátní kapacity školských poradenských zařízení (Pedagogicko-psychologické poradny, popř. i Speciálně pedagogická centra) ve vztahu k počtu žáků v kraji a odpovídajícím způsobem navýšit stávající kapacity k zákonem požadovanému stavu.

Kapacity PPP a SPC v současné době zcela neodpovídají poptávce po jejich službách. Poradenští pracovníci nemají dostatek prostoru pro kvalitní individuální práci s dítětem a rodinou, nemají prostor pro práci přímo ve školách. Většina regionů se potýká s nedostatkem těchto zařízení.

Částečná vyvážení tohoto nedostatku poskytne standardizovaná přítomnost tzv. školních poradenských zařízení přímo ve škole, kterou zavádí opatření 4.5.1.3., ta však nemohou suplovat závažnější diagnostické služby externích poradenských zařízení.

Adekvátní poměr je nutné stanovit ve spolupráci s profesními organizacemi, zřizovateli škol a školských poradenských zařízení, akademickou obcí atd.

Indikátor plnění

Účinnosti nabývá novelizovaná legislativa upravující normativní počet poradenských zařízení a pracovníků k počtu žáků v kraji.

Školská poradenská zařízení v regionech jsou adekvátně posílena na legislativně požadovanou úroveň.

Gesce
MŠMT

Spolugesce
Agentura, kraje

Termín
Popis a ověření 2013
Zavádění 2015

Finanční bilance

Jedná se o opatření s nárokem na státní rozpočet.

Realizace opatření bude znamenat dočasnou alokaci lidských a dalších zdrojů v rámci rozpočtu MŠMT.

Zavedení opatření do praxe bude znamenat dočasnou alokaci prostředků na rozšíření sítě školských poradenských zařízení a zvýšené roční prostředky investované do provozu těchto zařízení.

Pokud by se kapacita zařízení zvýšila o 50%, bylo by možné navýšení prostředků odhadnout přibližně na 380 mil. Kč. ročně, v případě 100% zvýšení kapacity by navýšení bylo 759 mil. Kč. ročně⁴⁰.

zásadně zvýší počet SVP (dnes 17), zásadně sníží počet diagnostických ústavů (dnes 14), zásadně sníží počet výchovných ústavů (dnes 33), a počet dětských domovů zůstane víceméně stejný (dnes 181).

⁴⁰ V roce 2009 vydal stát na „zařízení výchovného poradenství a preventivně výchovné péče“ 759 mil.Kč.

K výdajům pouze za PPP a SPC nebyl v době zpracování dokumentu přístup, používáme tedy toto číslo.

4.5.6.2 Název opatření: Posílení kvality a standardizace služeb poradenských zařízení

Popis opatření

Cílem opatření je zvýšení kvality služeb školských poradenských zařízení, jejich metodické ukotvení a standardizace.

Školská poradenská zařízení (Pedagogicko psychologické poradny a Speciálně pedagogická centra) v současné době nemají jednotné standardy činnosti ochraňující zájmy klientů služeb, identifikující principy, cíle, metody a způsoby práce apod. Činnosti zařízení se často navzájem překrývají, případně si místně konkurují. Často se používají zastaralé, kulturně a sociálně neadekvátní nástroje diagnostiky, problematické je i používání diagnostických nástrojů psychology poradenských pracovišť.

Opatření nutně zahrnuje následující sub-cíle:

- Vytvořit a aplikovat standardy činnosti jednotlivých poradenských zařízení i jejich pracovníků zahrnující mimo jiné také povinnou spolupráci mezi jednotlivými odborníky v zařízeních, mezi zařízeními, přímou spolupráci se školou a pedagogy a zvýšený podíl podpory poskytované přímo ve školách. Změna znamená novelizaci vyhlášky č. 72/2005 Sb.
- Jasně od sebe oddělit a specifikovat role a kompetence PPP a SPC, aby se vzájemně nepřekrývaly, popř. zvážit možnost sloučení PPP a SPC do jednoho typu zařízení poskytujícího kompletní služby.
- Ustavit centrální subjekt metodického vedení a supervize pro školská poradenská zařízení a stanovit obsah a rozsah metodického vedení a supervize ve spolupráci s akademickou obcí a odbornou veřejností.
- Zajistit průběžnou aktualizaci diagnostických nástrojů a jejich zavádění v rozsahu potřebném pro adekvátní diagnostiku speciálních vzdělávacích potřeb/potřeb podpůrných či vyrovnávacích opatření.
- Zařadit školská poradenská zařízení mezi subjekty kontrolované Českou školní inspekcí, posílit ČŠI o odborníky na diagnostiku a poradenství a proškolit stávající inspektory ČŠI.
- Organizačně i fyzicky odloučit Speciálně pedagogická centra od škol samostatně zřízených pro děti s lehkým mentálním postižením. Zabránit institucionální provázanosti vedoucí k upřednostňování "poptávky" po žácích ze strany škol zřízených pro žáky s lehkým mentálním postižením před neutrální, odbornou pomocí žákovi směřující primárně k integraci ve školách hlavního vzdělávacího proudu. (Ve školním roce bylo dle ÚIV evidováno 130 SPC i s odloučenými pracovišti při speciálních školách a 3 samostatná SPC.) A umožnit jejich výraznější spolupráci se školami hlavního vzdělávacího proudu.
- Umožnit vstup nestátních poradenských zařízení poskytujících kompletní paletu služeb (a za stejných podmínek pro klienty) tam, kde nejsou dostupná zařízení zřizovaná samosprávami. Pro tento krok je nutné vytvořit certifikaci poradenských zařízení. Nestátní zařízení musí podléhat režimu kontroly, jako zařízení státní/krajská.
- V rámci financování poradenských zařízení navýšit prostředky na nákup potřebného množství a aktualizaci stavu moderních diagnostických nástrojů v těchto zařízeních.
- V rámci standardizace silněji ukotvit pozici sociálního pracovníka v pedagogicko-psychologických poradnách a zvýšit jeho pravomoc v rámci komunikace poradny s rodinou a zástupci komunity.

Indikátor plnění

- Jsou vytvořeny a aplikovány standardy činnosti školských poradenských zařízení i jejich pracovníků.
- Je vytvořen a adekvátně personálně i odborně zajištěn centrální subjekt metodického vedení a supervize pro školská poradenská zařízení.
- V příslušných právních předpisech jsou doplněny kompetence ČŠI ke kontrole činnosti školských poradenských zařízení, Česká školní inspekce je adekvátně personálně posílena a vykonává kontrolní činnost vůči školským poradenským zařízením.

- SPC jsou organizačně i fyzicky odloučena od škol zřízených pro žáky s lehkým mentálním postižením.
- Je vytvořen systém certifikace školských poradenských zařízení.
- Nestátní neziskové organizace mohou zřizovat a provozovat školská poradenská zařízení.
- Školská poradenská zařízení mají odpovídající prostředky na nákup moderních diagnostických nástrojů a jejich průběžnou aktualizaci.
- Je standardizována a posílena pozice sociálního pracovníka v PPP pro komunikaci s rodinou a komunitou a pro zajišťování sociálních aspektů diagnostiky a doporučení.

Gesce MŠMT	Spolugesce	Termín 2013 - 2014
Finanční bilance		
Jedná se o opatření s nárokem na státní rozpočet. Opatření bude vyžadovat alokace zdrojů v rozpočtu MŠMT (tvorba standardů, jejich zavádění, organizační změny, posílení ČŠI apod.), které lze doplnit zdroji z ESF. Nároky na státní rozpočet budou vycházet zejména z potřeby aplikace nástrojů v terénu, zejména při zavádění nezbytných standardů. Náklady na státní rozpočet představuje především optimalizace sítě poradenských zařízení, které lze předběžně odhadnout na 137 mil. Kč. Ročně⁴¹.		

4.5.6.3 Název opatření: Standardizovat školní poradenská pracoviště při základních a středních školách

Popis opatření

Cílem opatření je standardizace činnosti a personálního zajištění školních poradenských pracovišť. Školní poradenská pracoviště by měla být tvořena školním psychologem, speciálním pedagogem, sociálním pedagogem (vykonávajícím činnosti dnešních výchovných poradců a metodiků prevence), případně dalšími odborníky.

V praxi se ukazuje, že zásadní je schopnost školy hlavního vzdělávacího proudu řešit potřeby žáka bezprostředně při jejich vzniku a přímo v prostředí školy a třídy. Bohužel k tomu dnes školy nemají potřebný odborný personál. Některé školy se zapojily do projektů ESF, ze kterých si tyto pozice zřizují.

Stávající pozice výchovných poradců a metodiků prevence jsou v praxi většinou řešeny navýšením úvazků některých pedagogů o 0.1-0.4 úvazku, což většinou neodpovídá potřebám ve škole a funkce se tak omezuje na formální činnosti.

Opatření je nutně provázáno s opatřeními 4.1.2. a 4.1.3., ve kterých se také promítne většina finančních nákladů. Bez realizace opatření 4.1.2 a 4.1.3. není možné očekávat naplnění tohoto opatření.

- Rozsah personálního zajištění poradenského pracoviště musí být závazně stanoven v závislosti na počtu žáků školy a počtu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami/ potřebou podpůrných a vyrovnávacích opatření tak, aby daní odborníci mohli efektivně poskytovat služby směřující k předcházení školnímu neúspěchu či jeho řešení všem žákům, kteří takovou podporu potřebují.

- V příslušné legislativě (zákon č. 561/2004 Sb., vyhláška č. 73/2011 Sb. a další) je potřeba

⁴¹ V ČR bylo ve školním roce 2008/09 evidováno 932 celých úvazků pracovníků PPP a 435 celých úvazků pracovníků SPC. Pokud v souladu s opatřením 4.6.2. budeme počítat se zdvojnásobením jejich počtu, bude to 2 734 celých úvazků. Předpokládejme, že na každého odborného pracovníka by se zvedla částka na diagnostické nástroje, jejich aktualizace, či proškolení průměrně o 50 tis. Kč ročně. Výsledkem je navýšení necelých 137 mil. Kč ročně.

obsahově ukotvit činnosti školních poradenských pracovišť.		
Indikátor plnění Účinnosti nabývá novelizovaná legislativa stanovující rozsah personálního zajištění a činnost školních poradenských pracovišť.		
Gesce MŠMT	Spolugesce	Termín 2013 - 2014
Finanční bilance Jedná se o opatření bez nároku na státní rozpočet. Opatření bude vyžadovat alokaci prostředků v rámci rozpočtu MŠMT na tvorbu potřebné legislativy a standardů. Prostředky by mělo být možné doplnit ze zdrojů ESF. Náklady na samotné zřízení pracovišť jsou promítnuty v opatření 4.5.1.3.		

4.5.7. Priorita: Posílení metodické připravenosti budoucích i stávajících pedagogických pracovníků

4.5.7.1 Název opatření: Vytvoření zavazujícího pro-inkluzivního standardu pedagogického pracovníka		
Popis opatření Cílem je vytvoření pro-inkluzivního standardu pedagogického pracovníka, který bude obsahovat také povinnost a schopnost vytvářet inkluzivní prostředí ve třídě a využívat adekvátní podpurná a vyrovnávací opatření pro práci s jakkoliv znevýhodněnými dětmi/žáky. Opatřením je zavedení standardu pedagogického pracovníka, který se zaměří zejména na vlastní techniky poskytování vzdělávání, kompetence pedagogických pracovníků, úroveň a typologii předprofesní a profesní přípravy pedagoga, atd. Opatření zahrnuje: - Vytvoření Standardu pedagogického pracovníka - Začlenění Standardu do školské legislativy (zák.č. 561/2004 Sb., zák. č. 563/2004 Sb. atd.) - Nastavení kontrolovatelnosti Standardu Českou školní inspekcí		
Indikátor plnění Existuje Standard pedagogického pracovníka. Školská legislativa obsahuje Standard a definuje jeho vymahatelnost. Česká školní inspekce kontroluje dodržování Standardu.		
Gesce MŠMT	Spolugesce	Termín 2013
Finanční bilance Jedná se o opatření bez trvalého zvýšeného nároku na státní rozpočet. Opatření bude vyžadovat dočasnou alokaci zdrojů v rámci rozpočtu MŠMT. Tyto prostředky by mělo být možné doplnit zdroji z ESF.		

4.5.7.2 Název opatření: Zajištění připravenosti budoucích pedagogických pracovníků k výkonu pro-inkluzivní praxe

Popis opatření

Cílem je zajistit, aby všechny stupně vzdělávání budoucích pedagogických pracovníků připravovaly pracovníky pro práci s podpůrnými a vyrovnávacími opatřeními, pro práci specificky s dětmi/žáky/studenty ze sociálně vyloučeného či kulturně odlišného prostředí a pro nastavování a využívání inkluzivních metod výuky.

Nejzávažnějším problémem současného českého školství je příprava budoucích pedagogů. Nejenže nejsou ve většině případů připraveni na vlastní výkon pedagogické praxe (jsou odborníky na vlastní obor, nikoliv na pedagogiku), ale nejsou také připraveni na nastavování inkluzivního prostředí ve třídě, na nesegregativní přístupy ke vzdělávání, na spolupráci s asistentem pedagoga, na práci s podpůrnými opatřeními apod.

Opatření zahrnuje:

- Začlenit práci s vyrovnávacími a podpůrnými opatřeními, specifika práce se sociálně vyloučenými a kulturně odlišnými dětmi a obecně tvorbu inkluzivního prostředí ve třídě a škole do kurikul středoškolského, vyššího odborného a vysokoškolského vzdělávání pedagogických pracovníků.
- Vytvořit standard pregraduálního a postgraduálního vzdělávání pedagogických pracovníků, obsahující práci s vyrovnávacími a podpůrnými opatřeními, specifika práce se sociálně vyloučenými a kulturně odlišnými dětmi a obecně tvorbu inkluzivního prostředí ve třídě a škole

Indikátor plnění

- Kurikula všech stupňů přípravy (SŠ, VOŠ, VŠ) pedagogických pracovníků obsahují odpovídající rozsah výuky kompetencí k práci s podpůrnými a vyrovnávacími opatřeními, k práci specificky s dětmi ze sociálně vyloučeného a kulturně odlišného prostředí a k nastavování a realizaci inkluzivních metod výuky.
- Existuje závazný standard pregraduálního a postgraduálního vzdělávání pedagogických pracovníků obsahující odpovídající rozsah přípravy k práci s vyrovnávacími a podpůrnými opatřeními, specificky k práci se sociálně vyloučenými a kulturně odlišnými dětmi/žáky/studenty a k tvorbě inkluzivního prostředí ve třídě a škole.

Gesce
MŠMT

Spolugesce
Agentura

Termín
2013 - 2014

Finanční bilance

Jedná se o opatření bez nároku na zvýšení výdajů státního rozpočtu, ale bude vyžadovat dočasnou podporu v rámci rozpočtové kapitoly MŠMT.

Opatření bude vyžadovat dočasnou alokaci zdrojů v rámci rozpočtu MŠMT. Tyto prostředky by mělo být možné doplnit zdroji z ESF.

4.5.7.3 Název opatření: Zajištění dostatečné nabídky kvalitního vzdělávání stávajících pracovníků v rámci DVPP v oblasti aplikace vyrovnávacích a podpůrných opatření, v práci s dětmi/žáky/studenty ze sociálně vyloučeného či kulturně odlišného prostředí a nastavování inkluzivních metod výuky

Popis opatření

Cílem opatření je posílit a stabilizovat dostatečnou nabídku kvalitního dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP) v oblasti aplikace vyrovnávacích a podpůrných opatření, v práci s dětmi/žáky/studenty ze sociálně vyloučeného či kulturně odlišného prostředí a nastavování inkluzivních metod výuky.

Problémem, na který opatření reaguje, je současná nedostatečná (kvantitativně i kvalitativně) nabídka DVPP, která se projevuje obzvláště silně v oblasti aplikace vyrovnávacích opatření a práci s dětmi ze sociálně či kulturně odlišného prostředí. Bariérou k DVPP je také fakt, že jsou pro školy a pedagogy finančně náročné (kurzovné, „suplování“ za chybějícího pedagoga, cestovní náklady.), či místně nedostupné. Opatření zahrnuje: - Doplnit nabídku DVPP příspěvkových organizací MŠMT o odpovídající tituly. - Doplnit nabídku DVPP odpovídajícím tématickým nastavením čerpání ESF. - Vytvořit systém zjišťování poptávky po DVPP a nastavování odpovídající nabídky.		
Indikátor plnění Nabídka DVPP příspěvkových organizací MŠMT a dalších subjektů podpořených z ESF-OPVK pokrývá poptávku pedagogických pracovníků. Existuje systém zjišťování poptávky po DVPP a nastavování odpovídající nabídky.		
Gesce MŠMT	Spolugesce Agentura	Termín 2013 - 2014
Finanční bilance Jedná se o opatření s nárokem na státní rozpočet. Opatření bude vyžadovat dočasnou alokaci zdrojů v rámci rozpočtu MŠMT na nastavení realizace opatření. Tyto prostředky by mělo být možné doplnit zdroji z ESF. Samotné rozšíření nabídky DVPP by pak znamenalo jednorázové/opakované navýšení nároku na státní rozpočet přibližně o 584 mil. Kč. Ročně⁴².		

4.5.7.4 Název opatření: <i>Standardizace a obsahové vymezení práce sociálního pedagoga při základních a středních školách</i>		
Popis opatření Cílem opatření je standardizovat a obsahově vymežit práci sociálního pedagoga při základních a středních školách. Pedagogické i další fakulty českých vysokých škol vzdělávají studenty v oborech sociální pedagogika, nicméně ani zákon o pedagogických pracovnících, ani katalog profesí jej neuvádí. Sociální pedagog přitom zpravidla získává kompetence potřebné k výkonu práce metodika prevence či výchovného poradce, kteří jsou v současných školách přítomni většinou pouze formálně, může realizovat profesní přípravu, komunikovat s rodinou, s OSPOD apod. Opatření zahrnuje: - Zařazení sociálního pedagoga do zákona o pedagogických pracovnících - Vytvoření standardu práce sociálního pedagoga obsahujícího dosavadní úkoly výchovných poradců, realizaci profesní přípravy, komunikaci mezi školou a rodinou, mezi školou a OSPOD a komunikaci mezi ZŠ a SŠ, u sociálních pedagogů při středních školách pak také výběr vysoké/vyšší odborné školy a podporu při přípravě k přijímacímu řízení na vysokou/vyšší odbornou školu. - Začlenit sociálního pedagoga do školního poradenského pracoviště – viz priorita 4.5.6.3.		
Indikátor plnění - Zákon o pedagogických pracovnících definuje rozsah a náplň práce sociálního pedagoga. - Práce sociálního pedagoga je zapracována do standardů pedagogických pracovníků. - Sociální pedagog je součástí školního poradenského pracoviště a náklady jsou začleněny do běžného financování škol.		
Gesce MŠMT	Spolugesce Agentura	Termín 2013 - 2014

⁴² Ve školním roce 2008/09 evidoval ÚIV 58 417 plných úvazků učitelů. Pokud by každý získal tímto opatřením nárok na další vzdělávání v průměrné hodnotě 10 tis. Kč. ročně, byly by náklady cca 584 mil. Kč. ročně.

Finanční bilance

Jedná se o opatření bez nároku trvalého navýšení na státního rozpočtu.

Opatření bude vyžadovat dočasnou alokaci zdrojů v rámci rozpočtu MŠMT na nastavení realizace opatření. Tyto prostředky by mělo být možné doplnit zdroji z ESF.

Náklady na zřízení pozice sociálního pedagoga jsou promítnuty v opatření 4.5.1.3.

4.5.8. Priorita: Posílení kvality a navýšení grantové podpory opatření v oblasti vzdělávání sociálně vyloučených dětí

4.5.8.1 Název opatření: *Efektivizace dotační podpory nevládních neziskových organizací v oblasti podpory vzdělávání*

Popis opatření

Cílem opatření je zefektivnit a posílit dotační tituly MŠMT zaměřené na podporu nestátních neziskových organizací poskytujících služby v oblasti podpory vzdělávání dětí a žáků (obzvláště ze sociálně vyloučeného prostředí).

Velkou část vzdělávacích potřeb sociálně vyloučených žáků, které nejsou schopné naplňovat školy, saturují nestátní neziskové organizace. Poskytují řadu služeb od doučování, po podporu rodiny. Podobně NNO reagují na některé nenaplňované potřeby na straně samotných škol – vzdělávání pedagogů, zážitkové aktivity ve výuce, multikulturní výchova apod.

Tyto aktivity ale nejsou finančně adekvátně zabezpečeny, financování je jednoleté a vždy začíná až po začátku podporovaného období. Na rozdíl od sociálních služeb zde neexistují standardy poskytovaných služeb.

Opatření vyžaduje:

- kvantitativně posílit dotační podporu NNO v oblasti předškolního vzdělávání, v oblasti individuální práce s dětmi a žáky v domácím prostředí, v nízkoprahových, komunitních a dalších zařízeních a ve škole, v oblasti vzdělávání sociálně vyloučených dětí, atd.
- transformovat dotační tituly s roční periodou schvalování na víceletý model (opakovaná podpora)

Indikátor plnění

Účinnosti nabývají upravené a posílené dotační tituly.

Gesce MŠMT	Spolugesce Agentura	Termín 2012

Finanční bilance

Jedná se o opatření s nárokem na státní rozpočet.

Opatření bude znamenat navýšení (střednědobé) dotací ze strany MŠMT a tedy i zvýšené plnění ze státního rozpočtu. Toto navýšení by mělo činit přibližně 320 mil. Kč. ročně⁴³.

⁴³ Budeme-li předpokládat navýšení nákladů v průměru o 10 tis. ročně na jedno dítě 3-19 let žijící v sociálně vyloučené lokalitě (32 tisíc dětí – viz dříve v poznámkách), navýšení by činilo cca 320 mil.Kč. ročně.

4.5.8.2 Název opatření: *Zpracování potřebných opatření pro podporu úspěšného vzdělávání sociálně vyloučených dětí mezi priority čerpání Evropského sociálního fondu na období 2014+*

Popis opatření

Cílem opatření je zajistit, aby v dalším programovém období Evropského sociálního fondu (2014+), zejména v operačním programu navazujícím na současný Operační program vzdělání pro konkurenceschopnost (OPVK), byly zohledněny potřeby podpory vzdělávání sociálně znevýhodněných žáků, rozvíjeny principy inkluzivního vzdělávání – a to jak v předškolním, tak ve školním i mimoškolním vzdělávání.

V rámci nastavování ESF cílů na období 2014+ je také nutné zásadním způsobem zefektivnit jejich čerpání, zejména na straně řídicích a kontrolních orgánů a v oblasti administrativní náročnosti realizace projektů podpořených z ESF tak, aby byly lépe dosažitelné pro školy, školská zařízení i nestátní neziskové organizace.

Je nezbytné, aby operační program reagoval také na systémové změny, které jsou předmětem také této strategie, a umožnil jejich podporu v rámci tzv. individuální národních projektů.

Příprava operačního programu v oblasti inkluzivního vzdělávání musí navázat na priority uvedené v Národním programu reforem schváleném Vládou ČR.

Indikátor plnění

Operační program na podporu inkluzivního vzdělávání, tj. program rozvíjející stávající OPVK pro období 2014+ (v návaznosti na další operační programy), je formulován tak, že je možné z programu financovat efektivní podporu dětem a žákům ze sociálně znevýhodněného prostředí a zavádění modelu inkluzivního vzdělávání do celého sektoru primárního a sekundárního vzdělávání.

Gesce
MŠMT

Spolugesce
Agentura, MPSV, MMR

Termín
2014

Finanční bilance

Jedná se o opatření spolufinancované ze státního rozpočtu.

5. Zaměstnanost a dávkové systémy

5.1. Výchozí stav

Integrace na trh práce je klíčovým předpokladem sociálního začleňování obyvatel sociálně vyloučených lokalit. **Nezaměstnanost ve většině sociálně vyloučených lokalitách dosahuje 90 až 100 %.**⁴⁴

Tato **vysoká míra nezaměstnanosti**, která je často **dlouhodobá** nebo **opakovaná**, má na obyvatele sociálně vyloučených lokalit **řadu vážných dopadů**. Vedle **materiální chudoby** se jedná o **sociální důsledky** (vyloučení z participace na sociálním a ekonomickém životě) a **psychické důsledky** (rezignace na další hledání práce, ztráta pracovních návyků, podléhání závislostem aj.). Tyto důsledky se pak zpětně negativně odrážejí ve **snížených šancích na začlenění na trh práce**. Často tak u obyvatel sociálně vyloučených lokalit můžeme hovořit o **faktické nezaměstnatelnosti**.⁴⁵

Nezaměstnatelnost má také značný regionální rozměr. V regionech s vysokou nezaměstnaností přesahující 15-20% obyvatelstva převyšuje poptávka po volných pracovních místech nabídku několikanásobně. Za této situace jsou lidé z vyloučených lokalit v podstatě neuplatnitelní na trhu práce.

Pokud obyvatelé sociálně vyloučených lokalit pracují, je jejich **pozice na trhu práce většinou marginální**. Vykonávají především **sezónní a příležitostné práce**, jež se zakládají na **nechráněných pracovněprávních vztazích**. Tato forma práce se pojí vedle **nízkých výdělků s neustálým rizikem ztráty pracovního místa**. Zaměstnanecké poměry na dobu neurčitou představují v případě obyvatel sociálně vyloučených lokalit naprosté výjimky.⁴⁶

Dlouhodobě nezaměstnaní obyvatelé sociálně vyloučených lokalit, stejně jako ti, kteří jsou marginalizováni na trhu práce, si postupně utvářejí **alternativní životní strategie**, pomocí kterých zajišťují svoji obživu. Jedná se v první řadě o vytvoření faktické závislosti na sociálních dávkách, zadlužování, práci „na černo“ a jiné neformální ekonomické aktivity. Tyto strategie a s nimi spojené hodnoty (podceňování významu vzdělání a práce za mzdu, orientace na přítomnost aj.), jsou v prostředí sociálně vyloučených lokalit postupně **upevňovány a mezigeneračně reprodukovány**.⁴⁷

Mezi **vnější příčiny vysoké nezaměstnanosti** obyvatel sociálně vyloučených lokalit patří zejména demotivující sociální systém, nedostatečně efektivní využívání nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti, malá flexibilita v oblasti pracovněprávních vztahů a především v oblasti odměňování, ale také různé formy diskriminace na trhu práce.

⁴⁴ Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. Gabal Analysis and Consulting 2006.

⁴⁵ Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. Gabal Analysis and Consulting 2006.

⁴⁶ tamtéž

⁴⁷ tamtéž

Mezi **vnitřní příčiny vysoké nezaměstnanosti** lze zařadit zejména nedostatečnou kvalifikaci a nízkou úroveň vzdělání, ztrátu pracovních návyků, nedostatečné sociální kompetence i předlužení.⁴⁸

Vysoká nezaměstnanost, resp. nezaměstnatelnost části sociálně vyloučených obyvatel, má i značné makroekonomické důsledky. Střední nezaměstnaný zatížil veřejné rozpočty v roce 2009 částkou **108 130 Kč**, vzhledem ke střední době nezaměstnanosti tedy částkou **21 626 Kč** měsíčně.⁴⁹ (Toto číslo je o něco nižší než v případě výpočtu, který pro MPSV provedla Elbona v roce 2006.)⁵⁰

5.2. Klíčové problémy

- Projekty a politiky zaměstnanosti realizované úřady práce se u obyvatel sociálně vyloučených lokalit dlouhodobě míjí účinkem;
- obce nemají povinnost zajišťovat veřejnou službu;
- kombinace nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti a dalších nástrojů, např. veřejné služby, není vůči cílové skupině této strategie funkční
- služby podpory zaměstnanosti nejsou dostatečně provázány se sociálními službami, individuální práce s klientem je nedostatečná;
- není zajištěna návaznost rekvalifikací na konkrétní pracovní místa a potřeby místního trhu práce;
- pracovněprávní vztahy a odměňování nejsou dostatečně flexibilní, byť to zákoník práce umožňuje;
- administrativní a finanční náročnost legálního zaměstnávání pro zaměstnavatele;
- rozšířenost nelegálního a pololegálního zaměstnávání v sociálně vyloučených lokalitách, způsobená zejména předlužeností obyvatel těchto lokalit a nedostupností legálních pracovních příležitostí;
- nedostatek pracovních příležitostí pro obyvatele sociálně vyloučených lokalit;
- minimální spolupráce místní samosprávy s úřady práce v oblasti politiky zaměstnanosti (s výjimkou veřejně prospěšných prací);
- nedostatečná podpora v začátcích podnikání i během něj;
- přestože to legislativa umožňuje, téměř se ve veřejné správě nerealizuje společensky odpovědné zadávání veřejných zakázek;
- personální zabezpečení oddělení dávkových systémů obecních úřadů a služeb zaměstnanosti úřadů práce je nedostatečné, kompetence pracovníků a pracovníků nejsou v průměru dostatečné k řešení problematiky sociálního vyloučení;
- dávkové systémy jsou složité a nepřehledné, obdobně také procesní řízení o přiznání dávky;
- dávkové systémy nejsou motivační, rozdíl mezi minimální mzdou a výší sociálních transferů nezvýhodňují zaměstnané dostatečně;
- nefunguje propojení dávkového systému se sociální prací, nízká spolupráce zainteresovaných institucí;
- nízká motivovanost vedení obcí řešit problematiku zaměstnanosti obyvatel.

⁴⁸ Česká republika: Šance na zlepšení zaměstnanosti Romů. Světová banka 2008.

⁴⁹ Analýza nákladů veřejných rozpočtů na středního nezaměstnaného. Ing. Jan Čadil, Ph.D. (Unicorn College) pro o. s. Nová ekonomika, 2011.

⁵⁰ Náklady státu na jednoho nezaměstnaného. Elbona 2006.

5.3. Vize

Zvyšuje se adresnost a účelnost aktivní politiky zaměstnanosti, standardizovaly se individuální akční plány realizované úředníky úřadu práce. Zlepšuje se propojení rekvalifikací realizovaných úřadu práce s potřebami trhu práce. Úřady práce spolupracují s neziskovými organizacemi a dalšími subjekty při realizaci rekvalifikačních kursů a dalších nástrojů APZ, pravidelně vyhodnocují jejich účinnost. Institut veřejné služby je dostupný a umožňuje zvyšovat dodatečně příjem ze sociálních transferů. Veřejná služba se propojuje do logického celku s veřejně prospěšnými pracemi práce a dále na cílené rekvalifikace.

Zvyšuje se propojení úřadů práce se službami neziskového sektoru a zaměstnavateli. Prostřednictvím rozvoje podnikání a opatření proti nelegálnímu zaměstnávání se zvyšuje dostupnost vhodných legálních pracovních příležitostí pro obyvatele sociálně vyloučených lokalit. Rozvíjí se segment sociální ekonomiky.

Snižuje se předlužení obyvatel vyloučených lokalit i jejich adaptabilit k zajištění trvalého zaměstnání. Existují účinné preventivní nástroje předčasného vstupu do evidence úřadu práce u mladistvých, jsou dostupné nástroje kariérového poradenství v součinnosti se vzdělávacími institucemi.

Posiluje se spolupráce mezi resorty (zejména mezi Ministerstvem práce a sociálních a Ministerstvem průmyslu a obchodu), které mají v kompetenci podporu zaměstnanosti.

5.4. Seznam priorit

Priorita 1: Prohloubení motivace dávkových systémů k práci, soběstačnosti a aktivnímu přístupu k řešení sociální situace.

Priorita 2: Komplexní programy na podporu zaměstnanosti osob ze sociálně vyloučených lokalit.

Priorita 3: Podpora podnikatelských aktivit v sociálně vyloučených lokalitách.

Priorita 4: Prevence zadlužování a řešení předluženosti v sociálně vyloučených lokalitách.

5.5. Popis opatření

5.5.1. Priorita: Prohloubení motivace dávkových systémů k práci, soběstačnosti a aktivnímu přístupu k řešení sociální situace

5.5.1.1 Název opatření: *Efektivní využití dávkových systémů při aktivizaci obyvatel k zaměstnanosti a při podpoře bydlení*

Popis opatření

Opatření podporuje zvýšení efektivity využití dávkových systémů při aktivizaci obyvatel k zaměstnanosti a při podpoře bydlení.

Pro tento cíl je potřeba:

- v roce 2013 budou vyhodnoceny dopady aktuálně předložené „sociální reformy I.“, a to v oblasti uplatnění principu bonifikací příjemce dávky vykonávajícího veřejnou službu
- bude vyhodnoceno využití nástrojů institutu zvláštního příjemce dávky, poukázek na odběr zboží/služeb, popř. tzv. sociální karty
- pro návrh „sociální reformy II“ bude uplatněn princip, podle něhož musí být individuální sociální transfery v oblasti podpory bydlení alespoň částečně dostupné i těm lidem, kteří jsou v podnájemním vztahu a/nebo bez trvalého pobytu v místě, kde dočasně/dlouhodobě bydlí

Indikátor plnění

- vyhodnocení dopadů aktuálně předložené „sociální reformy I.“, a to v oblasti uplatnění principu bonifikací příjemce dávky vykonávajícího veřejnou službu
- vyhodnocení využití nástrojů institutu zvláštního příjemce dávky, poukázek na odběr zboží/služeb, popř. tzv. sociální karty
- uplatnění principu pro návrh „sociální reformy II“, podle něhož musí být individuální sociální transfery v oblasti podpory bydlení alespoň částečně dostupné i těm lidem, kteří jsou v podnájemním vztahu a/nebo bez trvalého pobytu v místě, kde dočasně/dlouhodobě bydlí

Gesce
MPSV

Spolugesce
Agentura

Termín
2013 - 2014

Finanční bilance

Opatření vyžaduje zvýšené plnění z veřejných rozpočtů pro vyhodnocení dopadů „sociální reformy I.“ a pro přípravu návrhu „sociální reformy II“. Opatření bude hrazeno z rozpočtových prostředků MPSV. Z dlouhodobého hlediska jde o opatření, které umožní efektivní využití dávkových systémů při aktivizaci obyvatel k zaměstnanosti a při podpoře bydlení.

5.5.2. Priorita: Komplexní programy na podporu zaměstnanosti osob ze sociálně vyloučených lokalit

5.5.2.1 Název opatření: *Zavádění zónového zprostředkování práce*

Popis opatření

Některé státy EU využívají v rámci podpory zaměstnanosti systém řazení klientů do předdefinovaných stupňů podle uplatnitelnosti na trhu práce. Základem pro zařazení klienta do určitého stupně je posouzení kritérií, podle nichž lze určit obtížnost jeho umístění na trhu práce, mj. v kategoriích věk, vzdělání, doba, po níž byla osoba bez zaměstnání, gramotnost a početní dovednost a jiné osobní charakteristiky. Klientům v různých stupních je věnována adekvátní pozornost profesních poradců, jsou použity diferencované nástroje politiky zaměstnanosti. Profilování uchazečů o zaměstnání umožňuje poskytování cílených služeb a efektivizuje aplikaci nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti. Stanovení priorit v intervenci umožňuje efektivnější rozdělení dostupných zdrojů pro poradenství.

Cílem navrhovaného opatření je efektivnější zacílení nástrojů či opatření aktivní politiky zaměstnanosti a důsledkem toho také lepší zaměstnatelnost uchazečů. Vhodným nástrojem pro krátkodobě nezaměstnané jsou např. tzv. Info Joby, jejichž účelem je seznámit nové nezaměstnané se systémy samostatného vyhledávání práce pomocí kiosků s internetovými portály, možnostmi telefonování zaměstnavatelům zdarma, vytištění a rozeslání životopisů apod. Dlouhodobě nezaměstnaným s mizejícími pracovními návyky a klesajícím sebevědomím je vhodné s vyhledávání zaměstnání pomáhat např. doprovody na pracovní pohovory. Součástí opatření je i vytvoření standardů poradenských služeb, ve kterých je sledována a hodnocena kvalita nakupovaných služeb.

Toto opatření je plně v souladu s doporučeními Světové banky.

Pro tento cíl je potřeba:

- možnost pilotní realizace prostřednictvím projektu „Zónové zprostředkování ve službách zaměstnanosti“ v případě, že bude schválen k realizaci,
- vytvoření metodik hodnocení zaměstnatelnosti uchazečů,
- vytvoření metodik pro zónové poradenství na pobočkách a kontaktních pracovištích Úřadu práce ČR,
- proškolení pracovníků Úřadu práce ČR v hodnocení zaměstnatelnosti uchazečů, zónovém poradenství a vzdělávání v oblasti sociální práce,
- vytvoření standardů poradenských služeb, ve kterých je sledována a hodnocena kvalita nakupovaných služeb.

Indikátor plnění

- pilotáž a následné zavádění zónového poradenství na všech pobočkách a kontaktních pracovištích Úřadu práce ČR
- existence softwaru, metodiky hodnocení zaměstnatelnosti uchazečů a metodiky pro zónové poradenství na pobočkách a kontaktních pracovištích Úřadu práce ČR
- proškolení pracovníci poboček a kontaktních pracovišť v hodnocení zaměstnatelnosti uchazečů, zónovém poradenství a specialisté na sociální práci pobočkách a kontaktních pracovištích Úřadu práce ČR
- realizace projektu „Zónové zprostředkování ve službách zaměstnanosti“ v případě, že bude schválen k realizaci

– vytvoření standardů poradenských služeb, ve kterých je sledována a hodnocena kvalita nakupovaných služeb		
Gesce MPSV	Spolugesce Agentura	Termín 2013 - 2014
Finanční bilance Opatření vyžaduje zvýšené plnění z veřejných rozpočtů na vytvoření metodik a softwarové aplikace, na proškolení pracovníků Úřadu práce ČR, navýšení počtu zprostředkovatelů na Úřadu práce ČR a pilotáž. Lze řešit prostřednictvím připraveného systémového individuálního projektu „Zónové zprostředkování ve službách zaměstnanosti“, který by měl být financován z ESF OP LZZ. Projekt počítá s navýšením počtu zprostředkovatelů u 5ti pilotních úřadů práce, s využitím česko-saské srovnávací studie, zavedením metodik i specializované softwarové aplikace. Z dlouhodobého hlediska jde o opatření úsporné, protože umožní lepší zacílení nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti, efektivnější vynakládání finančních prostředků na politiku zaměstnanosti a zkrácení průměrné délky nezaměstnanosti.		

5.5.2.2 Název opatření: Vypracovat společnou metodiku pro zavedení systému prostupného zaměstnávání		
Popis opatření Cílem opatření je vytvoření systému prostupného zaměstnávání, který umožní kombinaci nástrojů politiky zaměstnanosti, jejich logickou návaznost a péči po vstupu uchazečů na pracovní místo. Prvním stupněm je veřejná služba. Ti, kteří se ve veřejné službě osvědčí, budou zařazeni do druhého stupně - výkonu veřejně prospěšných prací. Třetím stupněm je tranzitní sociální podnik s dotovanou mzdou a čtvrtým volný trh práce, případně podnikatelská činnost. Při vytváření systému prostupného zaměstnávání budou využity mezinárodní zkušenosti, jejich přizpůsobování českému kontextu a navržení pilotních intervencí se zabudovaným hodnocením dopadu; vhodné je využít souhrnný výstup Národního vzdělávacího fondu z klíčové aktivity č. 4 projektu „Institut trhu práce – podpůrný systém služeb zaměstnanosti“ nazvaný Návrh na zlepšení služeb zaměstnanosti, který má k dispozici MPSV. Zároveň bude metodickým pokynem MPSV/GŘ ÚP doporučeno pracovníkům kontaktních míst ÚP, aby veřejnou službu při zpracovávání individuálních akčních plánů začleňovali mezi zvolená opatření, bude-li to vhodné, a to zejména k podpoře v procesu sociálního začleňování obyvatel a při osvojování pracovních návyků.		
Indikátor plnění – vytvoření modelu prostupného zaměstnávání, pilotáž v rámci individuálního projektu ESF, zachycení modelu do metodik GŘ ÚP pro kontaktní místa – vydání metodického doporučení MPSV/GŘ ÚP pro pracovníky kontaktních míst ÚP o začleňování veřejné služby mezi opatření v individuálních akčních plánech		
Gesce MPSV GŘ ÚP	Spolugesce Agentura	Termín 2013
Finanční bilance Opatření vyžaduje zvýšené plnění z veřejných rozpočtů, a to zejména na vytvoření a realizaci modelu prostupného zaměstnávání. Pro získání mezinárodních zkušeností je možné využít existujících studií Národního vzdělávacího fondu, k realizaci pilotních intervencí je možné využít financí z Evropské unie z Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. Z dlouhodobého hlediska jde však o opatření úsporné, protože lze předpokládat zvýšení objemu vybraných daní a pojistného díky výraznému motivačnímu efektu opatření.		

5.5.2.3 Název opatření: *Posílení spolupráce s poskytovateli sociálních služeb při tvorbě individuálních akčních plánů*

Popis opatření

Individuální akční plány jsou zpracovávány pracovníky Úřadu práce ČR, kteří této činnosti při svém pracovním vytížení nemohou vždy věnovat dostatečný prostor.

Cílem opatření je proto zvýšení účinnosti individuálních akčních plánů (IAP), zlepšení jejich kvality a odstranění formálního přístupu k jejich zpracování.

MPSV/GŘ ÚP proto zpracuje metodický pokyn, kterým bude doporučeno pracovníkům kontaktních míst ÚP, aby při zpracovávání a realizaci individuálních akčních plánů spolupracovali také se sociálním pracovníkem, pokud o to klient požádá.

Odpovědnost za individuální akční plán (a tedy i za správné využití nástrojů APZ a dalších opatření) nadále ponese zaměstnanec kontaktního místa ÚP; individuální akční plány budou zpracovány či alespoň verifikovány při osobním třístranném jednání zaměstnanec ÚP – klient – sociální pracovník.

Ústředním cílem je zvýšit participaci klienta na přípravě IAP a využít zevrubnou znalost klientovy situace za strany sociálního pracovníka, který může významně napomoci při přípravě IAP tak, aby opatření v něm obsažená skutečně reflektovala klientovu situaci a reagovala na jeho skutečné možnosti. Sociální pracovník může významně napomoci zvýšit klientovu motivaci zpracovat relevantní IAP a také napomoci odbourat bariéry, které někteří klienti vůči pracovníkům ÚP obtížně překonávají.

Pro tento cíl je potřeba:

- MPSV/GŘ ÚP vydá metodický pokyn, podle kterého bude popsána spolupráce pracovníka kontaktního místa při zpracovávání a realizaci individuálního akčního plánu také se sociálním pracovníkem, pokud o to klient požádá
- dopracování metodiky přípravy a realizace individuálních akčních plánů

Indikátor plnění

- přepracovaná metodika zpracování a realizace individuálních akčních plánů
- vydání metodického pokynu, který se bude týkat spolupráce pracovníka kontaktního místa při zpracovávání a realizaci individuálního akčního plánu také se sociálním pracovníkem

Gesce
MPSV

Spolugesce
Agentura

Termín
2013 – 2014

Finanční bilance

Opatření vyžaduje zvýšené plnění z veřejných rozpočtů, a to zejména na nákup komplexních poradenských programů. Je možné využít prostředků ESF OP LZZ – realizace tzv. regionálních individuálních projektů, nutno zajistit financování na období 2014+. Z dlouhodobého hlediska lze díky intenzivnější práci s nezaměstnanými očekávat zkrácení průměrné délky nezaměstnanosti, a tedy i menší výdaje na podpory v nezaměstnanosti a naopak vyšší příjmy z odvedených plateb na daních a pojistném.

5.5.2.4 Název opatření: *Zavádění nástrojů flexibilního zaměstnávání a odměňování*

Popis opatření

Zákoník práce umožňuje, aby vznikaly pracovněprávní vztahy založené na počtu odpracovaných hodin a aby odměňování probíhalo např. i s denní frekvencí. Zátěží však zůstává finanční a administrativní náročnost pro zaměstnavatele a zároveň také dostatek příkladů dobré praxe s využíváním různých systémů motivujícího odměňování.

Příklady flexibilního zaměstnávání založeného na snížení administrativní náročnosti je možné spatřovat např. ve Francii (využívání voucherů dokládajících odpracované hodiny, které zároveň slouží jako doklad pro odvedení pojistného a záloh na dani), v Holandsku (využívání zkrácených pracovních úvazků a dalších netradičních forem zaměstnávání) či v Dánsku (promyšlený systém aktivizace dlouhodobě nezaměstnaných a osob stojících mimo trh práce).

Cílem opatření je podpora flexibilního zaměstnávání a odměňování takového typu, které bude minimálně finančně a administrativně náročné pro zaměstnavatele a bude je motivovat k legálnímu zaměstnávání sociálně vyloučených osob. Toto opatření je v souladu s doporučeními NERV a prioritami Národního programu reform.

Pro tento cíl je potřeba:

- podpora přenosu dobrých praxí ze zahraničí
- spolupráce Úřadu práce s agenturami práce
- realizace regionálních individuálních projektů (pilotáž)
- šíření příkladů dobré praxe

Indikátor plnění

- realizace regionálních individuálních projektů – pilotáž

Gesce
MPSV

Spolugesce
MPO, Agentura

Termín
2013 – 2014

Finanční bilance

Opatření vyžaduje zvýšené plnění z veřejných rozpočtů na zkoumání zahraničních zkušeností a realizaci pilotních regionálních individuálních projektů. Lze přitom využít prostředků ESF – OP LZZ. Pokud budou vytvořeny a aplikovány nástroje flexibilního zaměstnávání a odměňování, lze očekávat více legálně zaměstnaných osob a tudíž i více odvedených daní a pojistného.

5.5.2.5 Název opatření: *Metodická podpora zavádění lokálních sítí zaměstnanosti v sociálně vyloučených lokalitách*

Cílem opatření je podpořit vznik tzv. lokálních sítí zaměstnanosti, které budou propojovat klíčové aktéry podpory zaměstnanosti, a to zejména ÚP, NNO, zaměstnavatele, úřady obcí, školy a školská zařízení, atd. Aktéři v lokální síti zaměstnanosti budou společně plánovat a realizovat opatření a projekty na podporu zvýšení zaměstnanosti a zaměstnatelnosti nezaměstnaných lidí.

V první fázi iniciuje vznik lokální sítě zaměstnanosti Agentura, po skončení intervence Agentura ve městě/regionu převezme roli organizátora lokální sítě zaměstnanosti KOM ÚP.

Lokální síť zaměstnanosti budou vznikat tam, kde působí Agentura, popř. dle potřeby a aktivním přístupem KOM ÚP také v dalších městech mimo působnost Agentura.

MPSV a Agentura společně zpracují metodiky realizací lokálních sítí zaměstnanosti.

Pro tento cíl je potřeba:

- MPSV / GŘ ÚP a Agentura společně zpracují metodiky realizací lokálních sítí zaměstnanosti

Indikátor plnění

- existence lokálních sítí zaměstnanosti

- opatření a projektů na podporu zvýšení zaměstnanosti a zaměstnatelnosti nezaměstnaných lidí
- metodiky realizací lokálních sítí zaměstnanosti

Gesce
Agentura,
MPSV

Spolugesce

Termín
2013

Finanční bilance

Opatření nevyžaduje zvýšené plnění z veřejných rozpočtů. Pokud by se vyskytly případné náklady na zavádění a rozvoj lokálních sítí zaměstnanosti, lze využít prostředků ESF – OP LZZ.

5.5.3. Priorita: Podpora podnikatelských aktivit v sociálně vyloučených lokalitách

5.5.3.1 Název opatření: *Společensky odpovědné zadávání veřejných zakázek v sociálně vyloučených lokalitách - uplatňování institutu zvláštní podmínky*

Popis opatření

V ČR neexistují institucionální ani organizační bariéry pro uplatnění sociálních nebo komunitních hledisek v zadávacích dokumentacích. Limity jsou dány současnou praxí a obavami vyhledávacího z porušení zákona.

Řada členských zemí EU již tento koncept využívá a hodlá ho dále rozšiřovat, protože přináší prokazatelné výsledky na centrální i regionální úrovni (např. Velká Británie, Belgie, Francie, Itálie).

Konkrétně odst. 8 § 44 zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, umožňuje uvádět v zadávacích podmínkách požadavky týkající se zvláštních podmínek na plnění veřejné zakázky, a to zejména v sociální oblasti, v oblasti zaměstnanosti nebo v oblasti životního prostředí. Je tedy možné např. požadovat, aby určité procento z celkového počtu pracovníků dodavatele, kteří se budou podílet na plnění zakázky, pocházelo z řad dlouhodobě nezaměstnaných osob, tj. uchazečů o zaměstnání, kteří byli bezprostředně před započítáním plnění zakázky evidováni úřadem práce po dobu alespoň 5 měsíců. Podmínku by dodavatel splnil, pokud tyto osoby prokazatelně ukončí evidenci na úřadě práce v souvislosti s uzavřením pracovněprávního vztahu s dodavatelem.

Cílem opatření je podpora zaměstnávání dlouhodobě nezaměstnaných osob v sociálně vyloučených lokalitách prostřednictvím úpravy podmínek veřejného zadávání zakázek. Lze přitom využít zkušeností z pilotních realizací tohoto opatření v některých sociálně vyloučených lokalitách.

Pro tento cíl je potřeba:

- *zpracování metodického pokynu pro obce o zadávání veřejných zakázek (MMR)*
- *vzdělávání úředníků zodpovědných za vypisování veřejných zakázek*
- *vzdělávání podnikatelů ze sociálně vyloučených lokalit o tom, jak zpracovávat nabídky a jak budovat svou kapacitu, aby byli schopni se účastnit výběrových řízení ať už jako dodavatelé nebo subdodavatelé*
- *šíření příkladů dobré praxe*

Indikátor plnění

- vydání metodického pokynu pro obce o zadávání veřejných zakázek (MMR) - zvýšení počtu vyhlášených veřejných zakázek s uplatněním institutu zvláštní podmínky ve vztahu k zaměstnávání znevýhodněných osob na trhu práce - šíření příkladů dobré praxe		
Gesce MMR	Spolugesce Agentura	Termín 2013 – 2014
Finanční bilance Opatření nevyžaduje zvýšené plnění z veřejných rozpočtů. Je možná úspora finančních prostředků – možné snížení ceny veřejných zakázek, větší příjmy z daní a plateb pojistného.		

5.5.4. Priorita: Prevence zadlužování a řešení předluženosti v sociálně vyloučených lokalitách

5.5.4.1. Vytvoření mezioborové platformy k předluženosti a pravidelný monitoring ochrany spotřebitele ve věci finančních půjček a spotřebitelských úvěrů		
Popis opatření Stoupající počet osob ve finanční tísní a výše jejich dluhů činí z předlužení zásadní sociální problém. Cílem tohoto opatření je zvýšení ochrany spotřebitele ve věci finančních půjček a spotřebitelských úvěrů, a to prostřednictvím vytvoření mezioborové platformy k předluženosti a prováděním pravidelného monitoringu ochrany spotřebitele ve věci finančních půjček a spotřebitelských úvěrů. <i>Pro tento cíl je potřeba:</i> - vytvoření mezioborové platformy k předluženosti meziresortní orgán při Úřadu vlády ČR - provádění pravidelného monitoringu ochrany spotřebitele ve věci finančních půjček a spotřebitelských úvěrů s využitím údajů Českého statistického úřadu		
Indikátor plnění - existence mezioborové platformy k předluženosti - provádění pravidelného monitoringu ochrany spotřebitele ve věci finančních půjček a spotřebitelských úvěrů		
Gesce Agentura	Spolugesce MPO, MF ČR, MPSV	Termín 2013 - 2014
Finanční bilance Opatření vyžaduje zvýšené plnění z veřejných rozpočtů z důvodu provádění pravidelného monitoringu ochrany spotřebitele ve věci finančních půjček a spotřebitelských úvěrů a dále z důvodu nákladů na vytvoření a provoz mezioborové platformy k předluženosti.		

6. Regionální rozvoj

6.1 Výchozí stav

Tato část strategie byla realizována v odlišném režimu, než všechny předchozí části. Je výstupem pracovní skupiny pro regionální rozvoj a veřejnou správu a navrhuje opatření, která směřují k podpoře sociálního podnikání jako nástroje pro zvyšování zaměstnanosti ve strukturálně podrozvinutých oblastech regionů, kde se nachází podstatná část sociálně vyloučených lokalit. Pracovní skupina zasedla k jednání 1x a reflektovala opatření ostatních pracovních skupin, která mají dopad na regionální rozvoj a veřejnou správu. Dále také samostatně navrhla doplnit Strategii o opatření, která se týkají podpory a vytvoření metodiky pro komunitní práci a také vytváření podmínek pro zajištění finančních prostředků pro podporu sociálního podnikání, ať již ze soukromých zdrojů, či z evropských strukturálních fondů formou globálních grantů či poskytování úvěrů na podporu podnikání.

6.2 Seznam priorit

Priorita 1: Rozvoj komunitní práce

Priorita 2: Spolufinancování projektů sociální ekonomiky soukromoprávními subjekty

Priorita 3: Příprava globálního grantu, fondu malých projektů na podporu sociální inkluze

Priorita 4: Studie o migraci se zvláštním zřetelem na migraci za prací a z důvodů bytové krize

6.3 Popis opatření

6.3.1. Priorita: Rozvoj komunitní práce

6.3.1.1 Název opatření: *Metodika komunitní práce*

Východisko: Komunitní práce usiluje o vytváření přátelských a kooperativních vztahů mezi jednotlivci a skupinami v místě bydliště, a to tak, aby sami členové komunity identifikovali své potřeby, žádali změnu a vlastními silami ji prováděli. Komunitní práce není v ČR dostatečně rozšířena a je realizována na úrovni pilotních projektů. Komunitní práce se využívá např. v Toužimi občanským sdružením Český Západ, které vyvíjelo v roce 2010 prostřednictvím pilotního projektu její metodiku. Prvky komunitní práce jsou využívány také v Moravskoslezském kraji např. občanským sdružením Vzájemné soužití.

Komunitní práce by měla využít přirozených a často dobrovolných zdrojů uvnitř komunity (pospolitosti, susedství). Může aplikovat některé prvky sociální práce, důsledně však využívá dostupných zdrojů v místě a nemá ambice nahradit profesionální výkon sociálních služeb realizovaných podle zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách.

Komunitní práce není univerzální nástroj řešení problematiky sociálního vyloučení, ale vhodný nástroj aktivizace a zapojení obyvatel v místech, kde identifikujeme ustálená kooperující společenství, a kde rozvoj komunity není segregačním nástrojem zamezujícím vzájemnému prolínání společenských skupin.

Popis opatření:

V tomto opatření je nezbytné využít zkušeností z pilotních projektů zaměřených na tvorbu metodiky komunitní práce. Zároveň je vhodné soustředit všechny dostupné zkušenosti s komunitní prací také v zahraničí.

Bude zpracována metodika komunitní práce, optimálně jako suma nejlepších praxí z realizovaných projektů. Jako vhodná podpora realizaci programů komunitní práce bude uplatněna přímá grantová podpora v rámci evropského sociálního fondu na období od roku 2014.

Opatření vhodně reaguje také na Strategii Evropa 2020 (Strategii pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění) – stěžejní iniciativu „Evropská platforma pro boj proti chudobě“, ve které je na úrovni členských států uvedena důležitost podpory individuální i kolektivní odpovědnosti v boji proti chudobě a sociálnímu vyloučení.

Indikátor plnění

- metodika komunitní práce
- pilotní ověření této metodiky prostřednictvím minimálně deseti projektů
- výzvy ESF zaměřené na podporu programů komunitní práce v období po roce 2014

Gesce
MPSV

Spolugesce
Agentura

Termín
2013- 2014

Finanční bilance

Opatření nevyžaduje zvýšené plnění z veřejných rozpočtů.

6.3.2. Priorita: Spolufinancování projektů sociální ekonomiky soukromoprávními subjekty

6.3.2.1 Název opatření: Úvěry na sociální ekonomiku a postup pro přidělování těchto úvěrů**Východisko:**

Pro řadu subjektů, které rozvíjí programy sociální ekonomiky, je problematické získat úvěr na rozjezd či rozvoj vlastní podnikatelské činnosti.

Již nyní jsou podporovány podnikatelské subjekty formou úvěrů v tzv. start-up programech řízených MPO (např. program Progres z OPPI). Pokud by měly být poskytovateli takových úvěrů bankovní a nebankovní subjekty, je potřeba nastavit podmínky tak, aby ošetřovaly riziko, které obecně úvěry pro subjekty s nižším obrátem mají. Je možné zvážit garance ze strany vybrané státní agentury (CzechInvest, Českomoravská záruční a rozvojová banka) pro takový druh úvěru či ručení fondem pro tyto účely zřízeným, ve kterém bude alokována část výnosů např. z prodeje státních dluhopisů nebo výnosy z dividend akcií podniků ve vlastnictví státu.

Popis opatření:

V rámci tohoto opatření budou analyzovány podmínky, za jakých je možné zajistit dostupnost uvedených typů úvěrů dle druhu jeho poskytovatele, nastavení různých hladin podpory pro velikost úvěru ve vztahu k obrátu a historii žadatele. Tento typ úvěrů není v současnosti nabízeným typem produktu v segmentu úvěrových poskytovatelů. Dále je nutné analyzovat možnosti státních agentur či bank (CzechInvest, Českomoravská záruční a rozvojová banka) o možnostech ručení a podmínkách procesu ručení.

V závislosti na těchto informacích je třeba vyjednávat s relevantními poskytovateli úvěru

z bankovního a nebankovního sektoru o možnostech poskytování tohoto typu úvěru a jeho provázání či fungování v souladu s navrženým garančním fondem.

Cílem tohoto opatření je zjistit podmínky a stanovit postup pro přidělování úvěrů do oblasti sociální ekonomiky a vytvoření seznamu možných poskytovatelů tohoto typu úvěrů.

Indikátor plnění

Stanovený postup pro přidělování úvěrů do oblasti sociální ekonomiky a vytvoření seznamu možných poskytovatelů tohoto typu úvěrů.

Gesce MPSV	Spolugesce MPO	Termín 2013 - 2014

Finanční bilance

V této fázi nejsou předpokládány významné nároky na výdaje veřejných rozpočtů.

6.3.3. Priorita: Příprava globálního grantu, fondu malých projektů na podporu sociální inkluze

6.3.3.1 Název opatření: *Fond malých projektů*

Východisko:

V tomto programovacím období nebyl využit nástroj globálního grantu, který by umožnil podporu malých projektů určených na sociální začleňování ve znevýhodněných regionech a málo rozvinutých oblastech těchto regionů. Tento nástroj by umožňoval podporu také malých žadatelů a napomáhal by při řešení lokálních problémů v tématech souvisejících se sociálním začleňováním. Fond malých projektů může napomoci aktivizaci lidí žijících v sociálně vyloučených lokalitách, zkompetentňování malých občanských sdružení nebo lokálních iniciativ organizovaných lidmi žijícími nebo pracovně působícími v sociálně vyloučených lokalitách. Zaměření takového fondu malých projektů by bylo zejména na následující typy výstupů: analýzy, monitoringy sociálních a dalších problémů, služby, které nelze financovat z běžných dotací – spolufinancování sociálních (těch obtížně financovatelných z jiných zdrojů) či dalších služeb, které napomáhají při sociálním začleňování.

Popis opatření:

Toto opatření je směřováno k zohlednění - při plánování dalšího programovacího období - fondu na podporu fondu malých projektů (např. do 1mil. Kč), který bude zaměřen na podporu sociální integrace lidí žijících v nejvíce problematických lokálních místech nebo ve městech (s vysokou mírou nezaměstnanosti, vysokou mírou kriminality, extremismu a přítomností výrazného počtu lidí sociálně znevýhodněných nebo lidí ohrožených sociálním vyloučením atd.)..

Cíl: konkrétní parametry globálního grantu, fondu malých projektů

Indikátor plnění

Koncept fondu malých projektů pro oblast sociální integrace a soubor podmínek zjednodušujících postup vyplňování a administrace žádosti o takový typ projektu a postup při realizaci tohoto typu projektu.

Gesce MMR	Spolugesce Agentura, MPSV	Termín 2012- 2013

Finanční bilance

Toto opatření nevyžaduje další plnění z veřejných rozpočtů.

6.3.4. Priorita: Studie o migraci se zvláštním zřetelem na migraci za prací a z důvodu bytové krize

6.3.4.1 Název opatření: *Tvorba analýzy migrace se zvláštním zřetelem na migraci z bytových důvodů a za prací*

Východisko:

V ČR není k dispozici relevantní studie, která by sledovala aktuální trendy v migraci obyvatel ohrožených sociálním vyloučením. Je přitom zřejmé, že fenomén migrace z ekonomických, sociálních a bytových důvodů se v ČR významně rozšiřuje. Neexistuje studie, která by prokazovala souvislost mezi migrací, bytovými podmínkami a také pracovním uplatněním jedinců, u kterých hrozí sociální vyloučení nebo jsou již sociálně vyloučeni.

Ze strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začleňování *Evropa 2020* vyplývá mj. potřeba integrace migrujících pracovních sil jako jeden z nástrojů pro zvyšování zaměstnanosti. Stejná strategie – *Evropa 2020* - v rámci stěžejní iniciativy „Program pro nové dovednosti a pracovní místa“ navrhuje usnadnit a podpořit mobilitu pracovních sil v rámci EU a lépe vyrovnat nabídku a poptávku po ní za pomoci ze strukturálních fondů, zejména ESF. V podstatě podpořit pracovní migraci, která by reagovala na potřeby a priority trhu práce.

Popis opatření:

Toto opatření je zaměřeno na tvorbu analýzy o migraci z bytových důvodů a za pracovními příležitostmi,

Studie by měla mít komparativní charakter – a to jak podle regionů, tak se zaměřením na zjištění modely a strategií jednání (a potenciální migrace) u různých skupin lidí sociálně vyloučených nebo ohrožených sociálním vyloučením.

Indikátor plnění

Analýza migračních trendů z bytových důvodů a za prací v rámci ČR

Gesce	Spolugesce	Termín
Agentura	MPSV	2012 - 2013

Finanční bilance

Opatření vyžaduje zvýšené plnění ze státního rozpočtu na pokrytí nákladů souvisejících s vypracováním analýzy. Bude řešeno v rámci rozpočtu Agentury.